

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**AFGANİSTAN'DA SİYASETE KATILAN KADINLARIN AMAÇLARI,
SORUNLARI VE KAZANIMLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Masouda NAWABİ

Niğde
Temmuz, 2018

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

**AFGANİSTAN'DA SİYASETE KATILAN KADINLARIN AMAÇLARI,
SORUNLARI VE KAZANIMLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Masouda NAWABİ

Danışman : Dr. Öğrt. Üyesi Mina FURAT

Üye : Doç. Dr. Bülent KARA

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hulusi YILMAZ

Niğde
Temmuz, 2018

YEMİN METNİ

Yuksek Lisans tezi olarak sunduğum Afganistan'da Siyasette Katılan Kadınların Amaçları, Sorunları ve Kazanımları Başlıklı bu çalışmanın bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım Kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiği ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım
05/07/2018.

Masouda MAWABI

ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üyesi Mina FURAT danışmanlığında Masouda NAWABİ tarafından hazırlanan "Afganistan'da Siyasete Katılan Kadınların Amaçları, Sorunları ve Kazanımları" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 05/07/2018

JÜRİ :

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Mina FURAT

Üye : Doç. Dr. Bülent KARA

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hulusi YILMAZ

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Dr. Öğr. Üyesi Hünkar GÜLER
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Geleneksel olarak, Afgan kadınları her zaman ötekileştirilmiş ve ikincil statüye razı edilmiştir. Kadınların aile ve toplumdaki yeri birçok faktör tarafından şekillendirilmektedir ve Cinsiyet Ayrımcılığının güçlü kültürel ve tarihsel kökleri bulunmaktadır. Afganistan, kabile çizgilerine göre ve zayıf bir merkezi devlet tarafından yönetilen, çok etnik yapılı ve geleneksel bir toplumdur. Öte yandan, ülkede uzun yıllar süren savaş ve şiddet istikrarsızlığı ve sonuçta ortaya çıkan istikrarsız siyasi ve ekonomik durum özellikle kadınlar üzerinde ciddi bir etki yarattı. Reformları ve kadınların güçlendirilmesini (yetkilendirilmesi) sağlamaya yönelik bazı çabalar bulunmaktaydı ancak sıklıkla bunlara karşı güçlü kabile ve dinsel muhalefet tarafından direnç gösterildi ve geleneksel ataerkil güçlerin direnişi ve daha sonra Mücahit ve diğer isyancı liderlerin Afganistan'ın kontrolü için savaştığı 1990'ların başlarında iç savaş sırasında hasar gördü. Taliban 1996 yılında iktidara geldiğinde, kadın hakları daha da yıpratılmıştı. Bu aşırı tutucu, dinci silahlı kuvvetlerin toplumdaki egemen konumu ele almasıyla, Kadınların konumu büyük bir gerileme yaşadı ve hatta geriye doğru bir dönüş yaptı.

Taliban döneminde, kadınlar Afganistan'daki herhangi bir dönemden daha kötü muamele gördüler. Kadınların çalışması, evi erkek bir refakatçi olmadan terk etmeleri ya da bir erkek doktordan sağlık hizmeti almaları, tıbbi yardım almaları yasaklandı ve kendilerini tamamen örtmek zorunda kaldılar. Doktor ve öğretmen olan kadınlar işten ayrılmaya ve evde oturmaya zorlandılar ve kızların alışlagelmiş aşırı derecede muhafazakâr politikalarının sonucu olarak okula gitmeleri yasaklandı. Kadınlara, birçok rejim tarafından her zaman haksızlık edilmiştir. Kadın hakları, Afganistan tarihi boyunca yenilikçiler, gelenekçiler ve aşırı tutucular arasındaki çatışmanın başlıca nedenlerinden biri olmuştur. Aynı zamanda bugün uluslararası toplum, Afgan yenilikçileri ve hükümeti, Afganistan'da cinsiyet eşitliği, demokrasi ve insan hakları ilkelerini yerleştirmek istemektedir. Bununla birlikte, aşırı tutucular Afgan sosyal hayatının her alanında dini gelenekleri sağlamlaştırmaya çalışmaktadır.

2001 yılı sonunda yeni anayasa ve Afgan hükümetlerinin kurulmasından bu yana, Afgan kadınlarının siyasi, sosyal ve kültürel durumu iyileşme gösterdi, her alanda Kadınların önemli kazanımları gerçekleşti ve çoğunluğunun siyasete katılımı söz konusu oldu. Kadınların kamusal alana katılımında; Geçici Hükümeti, Olağanüstü Loya Jirga (Büyük Konsey), Ulusal Meclis ve yerel seçimleri de içerecek şekilde kayda değer gelişmeler gözlemlendi. Ulusal Mecliste koltukların bugün yüzde 27'si Kadınlara ayrılmış olup, Eyalet meclislerindeki koltukların yüzde 25'i kadınlar tarafından işgal edilmektedir; aslında, Afganistan bölgede şu

anda Ulusal Parlamentoda en yüksek kadın katılım oranlarından birine sahiptir, bununla birlikte bugün Ulusal Birlik hükümetinin kabinesinde kadınlar, Bakanlık, Liderlik, devlet adamlığı ve hatta karar verme sürecine katılmaktadırlar..

Sonuç olarak, bu tezin amacı Afganistan'daki kadınların şartlarına ve onların politik zorluklarına odaklanmaktır. Bu arada aşağıdaki tez çalışmasında, Amanullah Han Krallığı'ndan Ulusal Birlik Hükümeti'ne kadar şartlar ve kadınların siyasete katılımlarına yönelik zaman zaman bazı gerekli bilgileri paylaştım.

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
AFGANİSTAN'DA SİYASETE KATILAN KADINLARIN AMAÇLARI,
SORUNLARI VE KAZANIMLARI

NAWABI, Masouda
Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğrt. Üyesi Mina Furat
Temmuz 2018, 109 sayfa

Afganistan, Güney Asya ve Orta Asya'da denize kıyısı olmayan bir kara ülkesidir. Stratejik konumu ve doğal kaynakları, Afganistan'ı Uluslararası ve bölgesel güçlerin rekabeti bağlamında hassas bir hale getirmektedir. Zaman zaman bu bölgenin insanları, istikrarsızlığa, güvensizliğe, sosyal kargaşaya neden olan büyük güç mücadelelerinden mustarip olmuştur. Bölgenin iç siyasi dinamikleri üzerinde olumsuz bir etkisi olan ve yıllarca süren savaş, siyasi ve sosyal istikrarı etkilemiştir. Çalışma ayrıca politik katılımın, kadınların Afgan toplumundaki temel ve başlıca sorunlarına ve ihtiyaçlarına değinmelerine izin verdiğini ortaya koydu. Bu arada kadınların siyasete katılımı dünyanın her yerinde, uluslararası olarak kadınların statüsünün önemli bir ölçütü olarak kabul edilmiştir.

Bu tez Afgan kadınlarının tarihini 1919 Afganistan Bağımsızlık gününden, 2018 Ulusal Birlik hükümetine kadar olan hedefleri, sorunları ve başarılarını araştıracaktır. Ayrıca, Tez kadınların hakları ve siyasi katılım için onlarca yıldır nasıl mücadele ettiğini açıklayacaktır. Bu çalışma, uluslararası toplulukların, kadınların hakları, güçlendirilmesi (yetkilendirme) ve Afganistan'ın kalkınmasındaki rolünü ortaya koyacaktır.

Anahtar Kelimeler: Afganistan'daki kadınların Siyasete Katılımı, Hedefleri, Sorunları ve Başarıları.

ABSTRACT
MASTER THESIS
AIMS, PROBLEMS AND ACHIEVEMENTS OF WOMEN
PARTICIPATING IN POLITICS IN AFGHANISTAN

NAWABI, Masouda
Department of Social Science Sociology
Supervisor: Dr. Öğrt. Üyesi Mina Furat
July 2018,109 pages

Afghanistan is a landlocked country located within South Asia and Central Asia. Its strategic location and natural sources make it most vulnerable in hosting International and regional powers rivalry. From time to time people of this region have suffered from great powers struggles, which have caused instability, insecurity, social disorder. Decades of war affected political and social stability which had a negative impact on internal political dynamics of the region. The study further revealed that political participation allows women to address their basic and main problems and needs in Afghan society. Meanwhile the women's political participation has been recognized internationally as an important measure of the status of women in any part of the world.

The thesis will explore the history of Afghan women their Aims Problems and achievements from 1919 Independence day of Afghanistan to 2018 National Unity government In addition, the thesis will explain how women struggle for their rights and political participation for decades. This paper work will demonstrate international communities' role for the women's rights, empowerment, and development in Afghanistan.

Key Words: Women's political Participation, Aims, Problems, and Achievements in Afghanistan,

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLO LİSTESİ	vii
KISALTMA LİSTESİ	viii

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METOLOJİSE

GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Hedefleri	3
1.2.Araştırma Problemi	4
1.3.Ana Araştırma Problemi	4
1.4.Literatür İncelemesi	4
1.5.Very toplama yöntemi	5
1.6.Veri Analizi	5

İKİNCİ BÖLÜM

SİYASETTE KADININ ROLÜ TOERİLERİ

2.1. Siyasal Katılım Kavramı	6
2.1.1. Feminizmin Teorik Çerçevesi	7
2.2. İslami Feminizm	9
2.3. Üçüncü Dünya Ülkelerindeki Kadınlar	10

ÜÇÜNÜCÜ BÖLÜM
AFGHANİSTAN'IN TARİHİ, ETNOLOJİK VE SOSYAL YAPISI

3.1. Tarihsel Gözden Geçirme	12
3.2. Afgan milletlerinin etnik yapısal ve siyasi kimliği	13
3.2.1. Peştunlar	14
3.2.2. Tacikler	14
3.2.3. Özbekler ve Afgan Türkleri	15
3.2.4. Hazarlar	16
3.3. Afganistan'da Siyasi Sistem	17
3.3.1. Hükümet Yapısı ve İşleyiş Şekli	18

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TARİHİ PERSPEKTİFTEN AFGHANİSTAN'DA KADININ SİYASAL VE SOSYAL YAŞAM

4.1. GİRİŞ	21
4.2. Kral Amanullah Han Modernizasyonu, Reformu ve Kadınların Sosyal ve Siyasi Hayatı	23
4.2.1. Sosyal Reformların İçerisinde bir Feminist Hareket	25
4.3. Nadir Han Krallığı Döneminde Kadınların Sosyal ve Siyasi Yaşam.....	26
4.4. Zahir Şah'ın Krallığı Döneminde Kadınların Sosyal ve Siyasi Hakları	27
4.5. Afganistan'ın Sovyet İşgali (1979-1989) döneminde Afgan kadınlarının sosyal ve siyasi hayatı	30
4.6. Mücahitlerin Zaferinden ve İş savaşın Başlangıcından sonra kadınların sosyal ve siyasi hayatı	32
4.7. Taliban rejiminde Afgan kadınları (1996-2001)	32

BEŞİNCİ BÖLÜM

TALİBAN REJİMİNİN ÇÖKÜŞÜNDEN SONRA KADINLARIN SOSYAL VE SİYASAL YAŞAMI (2002-2018)

5.1. Afganistan’da ABD öncülüğündeki Askeri müdahale ve yeni hükümetin kurulması	35
5.2. Bonn Sözleşmesinde yeni kurulan hükümete kadınların siyasi ve sosyal katılımı	38
5.3. Afgan kadınların yeni anayasadaki sosyal statüsü	39
5.3.1. Eğitim	40
5.3.2. İstihdam	43
5.3.3. Kadınlar ve Adalet	46
5.3.4. Kadınların Hakları	49
5.3.5. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ayrımcılık	51
5.4. Afgan Kadınlar’ın Taliban Rejimi sonrası	53
5.4.1. yeni Anayasada kadınların siyasi statüsü	54
5.4.2. Zorunlu Ulusal Meclisi (Loya Jirga) ve Karar verme sürecinde Kadınların rolü.....	56
5.4.3. Afgan Parlamentosuda kadınlar	58
5.4.4. Bakanlar Kurulunda Afgan Kadınlarının varlığı.....	59
5.5. Afgan Kadınlarının Siyasi Hayatı	60
5.5.1. Hedefler	61
5.5.2 Başarıları	63
5.5.3.Kadınların Siyasete katılımına Yönelik problem ve engeller	65
5.6. Afganistan’da kadın Haklarının Güçlendirilmesinde sivil Toplumlar ve uluslararası örgütlerin rolü.....	80
5.7.ARAŞTIRMA BULGULARININ ANALİZİ: AFGANİSTAN’DA SİYASETTE KADINLAR	82
SONUÇ & Tavsiye	84
Kaynaklar	88

TABLO LİSTESİ

Afganistan'da Siyasi Katılıma Yönelik Kadınların Hedefleri, Sorunları ve Kazanımları
1919- 2018.

KISALTMA LİSTESİ

PDPA	:	People's Democratic Party of Afghanistan
UN	:	United Nation
MoWA	:	Ministry of Women Affairs
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
WDOA	:	Women's Democratic of Afghanistan
NATO Örgütü)	:	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması
UNICEF	:	United Nations International Children's Emergency Fund
WFP	:	World Food Program
EVAW	:	Ending Violence against Women
UNESCO Organization	:	United Nations Educational, Scientific and Cultural
UK	:	United Kingdom
CSO	:	Chief Security Officer
UNOMA	:	United Nations Organization Mars Authority
UNDP	:	United Nations Development Programme

GİRİŞ

Afganistan, bu yüzyılda kralların ve politikacıların kadın statüsüyle ilgili gayret sarfettiği ve geri aldığı dünyanın tek ülkesi olabilir. Amanullah han krallığı sırasında Kadınlar siyasete katılıyorlardı. O zamanlar siyasette kadının rolü çok önemliydi ve kendisi kadınların gelişimi için çok çaba sarfetti, kızlar için okul kurdu, eşi Malika Suraya, Afganistan'ın bağımsızlık gününe başörtüsü olmadan katılan ilk kadındı, siyasete katılan kadınların sayısı çok azdı. Kadınların siyasetteki rolünü arttırmak ve kadınların istihdam olanaklarını iyileştirmek için kadınların siyasetteki rolünü geliştirecek temel şey demokrasi, kadın hakları ve cinsiyet eşitsizlikleriydi.

Üçüncü dünyadaki kadınların politik ve sosyal yaşamları, çağdaş tarihin ilgili noktası olup, özellikle erkek egemen toplumda kadın hayatı, sosyal, politik ve ekonomik alanlardan sistematik olarak ötekileştirilmektedir. Bu bağlamda, kadınlar günümüzde sosyal ve politik yaşam ve hakları; sosyal ve politik kimlik, haklar ve hayatta kalma mücadelelerini gösteren yurt içinde ve uluslararası düzeyde önemli konulardır. Bu çalışmaların ana konusuna gelmeden önce, Kamuda görünümünün yanı sıra sosyal ve politik faaliyetleri erkekler yerine kadınlar için kısıtlayan yasanın bulunduğu İslam toplumunda ve üçüncü dünyada, kadınların politik ve sosyal durumlarına kısa bir bakış iyi olacaktır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1945'te Birleşmiş Milletler'in kurulmasıyla, dünya milletlerinin çoğunluğu tarafından dünya çapında önemli bir kadın hakları sözleşmesi onaylanmıştır. Kadınların statüsüne ilişkin ilk komisyon 1947 Şubatında New York'ta toplandı ve katılan 15 hükümet temsilcisi de kadındı. Bu komisyon BM tarafından desteklendi. Bu, farklı sosyal ve ekonomik konseylerin ilerlemesi ve gelişmesi için yolu açmıştır. Komisyon 1947'den 1962'ye kadar İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne odaklandı ve 1953'e kadar ise Kadınların siyasi haklarını tanıyan ve koruyan ilk uluslararası hukuk aracı olan Kadınların Siyasi Haklarına dair ilk Sözleşme'yi hazırladılar. (UN Kadınlar,1946). 1967'de, 161 ülke Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni onayladı, bunların yaklaşık 44'ü siyasi anayasal, kültürel veya dini gerekçelerle ilgili sözleşmenin bazı hükümlerini uygulamayı reddetti.(Birleşmiş Milletler Antlaşması Derlemesi, 1953:135). Gelişmiş ülkelerinde, kadın bağlamında, kadın ayrımcılığı, cinsiyet eşitsizliği, sosyal ve politik adaletsizlik dâhil olmak üzere halen birçok sorun mevcuttur. Özellikle, Kadınların eğitim, sosyal ve kamu hakları dâhil olmak üzere temel haklarından yoksun bırakıldığı bu çizelge, az gelişmiş ülkelerde çok yüksektir.

Dünyanın ikinci büyük dini olarak İslam; inananlarına manevi, ekonomik, eğitimsel, yasal ve politik haklar da dâhil olmak üzere haklar verdi: Bu bağlamda, bu toplumun üyesi olan

kadınların, uygulamanın şekli yaşadıkları toplumlara ait olmak üzere, İslami (şeriat) kanunlara göre hak ve imtiyazları vardır. Bazı İslam ülkelerinde Suudi Arabistan, İran ve Afganistan gibi bu İslami (şeriat) yasaının uygulanması çok katıdır. Ayrıca bu kısıtlamanın diğer boyutu şiddet ayrımcılığına ve cinsiyet eşitsizliğine neden olan ahlak kuralları bağlamında kültür ve gelenek olabilir. 1994 yılında Afganistan'da Taliban rejimi sırasında Taliban yönetimindeki kadınların durumu, Batılı askeri güçler nezdinde savaşın gerekçesini kadın özgürlüğü bağlamında simgelemiştir. Ancak Afganistan'daki kadınların durumu, sadece Taliban rejimi sırasında değil, 1992-1996 Mücahid rejiminde Taliban'dan daha kötüydü. Afganistan'daki kadınlar izole bir kurum değildir; Onların kaderleri tarihsel, politik, sosyal, ekonomik ve dini güçler tarafından evriştirilir ve belirlenir. Diğer iç gerilimlerin yanı sıra, uluslararası siyasi güçler de Afganistan'ı kayda değer bir şekilde etkilemektedir. Kadınların yaşamları, etnik öneme sahip olması münasebetiyle sıklıkla hammadde olarak kullanıldığından Kadınlar üzerindeki etkisi ağır olmuştur. (Ahmad Ghosh, 2003).

Bu tezin temel amacı “Afganistan'da Siyasete katılan kadınların hedefleri, sorunları ve başarıları”dır. Bu konunun daha iyi anlaşılması için Afganistan'da kadının statüsüne tarihsel perspektiflerden bakmamıza yardımcı olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Hedefleri

Bu tezin temel amacı “Afganistan'da Siyasete katılan kadınların hedefleri, sorunları ve başarıları”dır. Bu konuların daha iyi anlaşılması için Afganistan'da Kadınların Sosyal ve Siyasi yaşam statüsüne tarihi perspektiflerden bakmamıza yardımcı olacaktır.

Bu araştırmanın amacı Afgan kadınlarının feminist düzeydeki köklü değişikliği görmektir. 1919'dan Amanullah Han'ın Krallığından şu anda Ulusal Birlik Hükümeti'ne kadar siyasette kadınların rolünü ve gelişimini öğrenmektir. Ülkedeki siyasete katılan kadınların bu süreçte yaşadıkları engelleri, kadınların siyasete katılırken karşılaştıkları sorunları, sosyal ve eğitimsel sorunları, başarıları, amaçları, aile sorunlarını, Afganistan'da kadın olarak haklarını korumak bağlamında, Afganlı bir kadın olmanın zorluğunu ortaya koymaktır. Taliban rejimi sırasında karşılaştıkları sorunlar bağlamında bakarsak, kadınlar haklarından mahrum bırakıldılar, hatta İslam'ın kendilerine verdiği haklardan da mahrum bırakıldılar. Siyasete katılmak isterlerse, tüm sorun ve engellerle mücadele etmek zorundadırlar. Bir kadın okula gitmek isterse veya diğerleri gibi eğitim almak isterse, bu seviyeye ulaşmak için çok fazla acı çekmek zorundadır. Bu çalışmada, afgan kadınların siyasete katılım sürecinde karşılaştıkları temel sorunları bulmaya çalıştım,

Bu çalışmada en çok çaba harcamış olduğum husus, kadınların neden siyasal etkinliklere katılmadığını, neden kadınlarla erkekler arasında cinsiyet farklılıklarının olduğunu vurgulamaktır. Kadın olmak suç olmamasına, erkeklerle aynı haklara sahip olmalarına rağmen, eğitilmiş olmalarına ve siyasete katılmalarına rağmen neredeyse her rejimde ve gelişmekte olan ülkelerde de kadınların haklarından yoksun bırakıldıklarıydı. Kadınların siyasete daha iyi katılımının önünü açmak için bu engelleri nasıl ortadan kaldırmamız? Afganistan'ın kadınları için nasıl daha iyi bir gelecek ve daha iyi bir yaşamı nasıl oluşturabiliriz? Bunu yapmak için kadınların çoğunluğu eğitilmiş olmalı, haklarını bilmeliler, kendi hakları için mücadele etmeli ve savaşmalılar.

1.2. Araştırma problemi:

Dini muhafazakâr erkek egemen bir toplumda kadınların siyasi ve sosyal ortama zayıf katılımı, araştırma problemi olarak ele alınabilir. Gelişmiş toplumlarda diğerinden farklı

olarak ise kadınlar siyasette ve sosyal hayatta önemli rol oynarlar. Toplumdaki nüfusun yarısını oluşturmalarına, politik ve sosyal hayatta büyük değişimlere yol açabilecek olsalar bile Afganistan'dak kadınlar, temel haklarına bile sahip olmadıkları gibi, çoğunlukla karar verme sürecinde ötekileştirilmektedirler. Hükümetin, kadınların siyasal ve sosyal etkinliklere katılmaları için daha fazla fırsat sağlama yönündeki zayıf taahhüdü, araştırma probleminin ilgi noktası olarak değerlendirilmiştir.

1.3. Ana Araştırma Problemi

Bu yazının temel amacı Afgan toplumunda kadının statüsünün ne olduğu ile ilgili araştırma sorularına cevap vermektir. Kadınların siyasete katılımını önlemekteki en etkili engeller nelerdir? Bu engelleri kaldırmak ve kadınların Afganistan'daki siyasi ve sosyal ortamlarda aktif rol almasının önünü açmak için ne gibi önlemler alınmalıdır? Bu tezde, tüm önemli tarihsel, hukuki ve deneysel kanıtlar, soruları uygun bir şekilde cevaplamak için detaylı olarak açıklanmıştır.

1.4. Literatür İncelemesi

Gördüğümüz kadarıyla cinsiyet eşitsizliği, ayrımcılık, kadın haklarının ihlali; sosyal yaşam, akademik ve politik alanlar dâhil olmak üzere farklı alanlarda önemli bir konu oldu. Üçüncü dünya ülkesininin yanısıra, kalkınmakta olan ülkelerde bile çok boyutlu alanda cinsiyet eşitsizliğine yönelik çok sayıda adaletsizlik kaydı mevcuttur. Özellikle Afganistan'da kadınlar ağır koşullar yaşamakta, politik ve sosyal hayattan yoksun bırakılmaktadırlar. Bu bağlamda daha önce yapılmış birçok akademik eser bulunmakla birlikte, tüm güncellemelerle ilgili konuları içeren genel bilgilere sahip, özellikle son zamanlarda Afgan kadınlarının sosyal, politik ve ekonomik boyutlardaki önemli başarı ve fırsatlarını gösteren büyük değişiklikleri içermemektedir. Bu konuyu seçmenin arkasındaki sebep, Afgan kadınlarının Siyasete katılımları ile ilgili tüm güncel kronolojik kayıtları resmeden kapsamlı akademik çalışmaların olmamasıydı. Bu tezin akademisyen ve öğrenciler için yararlı bir kaynak olacağı konusunda iyimserim.

1.5. Veri toplama yöntemi

Bir araştırmanın veri toplama kısmının önemli bir parçası olması nedeniyle, doğru bilgi verebilmek için bu çalışmada farklı veri toplama yöntemleri uygulanmıştır. Birincil veri toplama, ilk elden verilerin toplanması ve anketler ve gözlem yöntemlerinin uygulanmasını, hedef gruplarla telefon görüşmesi kapsayacaktır. İkincil veri toplama yöntemi, kitaplar, akademik makaleler, dergiler, haberler dâhil olmak üzere ikinci el kaynakların kullanımını içermektedir.

1.6. Veri Analizi

Veri toplamaı takiben, veriler bahse konu araştırma soruları ile ilgili sonuç çıkarmak amacıyla analiz edildi ve yorumlandı. Sonuç bölümünde araştırma sorularının özeti cevaplandırılmıştır. Mevcut ve gelecekteki durumun iyi bir şekilde analiz edilmesinin yanı sıra, sonuç bölümünde sorunların çözümünü bulmak için, Afganistan'daki kadınların cinsiyet eşitsizliklerinin üstesinden gelebilmeleri ve siyasete katılabilmeleri için kadınların yeteneklerini, kabiliyetlerini nasıl teşvik edeceklerinden bahsedilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

SİYASETTE KADININ ROLÜ TEORİLERİ

2.1. Siyasal Katılım Kavramı

Jan Teorell (2006: 788) siyasal katılımı üç kategoriye ayırmıştır; girişimlere tesir ederek katılım anlamına gelmekte olan siyasal katılım, vatandaşların amacının devlet personelinin tercihini etkileyerek ya da devlet personeli tarafından yapılan tercihleri etkilemek suretiyle, devlete tesir etmek bağlamındaki faaliyetlerini ifade eder. Diğer bir deyişle katılım, bir toplumun vatandaşları vasıtasıyla siyasal sistemin kendi isteklerine cevap vermesini sağlamaya yönelik teşebbüste buldukları, etkili bir eylemdir. İkinci model, karar verme sürecinde şahsen katılım faaliyetine atıfta bulunan, katılımcı demokrasi modelinden kaynaklanan, doğrudan karar verme şeklindeki katılımıdır (Jan, 2006:789). Jan Toeller'ın tanımladığı son model, siyasal tartışma olarak katılımıdır; Bu model “katılımcı demokrasi modeli”nden türetilmiş olup, eylem, müzakere ve tartışma ile müşterek olarak ele alınmaktadır. Ayrıca sosyal ve siyasal bilginler, siyasal katılım konusunda ve siyasal katılım üzerindeki etkin rolüne yönelik, alternatif teoriler sundular. Onlara göre, toplumun siyasi kurgulaması, siyasi katılımı etkileyebilecek önemli nedenlerden biridir. Corde, devletleri; demokratik devlet, otoriter devlet ve totaliter devlet dâhil olmak üzere üç kategoriye ayırmıştır. Demokratik rejimin; siyasi parti, rekabetçi seçim, bireysel özgürlük ve ifade özgürlüğüne sahip olmasının, toplumda siyasal katılımı geliştirebilecek en iyi seçenek olacağına inanıyordu. (Cord ve arkadaşları, 1985: 60-75). Demokratik sistemde, toplumun her üyesi cinsiyetten bağımsız olarak, herhangi bir kısıtlama olmaksızın siyasete katılma hakkına sahiptir. Bu çerçevede, kadınlar herhangi bir kısıtlama olmaksızın, siyasi etkinliklere katılma hakkına sahip olabilirler.

2.1.2. Feminizmin Teorik Çerçevesi

Kadın hakları savunuculuğu (Oxford Sözlüğü), kadınlara erkeklerle aynı hakların, gücün ve fırsatların verilmesine ve aynı şekilde muamele görmesine yönelik, cinsiyetlerin eşitliği temelindeki bir inanç mıdır? (Cambridge Sözlüğü). Feminizm sözcüğü ilk kez 1837'de Fransız sosyalist Charlez Furry tarafından kullanıldı ve üç dalgada yavaşça gelişti. İlk dalga 18. yüzyılın sonlarında Fransız ve Amerikan devrimleri sırasındaydı. İkinci feminizm dalgası 1960'da birlik ve kardeşliğe vurgu yaparak ortaya çıktı. Üçüncü dalga, 1980'lerin

sonlarında ve 1990'larda, önceki hareketin sınıf ve ırk konularındaki odaklanma eksikliklerine karşı bir tepki olarak tanımlandı. (Joanne, Hollows, 2002: 2-9). Feminizm bir dizi fikir ve kavram olarak, 20. yüzyıl hareketinin ikinci yarısında gelişen farklı ve köklü bir sosyopolitik ideoloji olarak yerleşmiştir. Bu, kadınların rolünü, cinsiyet engelleri veya dezavantajları temelinde politik ajandanın dışında tutmaya yönelik, geleneksel siyasal düşüncenin en temel varsayımına itiraz etmiştir. Bu süreçte, Feminizm, sosyopolitik bir teori olarak, siyasal bir hareket ve felsefe olarak gelişmiştir. Bu nedenle, feminizm ideolojisi ya da Kadınlara eşit haklar verilmesi, özgürlüğü ve eşitliğine yönelik teorik taahhüt bağlamında, onlar eşit ekonomik, sosyal ve siyasal hakların yanı sıra kadınların kendi cinsiyetlerini tanımlama hakları bağlamında da mücadele ettiler. Onar, her türlü ayrımcılığa ve cinsel şiddete karşı çıktılar. Feminizm günümüzde teorik çerçeve olarak uluslararası ilişkilerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Kadınlar için eşit haklar kavramı bağlamında çalışan birçok feminist eylemci vardır, ama bunun ötesinde, bizi yalnız en iyi şekilde yönlendirecek tek bir feminist mercek veya perspektif yoktur. Diğer bir şekilde, feminizm tutarlı bir ideoloji olmasa da, her biri dikkatimizi cinsiyet hakkında farklı düşünme biçimlerine yönlendiren, feminizm ile geliştirilen bazı önemli geleneklerin birleşimidir. Feminizm kuramlarının farklı yönlerini ve kavrayışlarını anlamak için her yaklaşıma bakmak daha uygun olacaktır. Liberal feministler; eşitlik kavramlarını ayrıcalıklı kılmak ve kamusal alanda kadınların temsiline dair sorulara odaklanma eğilimi gösterdiler. Liberal feminist yaklaşım, yerel ve uluslararası yönetimlerdeki hâlihazırdaki karar alıcılar olarak, kadınların siyasete vurgudaki katılımıdır. Liberal feministlere göre, kadınların siyasete katılımının önündeki engeller bu şekilde tanımlanmalı ve kaldırılmalıdır. Siyasi ve kamusal yaşamın zorluklarına meydan okumak için, eşit fırsatlar bağlamında ilgilenen kadınlar için bir şans olacaktır. *Radikal feministler: aksine, eşitliğe çok fazla odaklanmayarak bunun yerine, daha çok farklılık kavramlarına odaklanırlar.* Radikal feministler, erkeklerin duyguları daha az ifade edebildiklerine, daha saldırgan ve daha rekabetçi olduklarına, bir grup olarak kadınların daha besleyici, daha bütünsel ve daha az soyut olduğuna inanırlar. (Paul D. Williams, 2008:105). *Sosyalist feminizm, liberal düşünürlerin tavırlarına tepki olarak ortaya çıktı, onlar görüşlerinde, kadınların tüm dezavantajlarından kurtarmak için yalnızca siyasi ve yasal hakların yeterli olmadığını düşündüler ve sadece, erkeklere karşı onlara ekonomik eşitlik ya da ekonomik özgürlük kazandıracak sosyal devrim yoluyla yapılabileceğini ortaya koydular.* (Anil Kumar Mohaptra, 2009: 80-92), Anne Philips (1990: 24-25) kadınların siyasete katılımını dört kategoriye ayırdı; İlk kategori, kaynak olarak belirtilen materyalde kanıtlanmamış olan kadının politik özellikleri, tutumları veya davranışları ile ilgili ifadelerden oluşmaktadır. İkinci kategori,

siyasette cinsiyet farklılıklarını gösteren erkek egemenliği varsayımdır. Bu adam baskın siyasi rolleri alacak ve siyasi kararları kontrol edecektir. İnsan, aile hayatının temel düzeyine hükmetse de, bu nedenle kadınların politik tutumları, baba ya da kocanın düşünceleri olarak kabul edilir. Üçüncü kategori erkekliğin ideal politik davranış olarak kabul edilmesidir; saldırganlık, rekabet gücü, pragmatizm de politik davranış normlarıdır. Dördüncü deformasyon kategorisi, ebedi kadınsı bağlılık olup, bu manada kadınsı siyasal davranış, kadının sosyal rolünün eş ve anne olarak doğrudan bir ürünü olarak açıklanır, kadınların şu anki siyasi pozisyonunu zayıf olarak açıklayan bu varsayım, gerekli ve işlevseldir. Toplum, kadınlar tarafından sosyal alanda sağlanan hizmete dayanır; bu nedenle bu rolde bir bozulma ve hiçbir değişiklik yapılmamalıdır. Burada, kadınları siyasete ve karar verme sürecine yerel ve uluslararası kurumlarda katılımı savunan ve meşrulaştıran liberal feminizm yaklaşımı, Kadınların siyasete katılımını açıklamak için uygun bir kuramsal çerçeve olabilir.

2.2. İslami Feminizm

İslami feminizm hakkındaki konu ortaya çıktığında, Batı feminizmi ile İslami feminizm ideolojileri arasında bazı farklar olduğu gözden kaçırılmamalıdır. İslami feminizmin kuramsal temelleri, insan ve kadın da dâhil olmak üzere tüm kulların, yaratan nezdinde eşitliği üzerinde duran Kuran ayetinin anlatıdır. İslami feminizm nedir? İrani feminist eylemci Sima Rastin'e göre, “İslami feminizm amacı; İslami İdeoloji çerçevesinde, sosyal ve politik hakları elde etmek ve cinsiyet ayrımcılığına, şiddete ve eşitsizliğe karşı savaşmak olan eşitlikçi ve özgürlükçü kadınlara verilen bir unvandır”. Onun savunduğuna göre, İslami feminist, Kadına karşı eşitsizlik ve ayrımcılığın, Atalarımız tarafından İslam’ın ve Kuran’ın orijinal bağlamında yanlış yorumlanmasından kaynaklandığına inanıyor. (Sima Rastin:2). Rachele Fawcett’in Dr. Margot Badran’ın söylediği sözlerden aktardığı üzere, “Feminizm, cinsiyet eşitliği fikrini, Kuran’ın tüm insan varlıklarının eşitliği kavramının bir parçası ve kısmı olarak ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin devlet, sivil kurumlar ve günlük yaşamda uygulanmasını gerektirdiğini, açıklamaktadır” (Rachele Fawcett, 2013).

İslam’da kadın hakları tartışması geniş bir konudur, burada bu konuyu komple gündeme getirmek zor olmakla birlikte, kısaca İslam’da kadın hakları konusunda önemli birkaç noktaya değinmek istiyorum. Arap toplumunda İslamiyet’in ortaya çıkmasından önce, kadın olmak bir çeşit suç ve utançtı, insanlar yeni doğan kız bebekleri canlı canlı yakıyorlardı, ama İslamiyet’in ortaya çıkması ile birlikte, dişileri veya kadınları öldürmek ve yakmak tamamen yasaklandı ve onlara koruma hakları verildi. İslam’da kadın hakları konusunda birçok Kuran

ayeti vardır. (Bakara Süresi ayeti; 187) Kadınlar ve erkeklerin, birbirlerinin giysisi ve koruyucusu olarak takdim ediliyor, Bu kadınlar ve erkeklerin birbirleri için yaratıldıkları ve eşit haklara sahip oldukları, en iyi ve doğru olan dindar olanlar olduğu anlamına gelir. İslam, İslami temel çerçevede kadınlara ekonomik, sosyal ve politik haklar verir. Eğitim haklarına sahip oldukları gibi, baba ya da kocadan mülk sahibi olma hakları da (Miras) vardır ve aynı İslam toplumunun kadın hakları, bazen dinsel normlardan ziyade sosyal ve geleneksel katı normlar nedeniyle kısıtlanmıştır. İslam toplumlarında politik ekonomik ve sosyal faktörler, kadınların siyasete politik katılımını belirlemiştir. (Mai Yamani, 1996: 3). Demokratik olmayan, totaliter ve otoriter hükümet sistemlerine sahip bazı İslam toplumları, kadınların sahadan ya da siyasetten uzaklaşmasının bir diğer önemli nedenidir.

2.3. Üçüncü Dünya Ülkelerindeki Kadınlar

Üçüncü dünya ülkelerindeki kadınlar hakkında konuşmadan önce, üçüncü dünya ülkeleri hakkında bilgi edinmek gerekmektedir. Birleşmiş Milletlere göre, üçüncü dünya ülkelerine ekonomik perspektiften bakıldığında, yüksek bebek ölümleri, düşük ekonomik kalkınma, yüksek yoksulluk düzeyleri, doğa kaynaklarının düşük kullanımı ve sanayileşmiş uluslara aşırı bağımlılığa sahip ülkeler olarak tanımlanmıştır. (One World Nations Online, 1998-2018). Siyasi açıdan bakıldığında, üçüncü dünya ülkeleri, yaşayanların haklarına tam olarak erişiminin olmadığı, ifade özgürlüğü ve insan hakları ihlali ve cinsiyet eşitsizliği yaşanan ülkeler olarak tanımlanmıştır. Üçüncü dünya ülkeleri, az gelişmiş veya sanayileşmemiş ülkeler olup; Latin Amerika ülkeleri, bazı Asya ülkeleri ve çokça Afrika ülkeleridir. Genel olarak, bu ülkelerde yaşayanların durumu iyi değildir, insan hakları ihlalleri, sistematik ayrımcılık ve yüksek oranda cinsiyet eşitsizliği ve daha az eğitim olanakları gibi ekonomik, politik ve sosyal sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

Kadınlar ve üçüncü dünya; genelde kadınlar kesinlikle homojen bir sınıf değildir, yine de, tüm sınıfların kadınlarının bazı önemli çıkarları paylaşmaları yadsınamaz. Sanayileşmiş ülkelerdeki kadınların, ekonomik ve politik arenada eşitlik ve güce yönelik ve aynı zamanda temel insan haklarına dair birçok karşılanmamış gereksinimi mevcuttur. Üçüncü dünyada kadınların mücadelesi daha şiddetlidir. Durumları hala endişe veriyor, onlar marjinalleştiriler, onlar; ev bakımı, çocuk bakımı ve aile refahı için daha ağır yükler taşımanın yanı sıra hayatta kalmak ve sağlık, eğitim, gıdaya erişmek için savaşılmaktadır ve doğurganlık üzerine sosyal talepleri katmanlaştırmak zorunda kaldılar ve evlilikte sadakatten sorumlu oldular. Geleneksel alışkanlıklar, diğerlerinin hukuku, buna rağmen diğerlerinin dini, diğer engeller olup,

kadınların statülerini olumsuz yönde etkilemektedir (Nelly P. Stromquist, 2013). Bununla birlikte, kadınların eğitime erişimleri, aile hakları mevzuatı, istihdam, meslek alanları ve siyasal hayattaki temsillerinde, 1970'ten bugüne kadar önemli ilerlemeler olmuştur. Uluslararası ve yerel kadın hareketi, sosyal bünye ve kamu gündemi üzerinde; Kadının eşitlik, adalet ve özgürlük ilkeleri konusunda toplumu yeniden kurabileceği bağlamında belirgin bir etki yarattı (Nelly, 2013:5). Fakat ne yazık ki, Afganistan'daki kadınların durumu, 1979'da Rus işgalinden ve Dr. Najibullah Rejiminin çökmesinden beri, her zaman kritik bir konuydu. Özellikle 1992'de iç savaş başladığında ve onu takiben Taliban rejimi tarafından izlenen dönemde, kadınlar en beklenmedik şiddet ve ayrımcılığı yaşamaktadırlar. Kadınlar sadece insan olarak temel haklarından yoksun kalmadılar, onlara karşı tasavvur edilemeyecek şiddete maruz kaldılar. 2001 yılında ABD liderliğindeki Afganistan'a askeri müdahalenin ardından ve ilk kez karanlık ve sert deneyimden sonra yeni hükümetin kurulması ile Kadınların toplumdaki sosyal, ekonomik ve politik etkinliklere katılma şansı oldu. 2002'den 2018'e bu dönemde, şiddet, ayrımcılık ve cinsiyet eşitsizliği grafiği hala zirvededir. Nedeni Afganistan'daki istikrarsızlıktaki eşzamanlı çatışma olabilir. Özetleyecek olursak; bu engeli en aza indirmek için, hem erkekler hem de kadınların, kadın deneyimlerini ve sosyal yaşama katkısını tanıması ve yeniden değerlendirmesi gerekir ve böylece kadınların ekonomik sosyal ve siyasal kurumlardaki karar alma süreçlerine katılımını destekler ve bilinçli, aktif ve sorumlu vatandaşlar olarak topluma katılmalarını sağlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AFGANİSTAN'IN TARİHİ, ETNOLOJİK VE SOSYAL YAPISI

3.1. Tarihsel Gözden Geçirme

Orta Asya, Hint Yarımadası ve Basra Körfezi arasında yer alan Afganistan, denize kıyısı yoktur. Jeostratejik konumu bu ülkeyi hem ortaçağ hem de modern zamanlarda büyük güç rekabetine ev sahipliği yapması bağlamından en hassas duruma getirmiştir. Bu jeopolitik durum, sadece Afgan hükümdarlarının otoritelerini doğu ve batı sınırlarına yaymalarına yönelik bir kabiliyet oluşturmadı, aynı zamanda bu ülkeyi, bölgesel ve uluslararası güçlerin politik, stratejik hedeflerine ulaşmak için taktik bir hedef haline getirdi. (Neamatollah Nojumi, 2002: 2). Afganistan bir jeopolitik varlık olarak ortaya çıkmadan önce bile bölge; Kushanlar, Hephthalites, Büyük İskender, Moğollar, Persler ve Mughallar tarafından nüfuz bağlamında rekabet görmüştür. Bu bölge için tek tehlikesiz zaman, modern Afganistan'ın başlangıcı olarak kabul edilen Ahmad Şah Duranni imparatorluğu zamanı idi. 1747'de Ahmed Shah Durrani Afganistan'ı bugünkü sınırına kadar kuzey ve güney sınırlarında, Pakistan Peşaver ve doğudan Meşhed bugünkü kadar İran sınırına kadar kurdu.

Ahmed Shah Durrani, Pashtun, Hazara, Özbek Tacik de dâhil olmak üzere bütün Afgan etnik gruplarını bir bayrakta topladı, Tüm grup şefleri tarafından sıcak bir şekilde kabul edildi, o modern ve yeni Afganistan'ın ilk seçilen lideri ve kralıydı. Krallığında, tüm diller aynıydı ve tüm Gelenek kültürüne, dini bağlantılara saygı duyuyordu, ulusal önem kararını alıyordu (Ahmad, 2015: bölüm 4, 15-16). 19. yüzyılın sonlarında, Afganistan İngiliz İmparatorluğu ve Çar Rus İmparatorluğu arasında oynanan Büyük Oyunda tampon devlet olarak görev yaptı, 19. yüzyılın başında; Rusya, Afganistan üzerinden Hindistan'ın işgali planladı, ancak gerçekleşmedi. İngiltere'nin politikası 1838'de işgal ettikleri Afganistanı aşırı milliyetçi Hindistan'dan korumak ve Afganistan topraklarını Çar Rusya'ya karşı siper olarak kullanmaktı (Martin McCauley, 2002: 6). Afganistan'ın 1919'da İngiltere'den bağımsızlığı aldı. 20. yüzyılda Afganistan uluslararası siyasetin merkezinde olmaya, süper güçlerin soğuk savaş oyununda bir savaş alanı olarak kalmaya ve Afganistan'daki rekabette Pakistan, İran, Hindistan, eski Sovyet Orta Asya cumhuriyetleri, Rusya, Suudi Arabistan, Çin, ABD ve diğerleri dâhil fazla sayıda katılımcıyla kalmaya devam etti. 'Aslında Orta Asya'ya ilgisi olan her devlet Afganistan'da ne olduğuyla ilgilenmektedir, (Saikal, 2004: 8). Soğuk savaşın bipolar ortamın ve Afganistan'daki Rus başarısızlığı soğuk savaşa sonunu getirmekle birlikte,

1996'da daha sonra iç savaşa yol açan şiddet, istikrarsızlık, anarşi için bir çözüm bulamamış ve devam eden iç savaşın bölücü etkileri Afganistan'ı devam eden dış müdahale için kolay bir hedef haline getirmiştir. 11 Eylül 2001'de New York ve Washington'daki korkunç terörist saldırılar dünyayı sarstı ve Afganistan'ı bir kez daha dünya siyasetinin ön saflarına taşıdı ve ABD'nin Afganistan'ı işgali ile sonuçlandı. Afganistan, 19. yüzyılda iki kez İngiltere tarafından, 1980'de Sovyetler Birliği ve 2001'de Birleşik Devletler tarafından askeri işgal ya da müdahalenin yaşandığı dünyadaki tek ülkedir; Her işgalci Afganistan'daki stratejik hırslarının ve ilgi alanlarının peşinden koşmuştur. Afganistan'ın coğrafi özelliği, halkının kültürel gelişimi üzerinde büyük bir etki sahibidir. Ülkenin dağlık özellikleri ekonomik, sosyal ve siyasal birleşmeyi çok yavaşlatmış ve şiddet, terörizm ve aşırılığın yolunu açmıştır. Çok etnik gruptan oluşan sosyal birleşim, dış işgalcilere karşı hep birlikte ayakta durma üzerinde olumlu etkisi olan bir başka faktör iken, politik ve sosyal istikrar üzerinde olumsuz bir etkisi vardır. Afganistan'da ulusal bir ideoloji oluşturan ulusal siyasetin tarihsel kodu, Milliyetçilik, İslam ve Modernleşmeden oluşmaktadır. Afganistan'ın etnolojik yapısı sekiz ana etnik gruptan oluşmaktadır.

3.2. Afgan milletlerinin etnik yapısal ve siyasal kimliği

Afganistan hala büyük bir kabile toplumu olup, birçok kabile, klan ve daha küçük gruplara bölünmüştür. Yüksek dağlar ve çöller tarafından uygulanan arazi ve engel türlerindeki önemli değişiklikler, ülkenin belirgin etnik ve kültürel farklılıklarını açıklamaktadır. Afganistan'da son yıllarda siyasi istikrarsızlık nedeni olarak ülkenin etnik yapısı görülmesine rağmen, Afgan halkının tarihine bakarsak Afgan hükümdarlarının işgalcilere karşı tarih boyunca elde ettikleri zaferler, etnik grupların birleşmesi sayesinde gerçekleşmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri Gerçekler Kitabı istatistiklerine göre 2015 yılında Afganistan'ın toplam nüfusu yaklaşık 33 milyon civarındadır. Afganistan'ın 2004 anayasası 14 etnik grubu tanımaktadır: Paştun, Tacik, Hazara, Özbek, Baloch, Türkmen, Nuristani, Pamiri, Arap, Gujar, Brahui, Kızılbaş, Aimaq ve Pashai. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 2010 verilerine göre Afganistan'daki en büyük etnik grup Peştunlar olup, tüm nüfusun% 42'sini oluşturmaktadır. Tacikler nüfusun% 27'si ile ikinci en büyük etnik grup olup, Özbekler % 9, Hazaralar % 9, Aimaq % 4'tür. Türkmen % 3, Baluch% 2 ve % 4'ü oluşturan diğer gruplar, detayları ile gösterecektir.

3.2.1. Peştunlar

Afganistan'daki egemen etnik grup olan Peştunlar, çoğunlukla güneyde, doğuda, kısmen de Merkezde ve kuzeyde yerleşmiş olup çoğunlukla Sünni Müslümandırlar. Yakın zamana kadar yönetim gücünde belirgin bir hâkimiyetle, Afgan krallığının tarihi kurucusu olarak görülürler. Paştunların toplumsal yapısı Peştunwali koduna, onur ve dürüstlük aşiret kurallarına ve İslam hukukunun yerel yorumuna dayanmaktadır. Konukseverlik, misafirlerinin korunması, mülkün savunulması, aile namusu ve kadın akrabalarının korunması Peştunlar için en önemli ilkelerden bazılarıdır. Pashtunlar çoğunlukla, ihtilafların uygulamaya konması ve yerel karar verme hususunda, Kabile konseyi Jirga'ya güvenirlir. Paştunlar tarihsel olarak Afganistan'daki yönetici gruptur ve Afgan tarihi boyunca egemenliklerini korumak için dinamik anlamda savaşmışlardır. Afgan siyasetinde her zaman merkezi bir rol oynamışlar ve onların hâkim konumu, çatışmayı tetikleme bağlamında da önemli bir katalizör olmuştur. ABD'nin Afganistan'ı işgal etmesinden sonra güç ve siyasi arenadan Peştun seçkinleri ötekeleştirme politikası, Afganistan'da özellikle 2014 Sonu'nda Eşref Ghani ve Abdullah Abdullah'ın yönettiği Ulusal Birlik Hükümeti'nin kurulmasına ve siyasi istikrarsızlığa neden olmuştur.

3.2.2. Tacikler

Afganistan'da yaklaşık 8 milyon Tacik, Paştunlardan sonra Afganistan'daki ikinci en önemli etnik grup olarak sıralanmıştır. Onlar çoğunlukla Kabil çevresinde ve kuzeydoğu bölgesinde dağlık Badakhshan, Mazar'da yaşıyorlar. Çoğu Tacik, Herat'ta yaşayan azınlık olan Sünni'dir; Dari konuşuyorlar (Farsça lehçesi). Afganistan'daki etnik yapıların karmaşık dokusu gibi etnik yapıların sosyal yapısı da birbirine benzemektedir. Tacik ve Afganistanın baskın hanedanı Durani Hanedanı arasındaki yakın bağlantılar, onlara zenginlik sağlamak ve modern eğitime erişmek için birçok fırsat sağlar. Afgan siyasetinde etkili olarak etnik Tacikliler, Afganistan'ı sadece iki kısa süre ile yönettiler. İlk olarak 1929'da Habibullah Kalakani'nin Amanullah Han'a karşı isyanında Afganistan'ın bir kısmını sadece dokuz ay boyunca yönetmişti ve 1992 yılında ikinci kez ise Sovyet çekildikten ve iç savaşın başlamasından sonra Burhanuddin Rabanni, Afgan tarafları arasındaki Peşaver anlaşması uyarınca başkan oldu. Afganistan'daki ABD İşgalinden 2001 yılındaki Taliban rejiminin çökmesinden sonra, 2001 yılında Taciklerin siyasi durumu kökten değişti, Afgan hükümetinde egemen etnik grup haline geldiler. Dr Muhammed Eşref Ghani ve Dr. Abdullah Abdullah arasındaki 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra en baskın

Cumhurbaşkanlığı olan Taciklerin aday gösterdiği Jamiat-e İslami siyasi partisi Ulusal birlik hükümetinde% 50 oranında yer aldı. Ashraf Ghani ve İcra Kurulu Başkanı Abdullah Abdullah başkanlığında hükümette 13 bakanlık ve Baş İcra pozisyonunu kazandı. Afgan hükümetinin Taliban ile barış görüşmeleri, Taliban'a belirgin olarak muhalefet ettikleri için, Siyasi ayrımcılık ve Afgan siyasetindeki hâkim konumlarını kaybetme bağlamında Jamiat-e-Islami elitleri ile gerilimini yükseltti.

3.2.3. Özbekler ve Afgan Türkleri

Afganistan'ın modern tarihinin üçüncü büyük nüfuzlu etnik grubu, Afganistan'ın kuzey kesiminde yaşayan 3,8 milyon ile toplam Afgan Nüfusunun yüzde 12,3'ünü bir araya getiren Özbekler ve Türkmenlerdir (Factbook 2011). Özbeklerin Kökenli Altay'dan gelir ve aynı zamanda Türkçe konuşan bir etnik gruptur. Milattan sonra üçüncü asırda Orta Asya'da ortaya çıktığına inanılır ve Özbeklerin büyük çoğunluğu Hanefî Geleneği Sünnî Müslümanlardır. Onların konuşma dili Özbek bir Türk lehçesidir. Türkmenler kökeni, yedinci ve sekizinci yüzyılda Oğuz Hanı'ndan meydana gelen Türk kökenli kabilelerden uzanmaktadır. Türkmenler Sünnî Müslüman olup modern Türkiye halkı vasıtasıyla batıyla ilişkilidirler. Özbek ve Türkmenlerin, kendi toplumları içindeki yapılarını hâlâ büyük ölçüde tanımlayan bir aşiret kimliğine sahiptirler ve ve bu hem toplumsal hem de politik yaşamlarında yansıtılmaktadır. Tarihsel bağlamda Türk imparatorluğu bugünkü Afgan topraklarını fethetti ve bir krallık kurarak, Afganistan'da uzun süre kaldı. Babur imparatoru, modern Afganistan'ın var olan siyasi ve coğrafi varlığını devam ettirerek son on yedinci yüzyılın sonlarında çökmüştü. Bazı kanıtlara göre, Afganistandaki Özbek ve Türkmenlerin çoğu, Basmachi isyanına katılımlarından dolayı 1820 ve 1930 yıllarında Sovyetler Birliği tarafından baskından kaçmak için Afganistan'a gelenlerdir(Azınlıklar ve Yerli Halkların Dünya Rehberi ‘‘ Afganistan- Özbek ve Türkmenler). Afganistan'da iç savaş sırasında Sovyetlerin çekilmesinin ardından, Afgan siyasetinde yer alan Özbekler ve Türkmenler arttı ve Hazara, Tacik ve Özbekler, siyasi iktidar merkezde yeterince temsil edilmeye çalışılmıştır. Özbekler, Najibullah rejiminin çöküşünden sonra siyasi kimliğini ve örgütlenmesini yeniden canlandırdı ve General Abdul Rashid Dostum'un liderliğinde Afganistan Ulusal Hareketi (Junbish Milli Afghanistan) adlı bir siyasi örgüt kurdu. Özbeklerin aksine, Türkmenler Afganistan'daki onyıllardır süren çatışmalarda tarafsız kaldılar. İç savaş sırasında ve sonrasında siyasi olarak ortaya çıkacak güçlü bir lider veya diktatöre sahip olmamasından dolayı karar verme sürecinde ötekileştirilmişlerdi. Birleşmiş Devletin Müdahalesi sırasında Özbekler, Taliban

rejimine karşı savaşılan Kuzey İttifakı'nın bir parçasıydı ve rejimin çöküşü ile Afganistan'daki askeri ve siyasal hayata etkili bir karakter olarak ortaya çıktılar. Özellikle, Ashraf Ghani ve General Dostum arasındaki anlaşmaya göre, 2014 Seçimi'nde Ashraf Ghani ile siyasal Koalisyon sonucu tarihte ilk defa Afganistan'daki yüksek devlet pozisyonunda Türk kökenli azınlığın tayin edilmesi olan birinci başkan yardımcılığına getirildi.

3.2.4. Hazarlar

Hazarlı etnik grupları çoğunlukla Afganistan'da yaşayan Şii Müslüman'dır. Hepsini bir Dare (Hazaragi) lehçesi konuşurlar, Hazarlı halkının çoğu Jauzjan, Badghiz, Ghazni, Daykundi vilayetleri ve Hindu Kush'ta yaşar. Hazarlı etnik grupları Afganistan nüfusunun yüzde 10'unu oluşturur, tarım ve hayvancılıkla uğraşırlardı. Bazı kaynaklarda kimlikleri hakkında farklı fikirler vardır. İran'ı fetheden Moğol ordularından geldikleri ve çoğu zaman güçlü Mongoloid özellikler sergiledikleri düşünülmektedir. 19. yüzyılın sonuna kadar Hazarajat'ın kontrolünü ellerinde tutmuşlardı. Bu dönemde Hazarlı azınlığı bazı şiddet olaylarına maruz kalmıştır. Daha sonra, bazı göçmen işçilerin yerleşmesiyle bunların sayısı arttı, Kabil'de gündelik iş aramaya gelenlerle Kabil'ün nüfusunun üçte birine kadar ulaştı. (Barfield,2010, P.26.). Hazarlı toplumu kadınlara daha fazla özgürlük veriyordu ve kadınların neredeyse yüzde 80'inin eğitim ve ailede dışında çalışma hakkı vardı. Taliban rejiminin çöküşünden ve yeni hükümetin kurulmasından sonra, Taciklerden sonra hükümetlerin en kalabalık etnik guruplarından biri olmalarına yardımcı oldular. Şu anda Hazarlı azınlığı devlette yüksek pozisyonları işgal ettiler ve bu dönemde Hazarlılar siyasal, toplumsal olarak gelişti ve daha fazla eğitim fırsatı buldular. Hazarlı etnik grupları müzik ve şiirleriyle ünlüdür, müzik ve şiir temel olarak nesiller boyunca geçen bir folkloriktir. Hazarlı halkı arasında ailenin kocası, ailesinin başıdır, ancak eşin ölümü halinde karısı, o ailenin başı haline gelir ve daha sonra, ailesindeki en yaşlı kadına ailenin başı olur.

3.3. Afganistan'da Siyasal Sistem

Afganistan'da son on yıllardaki siyasal sistem savaş ve istikrarsızlık birçok değişime sahne oldu. Afganistan 1747'de hanedan ve genişlemeci Pashtun tarafından egemen olunan hükümet Ahamd Shah Duranni tarafından kuruldu. Ahmad Shah Durani daha sonra bugünkü Pakistan topraklarını Delhi'ye ve ayrıca bugün İran topraklarının sınırı Meşhed'e kadar batı sınırlarını da fetheterek gücünü arttırdı.19 yüzyılda Afganistan, Büyük Oyun diye adlandırılan İngiliz ve Çar Sovyetler Birliği arasındaki rekabet alanıydı. (Martin Ewans, 2004: 1-5).

Afganistan, 1919'da üçüncü Anglo-Afgan savaşı sonrası bağımsızlığını kazanması ile eşzamanlı olarak uzun bir süre yabancı işgaline maruz kalmıştır. Bağımsızlığı sağlayan Şah Amanullah han (1919-1929) büyük siyasi, sosyal ve ekonomik reformlar getirmeye başladı ama Afgan siyasetine yabancı müdahaleden dolayı, modernleşme ve demokratikleşme süreci kesintiye uğradı. O devrildi ve bir kargaşanın hâkim olduğu bir dönemin ardından Muhammed Zahir Şah 1933'te tahta çıktı. 1964 yılında Kral Zahir Şah, kısmen seçilmiş bir meclisin de dâhil olduğu demokraside bir deneme başlattı. Bu süre zarfında Sovyetler Birliği ile yakın bağları olan komünist Halkın Demokratik Partisi (PDPA) dâhil olmak üzere aşırılık yanlı partiler ortaya çıktı. 1973 yılında Kral Zahir Şah, eski başbakan Sardar Muhammed Daoud Khan liderliğindeki askeri darbede devrildi ve hükümet sistemini hemen Krallık'tan Afganistan Cumhuriyeti'ne çevirdi. Daoud'un ekonomik ve sosyal reformlara girişimi, 1978'de PDPA'nın Daoud ve ailesini öldüren kanlı darbe darbesiyle kesintiye uğradı. 1979'da Afgan Mücahidlerin direnişi, kutsal Cihadın başlangıcı ve Sovyet işgali için yol açtı, Sovyetler Birliği'nin 1989'da kaybedip çekilmesine ve 15000 askerini hayatını kaybetmesi ile sonuçlandı. Sovyet çekilmesinden sonra Najibullah'ın rejimi 1992'de çöktü ve Mücahid'ler Kabil'in kontrolünü ele geçirdiler. Bu zafer etnik, klan ve dini hatlara ayrılırken sadece yeni bir kargaşaya yol açtı. İç savaşı 1994-2001'de Taliban'ın ortaya çıkması takip etti. Taliban sıkı Şeriat hukuku temelinde bir hükümet kurdu. Kadınlara ve kızlara karşı zulüm uyguladı ve demokrasi değerlerini reddetti. 11/9 saldırıdan sonra ABD Afganistan'ı işgal etti ve rejimi devirdi. Taliban rejiminin çöküşünden sonra Birleşmiş Milletler çeşitli Afgan kırımlarını temsil eden liderlere Bonn'da ev sahipliği yaptı. Bonn konferansı, bir geçiş hükümeti kurulması ile sonuçlandı. Haziran 2002'de geleneksel bir kabile liderleri topluluğu ve Loya Jirga, geçiş hükümeti başkanı olarak Hamid Karzai'yi seçti. (Kanada Parlamentosu Kütüphanesi, 2007).

Yeni cumhurbaşkanı, yeni bir anayasa taslağı hazırlamak için Ocak 2004'te anayasal Loya Jirga tarafından onaylanan bir komisyon atadı. Yeni Afgan anayasası resmi dini İslamiyet olan Afganistan'ı, İslam devleti olarak kurdu. Yeni anayasada, Afganistan UN tüzüğünü, Uluslararası antlaşmalar, uluslararası sözleşmeler ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini kabul etti. Yeni hükümet, demokratik değerler üzerine kurulmuş ve güçlü bir yürütme ile iki meclisli bir yasama ve yargı sistemi ile yetkilerin bir başkanlık sistemi altında ayrılmasını sağlamıştır. Eylül 2005'teki cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunda Hamid Karzai, Afganistan İslam Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı seçildi.

3.3.1. Hükümet Yapısı ve İşleyiş Şekli

Hükümet yapısı Afganistan hükümetinde sistem fonksiyonlarını yerine getiren Yürütme, Yasama ve Yargı Organları olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır.

a. Yürütme Organı

Afganistan Devlet Başkanı devletin başıdır ve beş yıllık dönem için doğrudan seçilir. Seçim sürecinde başkan adayının seçimi kazanabilmesi için toplam oyların en az yüzde ellisini (% 50) alması gerekir. Başkan adayları birinci ve ikinci başkan yardımcısı olarak görev yapmak üzere aynı partiden seçime katılan iki kişiyi belirler. Afganistan Devlet Başkanının ayrıca, bakanlar kurulu üyelerini, adalat bakanını, milli güvenlik danışmanını, büyükelçileri, yargıçları ve ulusal meclisin üst kanadının belli üyelerini atama yetkisi bulunmaktadır. Devlet Başkanı, silahlı kuvvetlerin başkomutanıdır ve ulusal meclisin onayı ile savaş veya olağan üstü hal ilan etme gücü bulunmaktadır. Harp çalışmaları enstitüsü (<http://www.understandingwar.org/afghan-government>).

b. Yasama Organı (Ulusal Meclis)

Ulusal Meclis iki kamaradan (alt kanattan) oluşmaktadır: Wolesi Jirga veya Halk Meclisi (Alt Kanat) ve Meshrano Jirga veya Senatörler (Yaşlılar) Meclisi (Üst Kanat). 250 temsilciden oluşan Wolesi Jirga halk tarafından 34 eyalet arasında eyaletlerin toplam nüfus içerisindeki oranına göre beş yıllığına seçilir. Anayasaya göre toplam 68 kadın temsilcinin olması gerekmektedir. İlk parlamento seçimi 2005'te yapılmış ve 34 eyaletten 249 temsilci seçilmiştir. Kanun tasarıları, Ulusal Meclis ve Başkan tarafından hazırlanarak Halk Meclisine gönderilir, burada onaylandıktan sonra onay için Senatörlere (Yaşlılar Meclisi) sunulur. Senatörler yasa tekliflerini reddetme hakkına sahiptir. Meshrano Jirga (Meclisin Üst Kanadı) üyeleri, 34 eyaletten dolaylı olarak ve birçoğu Başkan tarafından doğrudan beş yıllık dönem için seçildikleri için, yetki bakımından Wolesi Jirga üyeleri kadar güçlü değildirler (Afganistan İslam Cumhuriyeti Afganistan Anayasası, onaylı 2004,24-30).

c. Yargı Organı

Bağımsız olarak görev yapan yargı organı, Yüksek Mahkeme, Temyiz Mahkemeleri ve birinci kademe mahkemelerinden oluşur. Yargı organının yetkileri kanunla belirlenir. Yüksek Mahkeme, Anayasanın 118. maddesine göre atamaları Başkan tarafından yapılan ve Wolesi Jirga tarafından onaylanan dokuz üyeden oluşur.(2004 tarihinde onaylanan Afganistan İslam Cumhuriyeti Anayasası,2004-31-36).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARİHSEL AÇIDAN AFGANİSTAN'DA KADINLARIN SİYASİ VE SOSYAL HAYATI

4.1. Giriş

Modern tarihte üçüncü dünya ülkelerinde kadınların sosyal yaşamı; özellikle erkek egemen bir toplum yapısı içerisinde sistematik olarak sosyal, siyasi ve ekonomik hayatta marjinalleşen kadın hayatı endişe verici bir husus olmuştur. Bu kapsamda, yakın zamanda, kadın sosyal, siyasi yaşamı ve hakları; onların sosyal ve siyasi kimlikleri, hakları ve bekaları için mücadelelerini ortaya koyacak şekilde, hem yurt içinde hem de uluslararası alanda önemli konu başlıklarından birisidir. Bu çalışmanın esas konusuna gelmeden önce kadınların; üçüncü dünya ülkelerindeki ve aynı zamanda erkeklerden ziyade kadınlar için toplum içerisindeki görünürlükleri, sosyal ve siyasi faaliyetleri açısından daha sınırlı yasalara sahip olan İslami toplumlardaki siyasi ve sosyal durumuna kısaca göz atmak yararlı olacaktır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası 1945'te Birleşmiş Milletler'in (UN) kurulması ile birlikte, dünya uluslarının çoğunluğu tarafından büyük bir küresel kadın hakları anlaşması onaylanmıştır. Kadınların statüsü hakkında kurulan ve tamamı kadın üyelerden oluşan ilk komisyon Şubat 1947'de New York'ta toplanmıştır. Bu komisyon UN tarafından desteklenmiş ve komisyonun çalışmaları bu konuda daha fazla ilerlemenin, farklı sosyal ve ekonomik konseylelerin oluşturulmasının yolunu açmıştır. Komisyon 1947'den 1962'ye kadar İnsan Hakları Evrensel Beyannameğine odaklanmış ve 1953'te kadınların siyasi haklarının tanınması ve korunmasında ilk uluslararası hukuki enstrüman olan Kadınların Siyasi Hakları Sözleşmesinin (Konvansiyon) ilk taslağını hazırlamıştır (UN Kadınlar 1946). 1967'de 161 ülke Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesini onaylamıştır. 44 ülke ise siyasi, anayasal, kültürel ve dini gerekçelerle sözleşmenin bir kısım maddelerini hayata geçirmeyi kabul etmemiştir (UN Anlaşmalar Topluluğu, 1953:135). Suudi Arabistan, İran, Umman, Katar, Sudan, Suriye, Birleşik Arap Emirlikleri, Bangladeş, Hindistan, Pakistan ve Afganistan gibi Ortadoğu, Güney Doğu Asya ülkeleri dâhil bazı üçüncü dünya ülkeleri sözleşmenin bazı maddelerine karşı çıkmıştır. Bu ülkeler, karşı çıkma nedeni olarak etnik, kültürel ve dini gerekçeleri dile getirmişlerdir. 1972'den itibaren kadınlar hakkında eşitlik, gelişim, barış, siyasi ve sosyal haklar gibi farklı konular üzerinde birçok anlaşma taslağının hazırlandığı bir çok Dünya Konferansı düzenlenmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde kadınlarla

ilgili halen, kadın ayrımcılığı, cinsiyet eşitsizliği, sosyal ve siyasi adaletsizlikler dâhil birçok problem bulunmaktadır. Bu grafik, kadınların eğitim, sosyal ve siyasi haklar gibi en temel haklarından yoksun bırakıldığı en az gelişmiş ülkelerde özellikle çok yüksektir.

Bu ülkelerde, cinsiyet eşitliğindeki ilerleme ve örneğin ilköğretimde ve toplumda sosyal ve siyasi alanda kadın katılımının artırılmasında olduğu gibi kadınların birçok alanda güçlendirilmesine rağmen; eşitsizlik ve ayrımcılık hakkında hala bir çok engeller ve endişeler bulunmaktadır. Bu engeller en çok gelişmekte olan İslam ülkelerinde görülmektedir. Dünyanın ikinci en büyük dini olan İslam manevi, ekonomik, eğitim, adalet ve siyasi haklar dâhil bir çok hakları takipçilerine vermektedir. Bu kapsamda, bu toplumun mensupları olan kadınlar İslam hukukunda (Şeriat) haklara ve ayrıcalıklara sahiptir. Bu hakların uygulanma şekli kadınların içerisindeki yaşadıkları topluma göre şekillenmektedir. Suudi Arabistan, İran ve Afganistan gibi bazı İslam ülkelerinde İslam Hukunun (Şeriat) kadınlara uygulanması çok katı bir biçimde olmaktadır. İlave olarak, bu kısıtlamanın diğer boyutu, ayrımcılık şiddeti ve cinsiyet eşitsizliğine yol açan ahlak kuralları biçiminde kültür ve gelenekler de olabilmektedir.

Afganistan, bağımsız bir siyasi birlik olarak 1919'da bağımsızlığını kazanmasından bu yana bir çok şiddetli müdahaleler yaşamıştır. Buna rağmen varlığını sürdürmeyi, bir tür egemenliği ve toprak bütünlüğünü korumayı başarmıştır. Afganistan topoğrafyası son derece engebelidir ve çok farklı etnik, dini ve kabilelere mensup gruplar ülkenin farklı bölgelerine seyrek bir şekilde dağılmış durumdadır. Afganistan'ın stratejik coğrafi lokasyonu; onu, Amerika, Çin, Rusya, Hindistan, Pakistan gibi süper nükleer güçlerin büyük siyasi oyunlarına ev sahipliği yapması bakımından en hassas ülke haline getirmiştir. Bölge, yaklaşık 40 yıldır siyasi oyunların sahnesi olmayı sürdürmektedir.

Afganistan'ın jeostratejik önemi onu işgalciler açısından vazgeçilemez yapmıştır. Modern zamanda Afganistan ilk defa iki kez Büyük Britanya tarafından, daha sonra 1979'da Sovyetler Birliği tarafından ve Eylül 2001'de Amerika Birleşik Devletlerinde meydana gelen korkunç saldırıların ardından ABD tarafından işgal edilmiştir (Saikal. 2004).

Bahsedildiği gibi Afganistan'ın stratejik coğrafi konumu, küresel ve bölgesel güçler arasında cereyan eden büyük siyasi oyunlara ev sahipliği yapması bakımından, Afganistan'ı saldırılara en açık ülke haline getirmiştir. Bağımsızlığını kazanmasından beri bu ülkenin insanları, bölgelerinin siyasi oyunların ve vekâlet savaşlarının toprağı olmasının yüksek bedelini ödemektedir. Dış müdahaleler ve iç istikrarsızlık nedeniyle çıkan iç savaş ve etnik çeşitlilik; ülkenin iç siyasi yapısının ve dinamiklerinin olduğu kadar, dış politikasının da dış müdahale faktörlerinin hâkimiyeti altına girmesine yol açmıştır. On yıllardır devam eden savaş,

toplumun ekonomik, siyasi ve sosyal yapısını yok etmiş, demokratik ve siyasi dinamiklerini ciddi biçimde etkilemiştir. Bu sert koşullar, birçok sosyal zorluklar, cinsiyet eşitsizliği ve farklılıklar yaratmıştır. En temel haklarından dışlanmalarına rağmen Afgan kadınları, birçok sosyal, siyasi, eğitimsel ve ekonomik zorluklarla karşı karşıya gelmekle birlikte, toplumun en etkileyici kesimi olmuştur.

Yaklaşık iki yüzyıl boyunca Afganistan, Sovyet Rusya ve İngiltere arasında savaş mücadelesi alanı olmuştur. 1919'a kadar Afganistan bir sömürge devleti olarak kalmış ve dış ilişkileri İngilizler tarafından kontrol edilmiştir. 1919'da Kral Amanullah ülkenin bağımsızlığını Hindistan'da konuşlu İngilizlerden kazanmıştır (Ghubar, 1987:414). Afganlar bağımsızlıklarını elde ettiklerinde, genç Kral Amanullah Han, dış politikayla birlikte, sosyal, ekonomik ve yurt içi siyasi reformlara odaklanmıştır. En önemli sosyal reform, kadınların siyasi kimliklerini şekillendiren, toplum içerisinde kadınların fiziksel varlığı olmuştur (Dr. Maqsoodi, 2007:185).

4.2. Kral Amanullah Han Modernizasyonu, Reformu ve Kadınların Sosyal ve Siyasi Hayatı

Emir Abdurrahman Han'ın torunu olan Amanullah Han (1892-1960) babasının esrarengiz bir biçimde suikasta uğradığı 1919'da tahtı ele geçirdi ve 1929'da Bachi Saqaw olarak bilinen Habibullah Kalakani'nin liderlik ettiği tutucu dinci mollalar (din adamları) tarafından başlatılan ve başarılı olan ayaklanma hareketine kadar ülkeyi yönetti. (Ghubar, 1987:756). Paul Overby'e göre Amanullah, saltanatı sırasında, geleneksel olarak İslami esaslarla yönetilen bir ülkeyi, Atatürk Türkiye'sini örnek alarak modernleştirmek için daha çok hayranlık uyandıran girişimlerden birinde bulundu (1992:2). Amanullah Han istekli bir insandı, modernleşmenin savunucusu ve tam şekillenmemiş bir çeşit arzusunun moda olduğu bir zamanda, reformlarını tamamlamış güçlü bir Afganistan'ın ateşli bir savunucusuydu. Örnek aldığı kişiler, Türkiye'deki Gazi Kemal Atatürk, İran'daki Şah Rıza ve hatta Josef Stalin'di. Amanullah Han, kendisini tahta hazırlamada önemli bir rolü olan, Habibullah Han'ın ilk kraliçesi ve güçlü bir kadın olan annesi Ulya Hazret'ten ilham almıştı. Annesi Amanullah Han üzerinde güçlü bir etkiye sahipti ve tüm önemli yeteneklerini ve zekâsını, oğlunu siyasi entrika sanatı ve idare etme üzerinde eğitmek için kullanmıştı (Overby, 1992:2-3). Bu dönemde kadınlar özgürlüklerini ve haklarını tecrübe ettiler çünkü O, modernliğe karşı Batı merkezli bir yaklaşım sergiliyordu ve Batı toplumunun ve idaresinin maddi ve maddi olmayan unsurlarının İslam ile birlikte var olabileceği bir devlet hayal ediyordu. Kral Amanullah'ın

amacı; yetkiyi merkezde toplayacak, parçalanmış toplumsal yapıyı birleştirecek ve Afganistan ekonomisini sanayileştirecek reformlar yoluyla Afganistan'ı modern bir ulusa dönüştürmektir. Bununla birlikte ne yazık ki, modernleşmeye doğru atılan bu dev adım, kendisiyle birlikte önemli sorunları da bereberinde getirmiştir. Geleneklerine bağlı, tutucu ve dini bir toplumda Onun gerçekleştirdiği radikal reformlar ve modernleşme hamlesi, insanlar arasında kışkırtıcı duyguları tetikleyen olumsuz bir etki yarattı. Gerçi bu reform hamlesi ilk defa, yeni yolların ve fabrikaların inşası, hatta ilk hastanenin ve hidro-elektrik fabrikanın yapımı gibi faaliyetlerle babası Emir Habibullah Han tarafından başlatılmış olsa da, O ekonomik reform hamlelerini sona erdirmeyen bu reformları devam ettirdi. Afganistan'ın ilk Avrupa tarzı okulu olan Habibia Kız Erkek Lisesi 1904'te kuruldu (ANU Dergisi, 2013).

Amani reformlarının bu ilk adımı 1919-1924 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bu hamleler, eğitim, sosyal ve ekonomik reformları kapsıyordu; ilköğretim, kadınlar dâhil herkes için zorunlu ve tamamen ücretsiz hale getirildi. O çocuklar için profesyonel ilkokullar ve çalışmalarını devam ettirmelerini sağlayacak ortaokullar hayata geçirdi. Bu okullarda dersler hem kız hem de erkek öğrencilere İngilizce ve Fransızca dillerinde veriliyor ve başarılı öğrenciler, daha üst seviye eğitimlerini sürdürmeleri için yurt dışına gönderiliyordu.

İlk defa, "Arshad-ul Neswan" adı verilen "Kadınların Güçlendirilmesi" sosyal derneği kuruldu. Amanullah Han'ın eşlerinden Kraliçe Suraya'nın ilk defa toplum içerisinde görünmesi, kadınların sosyal, ekonomik ve siyasi faaliyetlerine gönderme yapmaktadır. Kraliçe Suraya, modern Afganistan tarihinde kadın hakları ve özgürlüğünün sembolü olarak bilinir (Ghubar 1987:790). Amani Hükümetinde etkili bir reformcu bürokrat olan Kraliçe Suraya'nın babası olan Mahmud Beg Tarzi de, kadın haklarını ve feminist hareketi destekleyen, kadınların hem toplum hem de hükümet yapısı içerisinde sosyal ve siyasi faaliyetleri için zemin hazırlayan, batı tarzı demokrasiye inanmış önemli bir figürdür (Wahab, Youngerman, 2007:100).

4.2.1. Sosyal Reformların İçerisinde bir Feminist Hareket

Daha sonra adı Malalai Lisesi olarak değiştirilen ilk kız okulu Esmat Okulu 1921'de açılmış ve bu okulun öğrencileri arasından bir grup, eğitim için Türkiye'ye gönderilmiştir (Afghanistan Times, 2013). Toplum içinde giyinme hakkı ve giyinme şeklinin seçimini kapsayan bir kısım sosyal reformlar kadınlara tahsis edilmiştir. 1923'te yapılan yeni anayasada (Nizam Nama 1923) göre, kadınlara evleneceği kişiyi belirleme hakkı tanınmıştır. Kadınların dört duvar arasında kapalı tutulması yasaya aykırı hale getirilmiştir. Kral, eşlerinin

toplumsal faaliyetlere "Burka" olmadan serbetçe katılabilmeleri hususunda hükümet bürokratlarını ikna etmiştir (Polalad, 1989,76). İlk aile kanunu 1921'de kabul edilmiştir. Bu kanunla birlikte, çocuk evlilikleri yasaklanmış, yasal evlenme yaşı, kadınlar için onsekize, erkekler için yirmikiye çıkarılmıştır.1919-1929 tarihleri arasındaki Amanullah Han döneminde ilk defa kadınlara oy kullanma hakkı verilmiş, okullara gitmelerine, siyasi faaliyetlere katılmalarına ve siyasi kesimin aktif birer üyesi olabilmelerine müsaade edilmiştir. Kraliçe Surya ve Kral Amanullah'ın annesi Ulya, kadınların sosyal, eğitim ve siyasi hakları için çalışan en etkili figürler olmuşlardır. Onlar, erkek egemen bir toplum yapısı içerisinde, aktif bir rol alma ve hakları için mücadele etme konusunda kadınları cesaretlendirmişlerdir (Polalad, 1989:79. Geleneklerine bağlı dini toplumlarda, özellikle kadınların özgürlüğü alanında gerçekleştirilen köklü reformlar, dış düşmanlarca, halkı Krala karşı ayaklanmada kışkırtıcı bir araç olarak yorumlanmıştır. Afganistan'daki bu reformlar da, Amanullah Han ile geleneksel dini sınıfı temsil eden Mollalar arasında çatışma yaratmıştır. Ünlü bir dini grup olan Molla Lang, ilk hükümet karşıtı unsur olarak ortaya çıkmış ve Bacha'l sqqao olarak bilinen Habibullah Kalakani liderliğinde Kral'ın reformlarına karşı halkı kışkırtarak cihat çağrısı yapmıştır (Palalad, 1989:93). 1929 isyanlarının kukla eşkiyası Bacha'l sqqao harekete geçerek Kabil' i ele geçirmiş ve Kral Amanullah Han ülkeyi terk ederek İtalya'ya gitmek zorunda kalmıştır (Wahed Alikuzai, 2013:470). Bu tarih Afganistan tarihine kara bir gün olarak geçmiş, kadınlara yönelik şiddet hareketleri önemli ölçüde artmış, kız okulları kapatılmış, sosyal, siyasi ve eğitim alanında kadıncara yönelik olumsuz faaliyetler yasaklanmış ve hatta kadınlar Burqa giymeye zorlanmıştır. Habibullah Kalakani'nin dokuz aylık idaresi boyunca, birçok kız ve erkek okulu kapatılarak, insanların % 98'inin okuryazar olmadığı toplumsal yapı büyük hasar gördü (Ghulam Mohammad 1999). Habibullah Kalakani'n zorba ve yasadışı idaresi dokuz aydan fazla sürmedi ve kolayca çöktü.

4.3. Nadir Han Krallığı Döneminde Kadınların Sosyal ve Siyasi Yaşamı

Amanullah Han'ın yeğenlerinden birisi olan Nadir Han, önemli bir Peştun desteğini arkasına alarak, Ekim 1929'da Kalakani'yi yenerek Kral ilan edildi ve 1929-1933 yılları arasında ülkeyi yönetti. Dört yıllık idaresi boyunca Nadir Şah, dini görünen bir yapı oluşturdu ve Amanullah Han'ın laik yasama organlarını ortadan kaldırarak, dini mahkemeler yoluyla Kral'ın İslam Hukukunu uygulamasını sağladı. Kendisi ayrıca, önceki tarafından gerçekleştirilen ve Amanullah'ın kadın haklarını düzenleyenler dâhil daha liberal sosyal tedbirlerin iptal edilmesini onayladı, tamamen örtünme (hijab) kuralını yeniden geri getirdi ve

Burka giyilmesini zorunlu hale getirdi (Ewans, 2002:101). 1931'de Nadir Şah ikinci Anayasayı ilan etti ve kızlar için kurulan bazı okulları yeniden açarak, mollaların ve kabile liderlerinin provokasyonunu önleme konusuna son derece dikkat ederek, bazı cinsiyet temelli reformları hayata geçirmeye çalıştı. Nadir Şah'ın bu dikkatli sosyal reformlarının bir parçası olarak, ilk kadın hayır kurumları kuruldu ve kraliyet ailesinden ve devlet bürokrasisinden kadınlar, kadınların eğitimi ve sosyal iyileştirmeler kapsamında çalışmalara başladılar. Bu reform hamlelerine rağmen, kadınların sosyal ve siyasi faaliyetleri üzerindeki kısıtlamalar hala devam ediyordu ve kadınların sadece belli alanlarda çalışmalarına izin veriliyor ve kamuda çalışmalarına müsaade edilmiyordu. Kadın haklarına yönelik dikkatli yaklaşımına rağmen, Nadir Şah 1933'te suikaste uğradı ve oğlu Zahir Şah iktidara geldi (Afganistan analitik tarihi, 2009).

4.4. Zahir Şah'ın Krallığı Döneminde Kadınların Sosyal ve Siyasi Hakları

Kral Nadir Şah'ın 19 yaşındaki oğlu Muhammed Zahir Şah, 1933'te tahta geçti ve 1973'e kadar ülkeyi yönetti. Zahir Şah, toplam temsilcilerinin üçte birini kendisinin atadığı ve iki kamaralı bir yasama faaliyetine zemin hazırlayan liberal bir anayasa ilan etti (Wahed Alikuazai, 2002). İlk baştaki çetin koşullar, yoksulluk, sefalet ve zayıf hükümet sistemi, genç kralın en büyük zorluklarını oluşturuyordu, bununla birlikte zamanla durumu kontrol altına aldı. Yüzyılın ortalarında, çok büyük miktarda alınan yabancı yardımlar, ABD ve Sovyetler Birliğinin teknik yardımları sayesinde modernleşme yolculuğuna devam edildi. 1950'lerin sonlarına doğru, kadınlar sosyal ve ekonomik gelişim faaliyetlerine katılıma ikna edilmeye başladılar. Kadına yönelik konular tekrar düşünölmeye başladı ve kadınlara ilk defa oy vermede ve eğitimde yeni haklar tanındı. Zahir Şah'ın yeğeni Başbakan Muhammed Davud Han Afganistan'ı modernleşmesi ve siyasi sistemin geliştirilmesi yolundaki reform hamlelerini hızlandırdı. Davud Han, reform hamlelerinde önceki Amanullah Han'ın aceleciliğini ve hatalarını tekrarlamamak için son derece dikkatli davrandı. 1940 ve 1950 yılları arasında kadınların doktor ve öğretmen olarak çalışmalarına yeniden izin verildi. 1946'daki üçüncü anayasa, kadınlara seçimli siyasi faaliyetlere katılma ve oy kullanma konularında müsaade ederek haklarını tanıdı. İlk kadın Sağlık Bakanı diğer üç kadın millet temsilcisi ile birlikte Parlamento'ya girdi (Dr. Huma Ahmad-Ghosh, 2003:6). Ulusal Bağımsızlık gününün 40'ıncı yıldönümü kutlamalarında bakanların eşlerinin faaliyetlere başörtüsü olmadan katılmalarına müsaade edildi. 1964'te yapılan yeni anayasa, iki kanatlı bir

Parlamento tesis ederek, hür seçim ve bağımsız basın ilkelerini tesis etti (Afganistan'ın Analitik Tarihi, 2009).

Zahir Şah'ın demokrasi deneyi, çok az sayıda kalıcı reform üretti ve hem sağ, hem de sol kanatta gayriresmi aşırı uçta yer alan partilerin büyümesine izin verdi. Bunlar arasında, Sovyetler Birliği ile yakın ideolojik bağları bulunan ve sonradan Khalq ve Parcham olarak iki rakip fraksiyona bölünen komünist Halkın Demokratik Afganistan Partisi de (PDPA) bulunuyordu. Önceki Başbakan Davud 17 Temmuz 1973'te askeri darbe ile iktidarı ele geçirdi. Davud Han, monarşiyi ortadan kaldırdı, 1964 Anayasasını iptal etti, Afganistan'ı cumhuriyet ilan ederek ilk devlet Başkanı oldu. (Wahed Alikuzai, 2003:491). 1977'de toplanan geleneksel Jirga Halk Konseyi, tek partili bir hükümet başkanlık sistemini tesis eden anayasayı onayladı. O, ekonomik, sosyal ve siyasi reformları hayata geçirmeye teşebbüs etti. Parween, bir radyo programına katılan ilk kadın oldu. Bu dönemde kadınların elde ettiği sosyal ve siyasi haklar oldukça tatminkâr düzeydeydi. 1964'te kadınlar oy kullanma hakkını elde etti ve ilk defa iki kadın, anayasa hazırlık komisyonu çalışmalarına katıldı. Kübra Nurzai, Afganistan tarihinde 1965'ten 1969'a kadar Sağlık Bakanı olarak görev yapan ilk kadın olmuştur (Dalil, 2014). Diğer iki kadın da ulusal mecliste atanmış senatör olarak çalışmaya başlamıştır (Collins, 2011). İlk defa olarak, 1965'te Afganistan Kadın Demokratik Örgütü (WDOA) kurulmuştur. WDOA'nın temel amacı kadınlarla ilgili, kadın cehaletiyle mücadele, zorla evlilik şiddetinin sona erdirilmesi ve kadın ayrımcılığının ortadan kaldırılması gibi eğitim ve sosyal reformları hayata geçirmektir. İlave olarak, bu kuruluş çok sayıda demokrat kadını kendi platformu etrafında birleştirdi ve Afganistan'ın çalışkan kadınlarının bir araya getirilmesinde temel bir rol oynadı. 1978 Suar devriminden sonra kadınların sosyal, siyasi ve ekonomik kurtuluşu için gizli ve gayriresmi olarak çalışmaya başlayan WDOA, faaliyet alanlarını azami şekilde genişletmiş ve ülkenin genel sorunlarına çözüm yollarını aramaya başlamıştır. Bu kuruluş, ülke genelindeki ilk kadın konferansını 1980'de düzenlemiştir. Konferansta, PDPA yönetimi altında ülkede kadınların demokratik haklarının geliştirilmesi konusunda yapılacak faaliyetler ve gündem maddeleri belirlenmiştir (M.Rahimi, 1991:17). Moskova destekli PDPA 27-28 Nisan 1978'de Davud Han'ın devrilmesi ve ölümüyle neticelenen kanlı bir darbe başlatmıştı (Kassimyar, 2009:11).

Kadın reformlarına yönelik ikinci radikal adım, PDPA (Demokratif Afganistan Cumhuriyeti Halkları)'nın 1978'de başlattığı askeri darbe ile yönetimi ele geçirmesi sırasında gerçekleşmiştir. Solkanat sosyal komünist rejim, dinin ve hükümetin ayrılması, burkanın (örtünmenin) yasaklanması, asgari evlenme yaşının 16'ya çıkartılması dâhil daha ileri sosyal reformlarla neticelenecek şekilde yönetimi ele geçirmiştir. Ekim 1978'te kadınlar için eşit

hakları garanti eden açık niyet beyanı ile bir hükümet kararnamesi yayımlanmıştır. Bu reformlar çerçevesinde, rejimin kadınların özgürlüğünü i geliştiren politikalarından birisi de kadınların üst hükümet kadrolarına atanabilmesini kapsamaktadır. Devlet aygıtında 1978-1979 yıllarında anahtar pozisyonları işgal eden tanınmış kadınlar; Kabil kızlar okulunun yöneticisi olan Sultana Umayd, Meslek Yüksek Okulu yöneticisi Ruhafza Kamyar, Kızıl Haç toplumunun yöneticisi Firoza'dır. Hükümet aynı zamanda sanat, müzik ve ses sanatçıları da desteklemiştir (Emadi, 2002:103). Bununla birlikte, kadınların eğitim hayatına zorla sokulmaları, bazı insanlar tarafından kişisel hayata müdahale olarak algılanmış ve ülkenin iç kesimlerindeki mollalar ve kabile reisleri arasında endişeleri tetiklemiştir. Zorunlu eğitim dâhil, özellikle kadınlara yönelik gerçekleştirilen devasa boyutlardaki bu sosyal reformlar, din karşıtı ve ataerkil aile yapısına tehdit olarak görülmüştür. Reformlar, ülke genelinde, ateş etme, kadınlara işkence ve ülkenin değişik kısımlarında PDPA reformcularına karşı ayrımcılık gibi gibi bir çok olaya neden olmuştur (Ahmed-Ghosh, 2003:6).

Afganistan'daki sol kanat sosyalist partinin kadınlara yönelik sosyal reformları, çoğunlukla zorlamayla evliliklerin yasaklanması ve evlilikte eş seçme hakkının tanınmasını kapsayan üç ana bölümle neticelenmiştir. Rejim, kadınların örtünmesi fikrine karşı çıkıyordu ve kadınların bilgisinin artırılarak kamusal alanda kadınların gücünü artırmayı hedefliyordu. Bu reformların amacı, geçen yüzyıllardaki kadına yönelik adaletsizliğin ve cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasıydı. Fakat geleneksel olarak dini bir toplumsal yapıda, kısa zamana sıkıştırılan bu hassas ve uzun vadeli reformların, gerçekleştirilmesi çok güçlü ve birçok tehlikeler barındırıyordu. Bu dönemin sosyal deneyimi, aynı zamanda kanlı darbelerle birbiri ardına değişen hükümetlerin deneyimlerinden oluşmaktaydı: 1978'de Davud Han'a karşı gerçekleştirilen Nur Muhammed Taraki darbeleri, 1979'daki Taraki'ye karşı düzenlenen Hafızullah Amin darbeleri ve ardından gelen Aralık 1979 Sovyet işgali (Revolutionary, 1981:25). Nur Muhammed Taraki'nin 1979'da katledilmesinin ardından iktidarı Hafızullah Emin ele geçirmiştir. Ancak çok geçmeden aynı yılın Aralık ayında kendisi de Babrak Karmal tarafından öldürülmüştür (Stratejik Analiz, 2009).

4.5. Afganistan'ın Sovyet İşgali (1979-1989) Döneminde Afgan Kadınlarının Sosyal ve Siyasi Hayatı

Afganistan'ın 1979-1989 yılları arasındaki Sovyet askeri işgali, ardından Dr. Najibullah rejiminin çöküşü Afganistan'daki insanların siyasi ve sosyal yaşamında bir dönüm noktası oldu. Afganistan'ın Sovyetler Birliği işgali, kadın ve çocukların dâhil olduğu birçok

sivilin ölümüne sebebiyet verdi. Sovyet işgali 1989'da çekilmelerine neden olan iç savaşın yolunu açtı. Sovyetlerin desteklediği Dr. Najibullah, Babrak Karmal'den sonra PDPA partisi arasında daha fazla taraftarı olan 1986-1992 yılları arasında iktidarı elinde tutan Afganistan'ın ilk PDPA başkanıydı. Najibullah, kadınların sosyal ve politik döneme katılımını desteklemiştir. Sosyal Reformların uygulanmasına dayalı sosyal politikalarının temelini oluşturan PDPA rejimi politikasını desteklemiştir. Bu dönemde kadınlara eşit haklar verilmesi Najibullah'ın temel bir amacı olmuş, kadınların toplumsal ve siyasete katılımı bağlamlaştırması rejimin destek faktörü olarak görülmüştür. Bu dönemde Afganistan'da kadınların sosyal ve politik katılımı tasavvur edilemezdi. 1986'da WDOA (Afganistan'ın Kadın Demokratik Örgütü) adını WCA'ya (Afganistanın Kadın Konseyi) olarak değiştirdi. Bu konsey, PDPA'nın önderliğinde illerin meclislerinde Ulusal Cephe yapısı içinde ve hükümetin kontrolü altındaki bölge görev yapmaktadır. WCA üyesi olarak yaklaşık 100.470 kadın vardı, bu üyeler, özellikle kadın hakları, özgürlükler ve dini kısıtlı yasalardan özgürleşme konusunda ülkedeki devrimci değişiklikleri aktif olarak destekliyorlardı (M. Rahimi, 1991:18). Bu konsey, WCA'nın başkanı Masuma Esmati Wardak'a göre, hükümet yapısında kadın istihdamı (fabrikalarda çalışan kadınlar, polis memurları ve hastanelerde) konusunda önemli bir rol oynamıştır. Ona göre "WCA, diğer sektörlerdeki küçük ölçekli sanayi ve ofislerde iş bulmak için kadınları eğitti. Genel olarak kıyaslandığında 1986'da 270000 kadın iş sahibi oldu, 1978'de bu sayı sadece 5000 idi. Bir Afgan yazar ve politikacı olan Masuma Esmati Wardak Dr. Najibullah hükümetinde Eğitim Bakanı olarak görev yaptı. (Khaama yayınları, 2010). Buna ek olarak ayrıca kadınların bürokratik yapıya katılımı bağlamında, güvenlik ve hükümetin askeri yapısında aktif olarak görev yaptılar. Askeri ve güvenlik bölümlerinde yaklaşık 5000'den fazla kadın polis ve asker olarak işe alındı. Khatol Mohammadzai, 1984'te Afganistan'ın ilk kadın paraşütçüsü oldu. Daha sonra Afgan Ulusal Ordusu'nda general oldu. Hatta kadınlar, 1987 yılında Paktika ve Badakhshan'daki silahlı muharebede yer aldılar (Giustozzi, 2000:20-21). 13 yıl süren Halkın Demokratik Partisi hükümeti sırasında kadınlar Jirga'da (Ulusal Konsey'lerde) aktif rol aldı. Tüm bu başarılarla rağmen, Afgan kadınlar, politik ve sosyal haklar bağlamında mutlak özgürlüğe ulaşamadılar. Ataerkillik ve cinsiyet eşitsizliği Afgan toplumunda her zaman bir endişe sebebi olmuştur. Muhafazakâr dini kısıtlı kanun ve sert geleneksel normlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, şiddetin ve kadına karşı ayrımcılığın ardındaki nedendir. Bu eşi benzeri görülmemiş başarıya rağmen, kadınlar özellikle kırsal kesimde yaşayan kadınlar çok savunmasızdı. 1989'da Sovyet'in Afganistan'dan çekilmesi ve 1992'de Dr. Najibullah rejiminin çöküşü, iç savaş başladığında kadınların hayat koşulları çok çaresizdi.

4.6. Mücahidlerin Zaferinden ve İç Savaşın Başlangıcından Sonra Kadınların Sosyal ve siyasi hayatı (1992-94)

1989 yılında Sovyet güçlerinin Afganistan'dan çekilmesinden sonra Mücahidler Dr. Najibullah'ın önerdiği ulusal barış ve uzlaşma teklifini reddetti. Bunun yerine, Başkent Kabul'i de kapsayan büyük şehirlere saldırılarını yoğunlaştırdılar. 1992'de Kabil'i ele geçirdiler ve bir İslam devleti kurdular ve Cihadi liderler tarafından Afganistan'ın Cumhurbaşkanı olarak Sibghatullah Mojadeddi seçildi. Aradan bir yıl geçeden, Mücahidlerin güç için kendi aralarında giriştikler iç savaş başladı. İç savaşın patlak vermesi ihlallere, katliamlara ve kitlesel katliamlar da dâhil olmak üzere büyük bir insani felakete neden oldu ve savaş etnik bir tavır aldı. Mücahid döneminde, Afgan kadınlarının durumu unutuldu, kamusal alanda giderek ötekileştirildiler. Sivil savaş döneminde, Afgan kadınlar en zor zaman geçirdiler, kadınlara karşı her türlü şiddet ayrımcılığı gerçekleştirilmiştir. Bir kadın sadece eğer ayak parmağından kafasına kadar komple örtünürse, halk içine çıkabilirdi. Bu sadece kadınlara karşı ayrımcılığın başlangıcıydı. Mücahidin Kabil'e girip üniversiteyi, Kütüphaneyi ve okulları yaktığında, Kadınlar burka giymeye zorlandılar. 1992- 1996 yılları arasında işkence, öldürme, tecavüz gibi kadınlara karşı eşi benzeri görülmemiş barbarlıklar yapıldı. Tecavüz ve zorla evlenmeyi karşın, kadınlar intihara başvurmaktaydılar (Ahmad-Ghosh, 2003:7). Muhafazakârlar ve İslami köktendinciler, kadınların siyasete katılımlarını küçümsediler ve politik faaliyeti terk etmek için baskı yaptılar ve hatta emirlerine uymayanları öldürdüler. Örneğin Meena, kadın hakları savunucusu ve Afganistan Kadınlar Devrimciler Derneği (RAWA) Başkanı, Şubat 1987'de Pakistan'da öldürüldü. Ek olarak RAWA'nın diğer destekçileri, Farida Ahmadi'nin kadın hakları savunucusu ve sivil eylemcisi dâhil, siyasi faaliyetleri nedeniyle Pakistan'da Quetta'da tutuklandı (Emadi, 2002: 136). Bu dönemde kadınlar çok fazla taciz, tecavüz, ayrımcılık yaşadılar, savaş kurbanları çoğunlukla kadınlar ve çocuklardı. Cihatçıların iktidara yönelik iç savaşı ülke genelinde istikrarsızlık ve çatışmalar arttırdı ve Taliban rejiminin 1995 yılında ortaya çıkışını zemin hazırladı.

4.7. Taliban Rejiminde Afgan Kadınları (1996-2001)

1992-1994'teki yıkıcı iç savaş Taliban'ın yükselişini somutlaştırdı. Kendisine “Taliban” adı verilen köktendinci hareket Kandahar vilayetinden doğdu ve askeri nüfuz alanını ülkenin diğer bölgelerine doğru hızla genişletti. Taliban, yerlileri soyan ve kadınlarını taciz edenlere karşı yerel haydutlar ve suçlularla savaşarak bir tür popüler destek üssü kurdu.

Çoğu kez, Taliban'ın katı kuralları bölgeye egemen olan şiddet ve güvensizliğe bir çözüm olarak görülüyordu. Kademeli olarak, Taliban Afganistan'ın daha geniş kesimlerini kontrol ederek giderek artan bir şekilde güç kullanmaya başladı ve sonunda 1996'da Kabil'i devraldı. (De Leede, 2014:4). Kısa sürede Taliban bölgenin çoğunu kontrol etti. Kuzey eyaletinin kontrolünü ele geçirdiklerinde, şeriat'ın aşırı bir şeklini uygulamaya başladılar (sıkı bir İslami yasa), ilk adımda bütün kız okullarını kapattılar. Kadınların, hijab olmadan ve Mahram (bir erkek refakatçi) olmadan halkiçine çıkmaları yasaklandı. Taliban, müzik, televizyon ve tasavvur edilebilir oyunların çoğunu içeren her türlü eğlenceyi yasakladı. Taliban Birleşmiş Milletler yardım kuruluşları da dâhil olmak üzere tüm uluslararası insan hakları kuruluşlarını yasakladı. Taliban Amar Bil Maroof Wa Nahi An el Munkar'ı kurdu. (Erdemin Teşviki ve Ahlaksızlığın Önlenmesi Bölümü). Bir ferman yayınlarak, erkekler için sakal traş etmeyi, kadınların da tıp alanı hariç çalışmasını yasaklamışlardı. Kadınlar için dayatılmış kıyafet kuralı baştan ayağa tam bir başörtüsüydü. Beyaz çorap veya beyaz ayakkabı ya da yürürken gürültü yapan ayakkabılar giymelerine izin verilmedi. Onlara göre, kadınlar ne görülmeli ne de duyulmalıydı çünkü onlar erkekleri yasaklanmış İslami yoldan uzaklaştırıyor ve vahşi günaha götürüyordu. (Rashid, 2002:2). Bir erkek refakatçinin yokluğunda kadınların bir erkek doktor tarafından muayene edilmesine izin verilmedi. Taliban, Başkent Kabil'in kontrolünü ele geçirdiğinde, dini polis Garnizonu kurdular. Görevleri, silah ve sopa ile sıkı şeriat yasınının zorla uygulanmasıydı. Yeterince uzun sakalları olmaması ya da bedenlerini iyi örtmemeleri nedeniyle erkek ve kadınları cezalandırmak için dövdüler. Kabil Huzoru spor stadyumunda, genel suçlar için sıkı bir şekilde infazlar düzenlenmekte olup bunlar düzenli olarak kırnaçlama, kafa kesme, taşlama ve uzvun kesilmiydi. (PHR, 1998:31). Talibanın okulları kapaması ve üniversite kapılarındaki ayrımcılık ve kadına yönelik şiddet dâhil olmak üzere sert cinsiyet politikalarıyla birlikte, Taliban rejimi sırasında insan hakları genel olarak ihlal edildi. (Rashid, 2002: 111) göre, “Taliban liderleri, kadınlara daha fazla özgürlük ya da okula gitme şansı verilirse, pozisyonlarını kaybedeceklerini, baskı altında taviz ilkesine sahip bir liderlik tarafından hayal kırıklığına uğrayacaklarını ve desteğini kaybedeceklerini” defalarca söyledi. Ayrıca, onların yeni alınan askerleri cinsel fırsat olasılığı nedeniyle zayıflatılacağını ve düzeni bozacağını ve dolayısıyla aynı gayretle görev yapmayacaklarını ifade ettiler. Kadına karşı çatışma, İslam'da ya da kültürel normlarda olmayan siyasi inanç ve ideolojilere dayanmaktadır. Taliban'ın Şeriat (İslam Hukuku) ve geleneksel aşiret adalet kurallarının yönetimi ve Taliban egemenliği altındaki kadınların durumu ve insan haklarının ihlali, UN'ye meydan okuyan bir ilgi odağıydı. (Washington DC 1998). Cinsiyet meselesi, Taliban'ın UN'ye ve Batı'ya karşı direncinin ana ssahası oldu. Evrensel insan haklarını,

Özellikle dünya milletleri tarafından sertçe eleştirilen kadın haklarını kabul etmediler. Taliban rejimi Afganistan'ın tarihinde siyah bir gündü, çoğunlukla kadınlar kurbandı ve onlar, öldürme, işkence, toplum yesi olarak inkar da dhl, tahmin edilemeyen durumlar yaşadılar.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TALIBAN REJİMİNİN ÇÖKÜŞÜNDEN SONRA KADINLARIN SOSYAL VE SİYASAL YAŞAMI (2002-2018)

5.1. Afganistan'da ABD öncülüğündeki Askeri müdahale ve Yeni Hükümetin Kurulması

11 Eylül 2001'de ABD'ye yapılan saldırılar, Afganistan ile uluslararası güvenlik arasındaki bağlantının göstergesiydi ve bu saldırının üç aşaması vardı. İlk aşaması Taliban'ın devrilmesi (Afganistan'ı yöneten ve 11 Eylül saldırılarının faillerini, El Kaide'ye koruyan, son derece muhafazakâr siyasi ve dini grup) sadece iki ay sürdü. 2002'den 2008'e kadar olan ikinci aşamaya ise, ABD'nin Taliban ordusunu yenmesi ve Afgan devletinin çekirdek kurumları ile yeniden kurulma stratejisi damgasını vurdu. Üçüncü aşama klasik bir kontragerrilla harekâtına dönüştü, 2008 yılında başladı ve ABD Başkanı Barack Obama'nın Afganistan'daki askeri varlığı geçici olarak artırma kararını aldığı 2009'la hızlandırıldı. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi karar yetkisi tarafından desteklenen Afganistan'da konuşlanan gücün görevi, barışın inşası ve sorumluluğuydu. (Witte 2002-2014). Birleşik Devlet ve müttefikleri, El Kaide'yi yenmek ve Taliban rejimini tamamen yıkmak için Afganistan'daki birliklerini sayısını arttırdılar. 2001'de Taliban rejiminin devrilmesinden sonra siyasi düzeyde Afgan siyasi, sosyal ve mücahit liderleri Uluslararası Topluluğun takviyesiyle yeni bir geçici hükümet kurmak için Bonn Konferansında buluştular. Aralık 2001'de yapılan, Bonn Anlaşmasına göre, Hamid Karzai'nin yönettiği bir Geçici hükümet, Uluslararası toplum tarafından kurulmuş ve desteklenmiştir. 2004 yılında yapılan ilk seçim turunu kazanan Hamid Karzai, beş yıl süreyle Afganistan cumhurbaşkanı olarak seçildi. Yirmi yılı aşkın bir süredir ilk kez Afgan kadınları, konferans masasına oturarak ülkelerinin politik geleceğini tartışabilme fırsatı buldular. Bonn konferansı, yeni bir hükümetin oluşturulması ve kadın haklarının korunmasını garanti altına almak için önemli bir adımdı. Taliban rejiminden sonra kadın hayatı değişti, okula gidebildiler, siyasete katılırlar ve sosyal hayatları da değişti. İlk zamanlarda, 2004'ten 2008'e kadar, ülke kısmen güvenli ve istikrarlıydı. Ulusal ve uluslararası örgütler çok boyutlu alanlarda kalkınma projeleri üzerinde çalışıyorlardı. Fakat 2009 sonrası güvenlik durumu değişti ve Taliban yeniden örgütlendi ve isyan faaliyetlerine başladı, güvenlik durumu her geçen gün daha da kötüleşti. Kötüleşen durum ABD ve Uluslararası toplumun Afganistan'daki askeri varlığını Taliban ve El Kaide'yi ortadan kaldırmak için genişletmesine yol açtı. Taliban Pakistan'a geçtiğinde, ABD'nin stratejisi,

Pakistan ile Taliban'ı devirmek için yakın bir ilişkiye ve bunları ılımlı bir hareketle değiştirmeye dayanıyordu. Ancak Pakistan bir yandan yandan ABD'nin terörle mücadelesini desteklerken, diğer tarafta Taliban'ın yabancı birliklere karşı savaşmak için tekrar toplanmasını ve örgütlenmesini desteklediler. (Drronsoro, 2003:2-5). Terörle mücadele ek olarak, Uluslararası toplumun nispeten demokratik bir Afgan merkezi hükümet kurmaya yönelik güçlü bir taahhüdü bulunmaktaydı. "Ulus inşaası" olarak tanımlanan bu birçok uluslararası uzmanın çabaları, Birleşmiş Millet tarafından da desteklendi. Bu strateji ABD tarafından da desteklendi. (Katzman, 2017:7). 2006'dan beri, şiddet, isyancı faaliyetler güney eyaletlerinde sürekli olarak arttı. Afganistan bir kez daha insan hakları istismarcıları, suçlular ve militan aşırılık cenneti haline geldi. Geçmişte Afganlıları özellikle kadınları ve kızları şiddetli biçimde istismar eden insanlar, Afganistan'ın tüm bölgenin istikrarını tehdit etti. Afgan hükümeti ve yabancı birlikler demokrasiyi insan haklarını korumak ve isyanla mücadele etmek için birlikte çalıştılar. (İnsan Hakları İzleme Örgütü 2007:2). Ancak Hamid Karzai hükümeti, Afganistan'ın savaş ve şiddet mirasıyla ilgili beş yıl boyunca yapılan ve başarıya ulaşma yöntemlerini dikkate alan geçiş dönemi adaleti eylem planını yeterince uygulayamadı. Taliban ve diğer hükümet karşıtı güçler, hükümetin kamuoyundan destek almak ve Karzai hükümetini yok etmek ve uluslararası toplumun Afganistan'ın yargısını yeniden kurmak için yardım sağlamadaki başarısızlığını ortadan kaldırmak için hükümetteki savaş çığırkanlarına karşı koymadaki başarısızlığını kullandı. Taliban ve diğer hükümet karşıtı güçler bir kez daha Afganistan'ın kontrolünü ele geçirmek için bu başarısızlıkları kendi çıkarları için kullandılar.(İnsan Hakları İzleme Örgütü,2007:5). O esnada, Taliban çöküşünden sonraki Afganistan'ın yeni anayasası, 2003 yılında bir anayasal Loya Jirga tarafından kabul edildi ve Ocak 2004'te imzalandı ve daha sonra cumhurbaşkanlığı seçimleri Ekim 2004'te yapıldı. Hamid Karzai Afganistan'ın cumhurbaşkanı seçildi. (Bennett, 2004:1). Yeni anayasa, Afganistan'daki tüm insanlar için aynı hakları vermekte, Afgan toplumunun ılımlı ve geleneksel değerlerine olan saygının birleşimine ve insan hakları ve demokrasinin uluslararası normlarına bağlığa dayanmaktadır. Anayasa, açık bir demokrasiyi karşılıklı olarak güçlendirmek bağlamında, İslami ve geleneksel değerlerin tamamen uyumlu olduğunu ortaya koydu. Afganistan içişlerine komşu ülkelerdeki müdahaleler de dâhil olmak üzere çok boyutlu konular güvenlik kararsızlıklarını artırdı, güvenlik ve Afgan hükümetinin meşruluğunu sarstı. Afganistan'daki ABD ve NATO müttefikleri bulunmasına rağmen 2003'den beri, Afgan halkına karşı hâlâ istikrarsızlık ve güvensizlik, şiddet ve ayrımcılık bulunmaktadır, İnsan hakları gözlemcilerinin son raporuna göre sivil kayıplar son yıllarda arttı. Afganistan'da savaş nedeniyle 150000'den fazla insan öldü. Afganistan'da milyarlarca

dolar harcamasına rağmen, insanlar hala yoksulluk grafiği altında yaşıyorlar. Ülkenin iç güvenlik durumu, Afgan politikacısının en önemli konusu. UN Ofisine göre, 2015 yılında Avrupa'ya Afganistan'dan 250 binden fazla mülteci ve göçmen geldi. Bu arada terörizm dünya çapında bir tehdit ve her zaman Afganistan'ın komşularından destek alıyor. Bağlantılar Afgan sınırından, Pakistan'ın kabile bölgelerine, Karaçi'ye, Londra'ya ve New York'a kadar finansman ve yeni adam devşirme bağlamında ise Suudi Arabistan ve Körfez'e kadar uzanmaktadır. Terörizm, isyan ve uyuşturucu parası, gurbetçi işçilerden gelen paralarla birlikte havale ediliyor. Eski bir Afgan maliye bakanı olan Ashraf Ghani, "istikrarsızlıktaki paydaşların, istikrar için paydaşlardan daha iyi organize olduğunu" söylemiştir. (ISBAY, 2010:6-7).

2014'te Ulusal Birlik hükümetinin kurulmasından sonra ABD'nin arabuluculuğuyla, Ashraf Ghani cumhurbaşkanı ve Dr. Abdullah ise Afganistan'ın icra'ya rief olarak seçildi. Kadınların politik katılımı ve sosyal faaliyetleri, yeni kurulan Ashraf Ghani hükümetinde gelişti ve bugün neredeyse Afganistan parlamentosunda yüzde 28'i kadınların oluşuyor. Bu arada son yıllarda kadınların siyasi ve karar alma süreçlerine katılımı, Afganistan hükümeti ve uluslararası topluluklardan büyük ilgi gördü.

5.2. Bonn Sözleşmesinde yeni kurulan hükümete kadınların Siyasi ve Sosyal katılımı

Taliban rejiminden sonra yeni hükümetin kurulması Afganistan'daki kadınlar için büyük bir başarıydı ve onlar için yeni bir yaşam alanı açıldı. Bonn Anlaşması, kadınların tam yasal haklarını, insan haklarını ve siyasete katılma haklarını, Afgan parlamentosunda yer almak ve sosyal aktivitelerde yer alma hakkının önemini belirtti. (Bonn Anlaşması). Taliban rejiminin çökmesinden sonra, Afgan hükümeti ve Uluslararası toplum, ülkedeki kadınların hayatını değiştirmek için yoğun çaba sarf etti. Yeni hükümet, Afgan kadınlarını kadınlara yönelik hususlara bağlamında uygulama tedbirleriyle güçlendirmeye çalıştı. (Liebsch, 2011: 8). Afgan Talibanın devrilmesinden bu yana, eğitim, iş ve sağlık hizmetlerine erişim konusundaki kısıtlamaların kalkmasıyla, Kadınlar haklarına yönelik önemli gelişmeler yaşadılar. Milyonlarca kız çocuğu okullara ve eğitim kurumları kaydoldu, kadınlar da ilk kez kamusal alanda görünmeye başladılar. Birçok kadın hükümette görevler üstlendi, makamlar için yarıştı ve Hamid Karzai kadınların siyasete katılmalarına destek olmak için çabalarda bulundu. Ve 2005'teki, Bamyan eyaletinin valisi Dr Habiba Sarabi oldu ve bu durum onu ilk kadın eyalet valisi yaptı. (Powell, 2014:3). Taliban devrildikten sonra yeni hükümetin kurulmasıyla, kadınların rolü çoğaldı ve kadınlar, yirmi beş Kabine koltuğundan üçünü ve yüz

yirmi (120) yargı pozisyonu işgal ettiler. “Madde 83” te 2003-4 anayasasında, eyalet başına en az iki kadının Loya Jirga'ya üye olarak seçilmesi gerektiğini belirtti ve Afganistan'ın Bonn anlaşması siyasete kadınların katılımı üzerinde durdu, 2001'in sonlarında kurulan Afganistan'ın Olağanüstü Loya Jirga'sında ve Afganistan'ın diğer kesimlerinin kadınların katılımının önemi üzerinde duruldu. (Afganistan Anlaşması, 2001-2011: 10). Bu arada Tokyo Konferansı'nda, eğitime özellikle kız eğitime önem verdiler. Kadın hakları ve çatışmanın ve zulmün başlıca kurbanı olan kadınların ihtiyaçlarını vurguladılar. Kadınların siyasi katılımı, hakları ve cinsiyet sorunları, yeniden inşa sürecine tamamen yansıtılmalıdır.(Bonn Anlaşması,2002:18). Afganistan tarihinde, Kadınlar hayatta kalmak için sonsuz tehdit ve mücadele ile karşı karşıya kalmışlardır. Kadınlar için tehlike, İslam ve Afgan aşiretinin ve etnik geleneklerin muhafazakâr yorumlarına dayanan yüzyıllık toplumsal cinsiyet baskısından, kültürel davranış kurallarından kaynaklanmaktaydı. Kadınları, evlerinin dışındaki dünyadan büyük ölçüde izole edilmiş ve esas olarak erkeklerin hayatlarının kontrolünde olan bir hayata mecbur kılmıştır. Kadınların temel hakları için mücadelesi, bugün diğer ülkelerin çoğunda olduğu gibi devam ediyor. (Heath, Zahedi, 2011:74).

5.3. Afgan kadınların yeni 2004 anayasadaki sosyal statüsü

Afganistan, Sovyet işgali öncesinde kadınlara ve eşitliğe karşı nispeten ilerici bir tavır sergiledi ve Taliban'ın ardısı 1919'da ilk oy hakkı verildi ve 1923'teki anayasada hem erkekler hem de kadınlar için eşit haklar sağlandı. (Hafta Haberleri,2015). Afganistan'ın yeni anayasası Afgan kadınlarının başarısıdır. Fakat Afgan kadınları için en kötü zaman, Taliban rejiminin beş yıl boyunca Afganistan'ın kontrolünü ele geçirmesiyle 1996 yılında başladı. Yaptıkları ilk şey, kızları okuldan çıkarmak, onlara çalışmayı yasaklamak ve halk içine çıktıklarında, kendilerini tamamen örtmek için Burka'yı giymeye zorlamalarıydı. Erkek doktorlardan tıbbi yardım alamazlardı,Taliban politikaları tüm kadınların hareket özgürlüğünü sınırlamıştı. Afganistan'daki kadınlar, ülkeyi yöneten kimselere bakılmaksızın on yıllardır acı çektiler; hükümdarlar, sovyet işgalcileri, Mücahidler. Mücahidlerin Afganistan'daki 1992'den 1996'ya kadar olan iktidarlarında, kadınlar en çok acıyı çekti ve Afgan kadınları bugün sahip oldukları kadar özgürlüğe sahip değillerdi. (Ahmad Ghosh, 2003:1).

Afganistan Taliban rejiminin çökmesi ve 2003'te Afganistan'ın yeni anayasasının kurulmasıyla Kadının rolü, İslam hukuku veya Şeriat bağlamında Afganistanda kadın ve erkeklere için eşit haklar, cinsiyet eşitliği gibi önemli kararlar değerlendirildi. Kuran'ın yasasına göre erkekler ve kadınlar için eşit haklar vardır. Ayrıca dünyanın diğer Müslüman

ülkelerinin anayasaları, cinsiyet farklılıklarına bakılmaksızın tüm vatandaşların eşit haklarını sağlamaktadır. Tüm vatandaşlar için eşit haklar sağlayan büyük Müslüman nüfusu olan birçok ülke bulunmaktadır. Bu milletler; Suriye, Cezayir, Tunus, Fas, Umman, Bangladeş, Tacikistan, Özbekistan, Türkmenistan, Pakistan ve Lübnan.(Nawabi,2003:2). Bu arada, Afganistan'ın yeni anayasa 2007'si Bonn Anlaşması'nda Afgan kadınlarının gelişimi, sosyal ve politik statüsünden bahsedildi. Afganistan hükümeti, Afganistan'daki kadınların gelişiminin, milletin inşası için bir zorunluluk olduğu konusunda ısrar etti ve şimdi kadınların beşeri sermayesinin gelişimi, kadınların entelektüel kaynaklarının ciddi biçimde tükenmesiyle, yıllarca süren dışlama ve kısıtlamaların, şiddetin ve dezavantajın yaşamın birçok alanında ortaya çıkmasıyla karşı karşıya kalıyor. Bu nedenle Afganistan hükümeti, topluma yönelik diğer faydaların yanı sıra kadınların ömürlerini uzatacak, sağlıklarını ve eğitim durumunu geliştirecek, ekonomik becerilerini geliştirecek, siyasi liderliklerini ve karar verme kapasitelerini artıracak, hareketliliklerini artıracak ve insanların kadın ve erkek rollerine ilişkin tutumlarını değiştirecek daha fazla programa yatırım yapmaktadır. Kadın değişim programları, işe alma ve terfi programları için fırsatlar sunmak. (Ulusal Eylem Planı,2007:15-16). Kadınlar için eğitim bile Afgan toplumundaki sosyal çalışmanın temel dayanağıdır. Afganistan'ın yeni anayasası kadın eğitiminde ve diğer haklarında ısrar ederken, tüm insanlara parlak bir gelecek sunuyor. Eğitime erişim, her kadın ve erkeğin, özellikle de ırk, aile, dil, sosyal durumdan bağımsız olarak kadınların hakkıdır.

5.3.1. Eğitim

Gelişmenin önemli bir cephesi olan eğitime yapılan yatırımlar, insan yeteneklerinin genişlemesine önemli katkılar sağlayabilir. Bir kişi okuyarak, ileterek, tartışarak, eğitimden yararlanabilir, siyasi sürece, daha iyi karar vermeye ve olumlu gelişmelere yönelik daha iyi bir karar almayı içerebilir ancak on yıllardır savaşta istikrarsızlığa sahip olan Afganistan gibi bazı ülkelerde, kadınlar diğerlerinden daha fazla acı çekmiştir. 1930'lardan 1970'lere kadar Afganistan, Orta Asya'nın Paris'i olarak biliniyordu, ama son on yıldaki savaşlar, afgan insanların karşı karşıya kaldığı acımasız savaşlar, Afganistan altyapısını ve ekonomisini mahvetti. (Ray, 2009:1). Taliban rejimi sırasında Afganistan'daki kadın ve kızlar, tüm haklarından mahrum kalmışlardı. İslam'da erkekler ve kadınlar için eğitim zorunluluk iken, herhangi bir kuruluşa, okula gitmekten veya işten mahrum bırakıldılar ya da Mahram olmaksızın dışarı çıkamadılar (erkek aile üyesi). Taliban rejimi sırasında kadınlar ve kızlar haklarından ve eğitimlerinden mahrum bırakıldılar ama bazı gayri resmi olarak eğitimleri

alınıyordu, ergenlik çağından önce okuma yazma eğitimi almalarına izin verilirdi ve evde veya ayrı yerlerde özel öğretmenlerden dilbilim ve Kuran eğitimleri alırlardı. Afganistan'ın sovyetler tarafından işgalinden sonra Afgan halkının çoğu Pakistan, İran ve diğer ülkeler gibi diğer ülkelere göç etti. Çoğu kadın ve çocuktur. 1985'te ortaokulda Pakistan'da erkek öğrenciler 96.306 ve göçmen kız öğrenciler 7318 kadardı ve liselerde 2684 öğrenci vardı ama lise seviyelerinde kız yoktu. (Ali Majrooh, 1989, s.87-90-91). 1973 yılında Afganistan, Afganistan'ın Demokratik Cumhuriyeti'ne dönüştü ve bu zafer 1978'de ulusal demokratik devrim tarafından yapıldı ve amaçları ulusal kalkınma sorunlarını çözmek, eşitsizliği ve adaletsizliği ortadan kaldırmak ve yeni bir toplumun inşasına ekonomik ve kültürel ilerleme bağlamında ortak katılım ile insanları eşit haklar temelinde bir araya getirmek oldu. (M, Rahimi, 1991: 4). Afganistan'dan Taliban'ın çöküşünden sonra 2001'de afgan kadınlar ve kızlar için yeni fasıl açıldı. Taliban, kızları eğitimden uzaklaştırmıştı, Talibanın düşmesinden sonra hükümet kadın eğitime öncelik verdi ve Taliban rejiminden sonra yapılan bir ankete göre Kadın ve kız öğrenci sayısı % 38'e yükseldi ve yaklaşık 2,7 milyon kız okullara gidiyordu ve 2002'den beri kadın öğretmenler okullarda işe alındı. Ama sadece bazı yerlerde hala kızlar eğitime yönelik yoksulluk, erken evlilikler, güvensizlik, eğitilmiş öğretmen eksikliği, kız okullarının olmaması gibi bazı engellerle karşı karşıyadırlar. Bazı aileler kızlarının okula gitmesine izin vermeyi reddediyor ve bazı durumlarda erkekler de tüm bu problemlerle karşı karşıyadır.(Ahmad Khan, 2012:s.4-5). Şimdiye kadar, bu sorun hala kızların eğitiminin önündeki başlıca engeldir. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF okullara gitmeyen kızların sayısını artırmak için “OKULA GERİ DÖN” adıyla bir kampanya başlattı, bu başarılı bir kampanyaydı ve okullara yaklaşık 4,2 milyon kız ve çocuk kayıt oldu. Dünya Gıda Programları (WFP) bir milyon öğrenci çocuğu ve kızı doyurmaktadır. Kızlar ve kadınlar için bazı beceri eğitimi, yetişkin okuryazarlığı ve yaşam becerileri sağlayan Kadın İşleri Bakanlığı ve (WFP) katılımcıların çalışmalarına yardımcı olmak için, onlara istihkak sağlayacak. (Birleşmiş Milletler, 2004: P.15). Genel olarak kız çocuk eğitimi azalıyor, hala bazı aileler sadece kızlarına 5 yaşından 8 yaşına kadar camilere ve sadece Kuran'ı öğrenmek için izin veriyor. 8 yaşından sonra, okula gidemezler dışarı bile çıkamazlar ve çok genç yaşlarda hayatlarını kurmak için zorla evlenmek zorundadırlar (mutlu olsalarda, olmasalar da). Afganistan'da insanların çoğu geleneklerine çok güçlü bir şekilde inanıyorlar, bu gelenekler binlerce yıl öncesine dayanıyor ve çoğunlukla çatışmalar tarafından gözardı edilmiştir. Toplum içe dönük ve muhafazakârdır ve erkek egemenliğinin ataerkil değerine dayanmaktadır. (Sakeenah, 2010). 1993'te Taliban rejiminden önce, Afganistan devleti yüksek mahkemesi bir bildiri yayınladı ve Afganistan hükümetinin bütün şeriatı (İslami

Kanunlar) yürürlüğe koymasını şiddetle istedi ve kadınlar için inziva ve peçe (Burqa) yasasını uygulamasını ve onları ofislerden çıkarmayı ve kadın okullarının kapatılmasını ve Kadınların Radyo ve Televizyonlardan uzaklaştırılmasını (Moghissi,Sharif,2005,P.347). Afganistan'daki kadınların durumu, Taliban rejimi de olsa diğer hükümetler de olsa aynıdır ve erkek egemenliği onları haklarından, sosyal, eğitsel ve politik faaliyetlerinden daima mahrum etmiştir. Afganistan'ın kadın ve erkekleri arasındaki eşitliğin farkı bugünün büyük sorunudur. Afgan Kadınların görünümü ve eğitim, modern ve geleneksel arasındaki çatışmanın tezahürüdür. Bazı Afgan kadınları eğitimlerini çok kolay bir şekilde alırlar, bazıları eğitimlerini ve yaşamları için savaşmak zorundadır ve bazıları ise eğitimin farkında bile değildir ve eğitim sadece bir seçenek olabilir.(Moghissi,2005:348). Afganistan'da bugünlerde kadınlar ve kızlar için eğitim konusu, yavaşça aileler sayesinde yolunu buluyor ve iyileşiyor ancak pürüzsüz ve kolay bir yolla değil, yine de onlar, erkek olarak eğitime hakları olan diğer insanlar gibi eğitimleri ve hakları için savaşıyorlar. 1924'te Kral Amanullah Han anayasası, 1931'de Nadir Han Anayasası ve 1964'te Muhammed Zahir Şah anayasası, Kadınlar için nispeten dengeli ve ayrımcılık yapmayan eğitim sağlamaktaydı, ancak şehirlerde ve köylerde kız okulu ve erkek sayısı arasında büyük farklar vardı. Ancak Afganistan'da Amanullah Han'ın krallığından günümüze kadar yıllarca süren savaş ve çatışmalara rağmen, Taliban rejiminin bütün okulları ve üniversiteleri yok etmesine, kızların, eğitim, sosyal ve politik etkinlik haklarından mahrum bırakana kadar, üniversiteler ve okullar kuruldu ve kadınların eğitim hayatları hızla gelişti. (Jaweed,2003/1381:105). Amanullah Han Krallığı sırasında Afgan kadınların eğitim, sosyal ve politik gelişimine özel önem verildi, ilk kız okulu 1921 yılında kuruldu, Amanullah Han'ın eşi Kraliçe Suraya de 1924'te kadınlar için bir hastane kurdu. Amanullah Han sosyal reformları arasında, Kız çocuklarını tıpta ve hemşirelikte yükseköğrenimini almak için Türkiye'ye göndermekte vardı. Tehditlere, sorunlara ve mücadelelere rağmen, kendisi gelenekselcilere karşıydı, Reform programı, kadın hakları için özel bir başarıydı. (Haqmal: 214). Fakat kadınlarda okumamışlık oranı çok yüksekti ve erkekler ve kadınlar arasındaki okumamışlık ve eğitim kazanımı boşlukları çok geniş olmuştu. Kızlar, kısmen yoksul bölgelerdeki kızlar için eğitim eksikliğini veya ulaşımını sorunları ve kısmen ailelerin kızları üzerinde kontrolü nedeniyle eğitimden mahrum bırakılıyordu. Evliliğin kızların kaderi olarak görüldüğü yerlerde, okullaşma teşvik edilemiyor veya kız çocuklarının okulu bırakma oranları çok yüksek oluyordu. Afganistan'da, Taliban rejiminin yıkılmasından sonraki yeni anayasa, eğitim hakkı, yaşam ortaklarını seçme hakkı, istihdam hakkı, devlet kurumlarında liderlik pozisyonları için kadın istihdamını hakkı getiriyordu. Makalede, kadınları ve Afganistan halkının bilgilerini güçlendirmek için eğitim

alma haklarına yönelik eğitim programları hakkında bilgi verildi. (Bölüm.4, Madde 43-7 2004:7). Hem de, çalışmak da her Afgan vatandaşının hakkıdır. 2002'den 2007'ye kadar kadın ve kız istihdamındaki artış, okullarda kız çocuklarına telkinlerle, 900.000'den ortalamadan, 5,4 milyona ulaşmıştır.

5.3.2. İstihdam

Afganistan ekonomisi çoğunlukla tarıma dayalı olup Afgan nüfusun% 80'inin kırsal bölgelerde yaşadığı tahmin edilmekte ve bahse konu tarım, tarım bitkileri hasadı, hayvancılık, ormancılık ve balıkçılığı içerir ve Afganistan'ın merkezi ekonomisidir. Eyaletlerdeki kadınların çoğunluğu, kocası ya da ailesine kıyasla, topraklarda çalışmakla meşguldür. Afganistan, aynı zamanda, Uluslararası Çalışma Örgütü üyesidir ve tüm Afgan vatandaşları için eşit haklara ilişkin Sözleşmeyi onaylamıştır, kadın ve erkek çalışanlar eşit işe eşit ücret ödemelidir. Ayrıca Afganistan İş ve İstihdam ile ilgili ayrımcılığa ilişkin sözleşmeyi onaylamıştır ve istihdam ile ilgili olarak “hem ırk hem de cinsiyete dayalı” tüm ayrımcılığı önlemek için tüm taraflar programlara katılmayı kabul etmiştir. (Nawabi,2003:2). Bugün Afganistan'da istihdam güçlendirmesi hususu her şeyden daha kötü durumdadır. Erkekler veya kadınlardan eğitilmiş insanların çoğu istedikleri işe kolayca giremezler. Afganistan'da geçtiğimiz on yıllarda savaş istikrarsızlık ve çatışmalar nedeniyle, kadınlar haklarından yoksun bırakıldı ve on yıllar boyunca, kadınlarla normalde erkeklerin aynı haklara sahip olan diğer ülkelerdeki istihdam gibi, Afganistan diğerlerinden daha fazla acı çekti. İşe alınmaları veya siyasete katılmaları için her zaman bir engel mevcuttu. Bugün, Afganistan'da kadınların karşılaştığı en büyük sorun, Eğitim, cehalet, şiddet, adaletsizlik, cinsiyet eşitsizliğidir, 2015 yılında da kadınların işsizlik oranlarının ortalaması yüzde 11,3'den yüzde 22,9'a yükselmiş ve yine 2015'te kadına yönelik aile içi şiddet her zamanki gibi çok yüksekti. Ve Afganistan'daki erkeklere göre daha sıklıkla şiddete maruz kalıyorlardı. (Burbridge, Frogh, 2016:6). Afgan kadınlara 1964 anayasasında oy hakkı verildi ve daha sonra 1977 anayasasında eşit haklar verildi. 1987'deki Nisan (sawr) devrimi, toplumsal değişime yönelik girişken bir programdır. Kadınların çalışma hakkı olarak bu modernleşmeleri uygulanmasını sağlamış olup, orduda hizmet ve yaşam partnerlerini seçme hakkına verilmiştir.(Abirafeh,2009:14.). 2003-4 anayasasında 22 maddesinde, Afganistan İslam hukukuna göre her erkek veya kadının eşit haklara ve görevlere sahip olduğundan bahseder. Ancak kadınlara haklar verilmesine rağmen, bugün kadına yönelik şiddet, Afganistan'daki kadınların güvensizliğinin temel nedeni olarak görülmektedir. (Constitution, 2003-2004:4). Afgan kadınlarının her gün uğraştığı tüm

sorunlara rağmen, Afganistan'da Taliban'ın çöküşünden sonra tüm sektörlerde kadınların sayısı her geçen gün artmaktadır. Ayrıca 2015 yılında Afganistan'ın kadın ve erkekleri arasında sosyal adalet sağlamak ve ekonomik ve sosyal büyümeyi hızlandırmak için Afganistan İslam Cumhuriyeti hükümeti, kadınların diğer Afgan kadınları için karar verme, politika oluşturma, adalet, güvenlik, ekonomik ve hizmet sunumunda yüksek mevkilerin yüzde 30'unu işgal etmesini sağlamayı amaçlamıştır. (Merkezi İstatistik, 2015:6-9). Afganistan'ın 2017'deki Bonn anlaşması, Afganistan'da demokratik yönetimin kurulması için bir çerçeve üzerinde düşünüldü ve kadının hükümete katılımını arttırmak ve kadınların rolüne daha uyumlu bir eylem için, Kadınların statüsünün gelişimi için başkanlık yapmak üzere Kadın İşleri Bakanlığı'nı kurdu. 2001 yılında yapılan Bonn müzakerelerinde Kadınlar 60 delegeden 6'sını oluşturdu ve ayrıca olağanüstü Loya Jirga sırasında, katılımcıların% 12'si kadındı. Anayasal Loya Jirga'daki koltukların % 20'si ise kadın delegeler tarafından dolduruldu. (Ulusal Eylem Planı 2007-2017:10-11). Geçmiş on yıl boyunca, Afgan kadınlar ve Afganistan hükümeti, Kadının güçlendirilmesi için önemli değişiklikler yaptı. Afganistan Anayasasında kadın sayısının mevcut parlamentoda yaklaşık yüzde 25'e artırılması ve cinsiyete dayalı şiddete karşı mücadele etmek ve cinsiyet eşitliğini ilerletmek için yasaların ve politikaların benimsenmesi gibi ancak Afgan kadınların karşı karşıya kaldıkları zorluklar hala büyüktür. (Chakrabarti, 2011, Birleşmiş Milletler). Kadınların istihdamı ile birlikte eğitim, kadınların güçlendirilmesinin anahtarı olarak görülüyor, kız çocuklarının eğitilmiş olmaları ya da erkeklerle çalışma haklarına sahip olmaları için kız çocuklarına karşı sosyal engeller ya da aile kontrolleri bile, eğitim tüm Afgan kadınlarına ulaştırılamamaktadır. Taliban rejimi, Mücahidler sırasında olduğu gibi Afganistan'daki Afgan Kadınlar için en karanlık dönemdi, bu dönemde kadınların da çalışmasına ya da okula gitmesine izin verilmiyordu. Afganistan anayasaları 1964'ten 1990'lara kadar tüm Afgan vatandaşları için aynı haklardan bahsetmiş hatta vurgulanmış ve maddelerin çoğu cinsiyet eşitliğini desteklemekteydi. 1987'de Anayasanın 28 ve 33'üncü Maddelerinde değişiklik yapılmadı ve 1990'ların başında Kadınlar öğretmenlerin % 70'ine, devlet işçilerinin % 50'sine, Üniversite öğrencilerinin % 50'sine ve Hekimlerin % 40'ına kadarını oluşturuyordu.(Nawabi,2003 Bölüm 5,s:7). Afganistan'daki tüm vatandaşların veya kadınların seçme veya seçilmeleri için yasal haklar tanınması Yasası, siyasete katılma veya büyük meclise katılma haklarına sağlamaktadır. Bugün hükümetin çalışanlarının çoğu kadındır, okullardaki öğretmenleri çoğunlukla kadın, doktor, ordu mensubu, kadın polis memuru, siyasete katılan kadınlar ve bugün parlamentoda siyaset yapan Afgan kadınları 1990 yılında 11.69 iken, 2017'de% 23,65'e yükselmişti. Talibanın Afganistan'a hükmettiğinde sosyal politik ve aile hayatlarında çok büyük engellerle karşı

karşıya kalıyorlar, nadiren evlerini terk edebiliyorlardı, bu durum, tüm engellere rağmen hakları için mücadele eden kadınların gelişimi ve büyük başarılarını göstermektedir. Ancak Afgan kadınlarına 2001'in sonunda ABD koalisyonunun Taliban rejimini devirmesinden sonra kabul edilen anayasada oy kullanma hakkı verildi. Ancak güvenlik kaygıları onların siyasete katılımını engelliyordu. Halen Taliban tarafından kontrol edilen ülkenin bazı bölgelerinde kadınlar şiddete maruz kalıyor. Afganistan'da aylık gelir eksikliği, istihdam eksikliğini gösteriyor ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmakta olup, gelirin ve istihdamın etkisi kadınların adalete erişimini sağlayabilir. Afganistan'da kadınların çoğu, Afganistan'ın hem İslami hem de şeriat tarafından tanınan haklarının farkında değildir. Kadınların mücadele ettiği tüm sorunlara rağmen, bugün Afgan kadınları tarafından parlamentoda işgal edilen koltuklar yüzde 20'den fazladır. Nispeten yüksek düzeyde kadın istihdamı ve eğitim ve niteliklerine olan ilgilerinin temel özellikleri, geçtiğimiz on yıllardan daha fazladır ve aslında ailelerin hayatta kalmak için iki veya daha fazla gelire ihtiyacı vardır. Kadınların sosyal statülerini korumanın yanı sıra bağımsızlık ve sosyal ilişkiler kazanma aracı olarak çalışmaya yönelik sosyal psikolojik güdüsü mevcuttur (AB, Araştırma Enstitüsü, 1999: 2).

5.3.3. Kadınlar ve Adalet

Afganistan'daki yargı sistemi, alt mahkemeleri ve cumhurbaşkanı tarafından görevlendirilen yargı için işe alınacak adayları yöneten yüce mahkeme tarafından kontrol edilen bağımsız bir organ olarak 2004 anayasasında kuruldu ve yüce mahkemenin altında yüksek mahkemeler vardır.(Jensen2011:932-933). Her ne kadar Taliban'ın 2001'de devrilmesinden bu yana önemli kazanımlar elde edilmiş olsa da, Afganistanlı kadınlar, Afganistan'daki en zorlu ortamlardan biriyle karşı karşıya kalıyorlar. Devam eden çatışmalar, aile içi şiddet, güvensizlik oranları, sınırlı sayıda kadının sağlık hizmetlerine erişimi ile ekonomik imkânlardan tamamen yoksun haklar, Afganistan'ı bir kadın olarak doğulabilecek en tehlikeli ülke haline getiriyor. Afgan kadınların ekonomik olarak çok az bağımsızlığı ve daha az çalışma fırsatı bulunmaktadır. Muhafazakâr normlar, evlenme ve boşanma, çocuk velayeti, hareket özgürlüğü gibi temel özgürlüklerini kısıtlamaya devam edilmektedir, bu da Kadınların erkeklere göre ikincil durumda olduğunu gösteriyor. Afganistan'ın büyük bölümünde hâlâ, evlilik için gelecekteki eşin ailesinden müstakbel gelinin bir erkek akrabasına ödenen başlık parası sistemi bulunmaktadır. Fakir olmak, Afgan kadınlarının mücadele ettiği tüm bu sorunların ana sebebidir. Kadınların yoksulluk ve kadın güvensizliği

ve adalet ile doğrudan ilgili adalete erişimi, adalet sisteminin ayrımcılık olmaksızın adil olduğu anlamına gelir. Kadınların resmi ve örgün olmayan engeller konusunda eşit haklarını sağlamak, Kadınların adalet engellerini aşmasını engelleyebilir, adalete erişimin, makul yasal temsiliyet eksikliği, otoriteyi kötüye kullanma, yasa ve yönetmelik eksikliği, biçimsiz engeller gibi doğrudan engeller, Kültürel norm ve değerlerden kaynaklanan toplumsal cinsiyet ayrımcılığına erişmesini engelleyebilir. (Araştırma Enstitüsü, 2008:17). Taliban dönemi, Afgan kadınları için onyıllardır süren iç savaşın yıkıcı bir sonucu oldu ve devam eden güvensizlik, yeniden yapılanma çabalarında koordinasyon eksikliği ve etkisiz yönetim Afganistanda hâkim olmaya devam ediyor ve hem yerel hem de kamusal alanda kadınların statüsünü ve etkisini ilerletme çabalarını renklendiriyor. Kadınlar nüfusun yarısıdır ve Afganistan'ın genel gelişimine önemli katkıda bulunurlar. Kadın hakları erkeklerinki kadar önemlidir ve korunmalıdır ama Taliban sivil topluma ve demokrasiye inanmıyordu. Taliban iktidara geldiğinde kadınlar ev dışında çalışmaktan men edildi, Burka'yı takmaya zorlandılar ve muharam tarafından refakat edilmeleri gerekiyordu (erkek akraba) (Hancock, 2011:6). Kızların okulları ülkenin her yerinde kapatıldı, kadınların sadece yüzde beşi okuyazardı, 18 yaşın altındaki kızların yüzde elli dört evliydi ve anne ölüm oranı dünyadaki ikinci en yüksek seviyedeydi (Hancock,2011:7). Çeşitli yasal kurumlarda çalışan kadın sayısı çok sınırlıdır ve erkek personel ile karşılaştırılmaz ve Kabil'de adalet sisteminde çok az kadın çalışmaktadır. Diğer eyaletlerde yapılan araştırma, Kadın hâkimler, savcılar ve polis çok nadirdir ve hatta bazı eyaletlerde yargıç yoktur. Bazı eyaletlerdeki idari pozisyonlarda az sayıda kadın çalışmaktadır. Adli kurumlardaki kadın personel yetersizliği, Afganistan'daki başlıca zorluklardan biri olarak görülmüştür. Afganistan'da Taliban'ın düşmesinden sonra, Afganistan'da kadınların iyileşme süreci kentsel alanlarda bile artmıştır. Afganistan'da kadınlara yönelik yasal farkındalık ve istihdam olanakları iyileştirilmesi ile birlikte, diğer sektörlerde de kadınlar şansa bulmaya başladı (Khan, 2014:11). Fakat yine de Afganistan'daki kadınlara karşı tehditler ve şiddet göze çarpıyor ve kadınlar herhangi bir sorun olmadan adalete erişim hakkına sahip değiller. Kamu hayatına katılan kadına yönelik şiddet eğilimi, Kadınların demokratik karar verme süreçlerine katılan ekonomik ve sosyal kalkınmadaki kritik rolü, Afganistan'da barış dengeleme çabalarının yanı sıra kadına karşı siyaseti de tam olarak değerlendiriliyor. Taliban'ın düşmesinden sonra bile, Afganistan ve Bonn Konferansı'nda uluslararası barış çabaları yasaların oluşturulması, yeni anayasanın getirilmesi ve uluslararası insan hakları sözleşmelerinin onaylanması, temel insan hakları ilkelerinin ve uluslararası standartların ve işlemlerin Afgan adalet sistemine bütünleşmesi gibi 1960'ların çeşitli girişimlerini canlandırdı. (Anwari, 2009:6). Kadınlarda güvensizlik etkileri, hükümet

karşısı hükümetle silahlı çatışma gibi, başkentte intihar saldırıları veya eyaletlerdeki kadınların adalete erişiminin önündeki büyük engeller, ekonomik ve sosyal büyümeyi etkiler. Yoksulluğun azaltılması ve müreffeh bir toplum yaratılması, Afganistan'daki kadın ve erkeklerin eşit hakları, normal yaşama sahip olmalarına yardımcı oluyor. Eğitimli olmak için adalete özgürce erişir ve çalışma şanslarını arttırır, ancak bir tarafta güvensizlik sorunları ve diğer taraftan geleneksel inançlarla, kadınların ötekileştirilmesi devam etmektedir. Kadınlar, eylemleri ve özgürlükleri geleneksel uygulamalarla çatışmaya girdiğinde, kendilerini özgürce ifade edemezler. Şimdiye kadar Taliban'ın düşüşünden sonra kadınların durumunda iyileştirmeler sağlandı. Bonn Anlaşması'nın yapıldığı 2001 yılından bu yana ilerliyor. Kadın İşleri Bakanlığı ve kadın hakları, adalete erişim, eğitim ve siyasi süreçler, hükümetin resmi hedefleri haline geldi. (Hopkins,2014:124). Bonn Anlaşması uyarınca bağımsız bir Afganistan Yargı Komisyonu kurulmasına izin verildi. Uluslararası toplumların yardım ve desteği ile Afganistan'ın en iyi yasal iç Adalet Sistemi için bir fırsat sağlanacaktır. Ancak sistemlerin çoğunun yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Adalet sistemleri çoğunlukla iki ana bölümden oluşmakta olup resmi adalet ve gayri resmi adalet. Jirga ve Shura adalet mekanizması, geleneksel yasalar ve İslam hukuku ile sağlanır. Şeriat gayri resmi adalet sistemi iken, ulusal hukuk devlet sistemi, resmi hukuk sistemini oluşturmaktadır. (Richard, 2014:137). Afganistan'da kadınlara yönelik adaleti şeriata göre değildir. Kadınlar polis karakollarında ve yetkililerin mahkemelerinde ayrımcılık ve önyargı ile karşı karşıyadırlar ve çoğu zaman yasayı bilmez, bununla birlikte kadınları “namus” ve iffet milletlerine vurgu yapan geleneksel yasaya göre cezalandırır. Hapishanelerdeki kadınların çoğunluğu evlilik dışı cinsel ilişkiden (Zinah) ya da Afganistan yasalarında suç olmayan bir şeyden kaçmakla yükümlüdürler ve bu çoğu zaman kadınların baba ya da kocaların mülkü olduğu muhafazakâr kültürel görüşü yansıtmaktadır. Ve illerdeki kadınların çoğu, haklarının farkında bile değiller ya da hiçbir zaman adalete erişim hakkına sahip değiller ya da hakları için mücadele etme hakkına sahip değiller.

5.3.4. Kadınların Hakları

Taliban rejiminin (1996 - 2001) yönetiminden önce Afgan kadınları politik, sosyal ve iş hayatına aktif olarak katılıyorlardı. 1919'da oy kullanma hakları verildi ve birçoğu hemşire, doktor, profesör ve öğretmen olarak çalışıyorlardı. 1992'de Komünist hükümetin çöküşünden sonra, Afganistan'da Taliban yönetiminin kurulmasıyla 1994'te sona eren iç savaş, Talibanın sıkı Şeriat kuralı koymasına sebebiyet verdi. Bütün dünyada kadınlar İslami ve İslami

olmayan toplumlarda eşitlik için mücadele ettiler. Afganistan'da, erkek ve kadın arasındaki eşitsizlik büyük sorundur. Hayatları kontrol altına alınmıştır ve birçok Afganlı erkek, bütün bu kısıtlamaların, Afganların Müslüman olduğu ve kadınların hayatlarına getirilen kısıtlamaların çoğunun da kültürel değil, dini olduğunu için uygulandığını düşünür. Zorla evlendirme, eğitim bağlamında uygulanan kısıtlamalar, İslam kaynaklı değil, tüm bunlar kültürel normlar. (Khenjani, 2012: 27). Afganistan'ın tarihinde, kadınların hiçbir zaman halka açık ortamlarda dövülmediğini görüyoruz, çünkü her zaman kadınlar için çok saygı duyuyorlardı. Abdur Rahman Khan'ın 1880'de saltanatı sırasında, Afgan kadınına yönelik bazı reformlar yapıldı. Öyleki, bir kadının kocası öldüğünde, kocasının akrabasıyla yeniden evlenmesi gerekmecekti. Evlenme kaydı gerekliydi ve kızlar istemediğinde evlenmeyi reddetme hakları vardı.(Skaine,2002,:1.2). 19. yüzyıldan beri, 1979 ve 1980'lerde, komünist rejim altındaki Afganistan'daki kadınların yaşamlarını iyileştirmek için düzenli bir girişimde bulunulmuştur. Bazı kentsel kazanımlara ve kadınların azınlık durumuna rağmen yerleşik ataerkil yapı ve zararlı geleneksel uygulamalar yaygın olarak kalmaya devam etmiştir. Yeni anayasalar erkekler ve kadınlar için eşit haklar veriyordu ve şimdi iki milyondan fazla kız çocuğu okullara gidiyor, kadınların çoğunluğu kamu hayatına katılmaya başladı ve evlerinin dışında doktor, öğretmen, avukat olarak çalışma haklarına sahiptirler. Kadınlar kimin evleneceğini veya reddettiğini kabul etme hakkına sahiptir, eğitim alma hakları vardır. Afganistan, 1919'da bağımsızlık kazandığı zaman modernize olmuş ve Malika Suraya, kadınların gözden uzak şekilde yaşamaya zorlanmalarına karşı tavrı aldı ve hükümet, kadınların artık burka (peçe) ile kapanmış bir şekilde parklarda yürümek zorunda kalmayacaklarını emretti. Amanullah Han, kızların evlilik ortağını ve zorunlu eğitimi seçmelerine izin veren bazı reformlar yaptı.(Skaine, 2002:17). Taliban rejimi sırasında, kadına yönelik şiddet diğer zamanlardan daha görünür bir hal almıştır. Afganistan'da kadına yönelik şiddet yaygındır. Şiddet biçimleri şunlardır: tecavüz, fiziksel şiddet, zorla evlendirme, polis, yargıçlar tarafından uygulanan şiddet. Bazı politikacılar kadına karşı şiddeti meşru görüyorlardı ve bu yüzden davalarını soruşturmuyorlar. Ve tecavüz Afgan ceza kanununda bir suç değildi, tecavüzcüler sadece zorla (Zinah) veya eşini aldatma suçlaması ile mahkemeye verilebilirdi, bazen kadınlar da Zinah için yargılanıyordu. İslam kadınlara tam hak verir ama Afganistan'da kadınlara karşı İslami rol ve düzenlemeleri asla takip etmiyorlardı ve onlara insan haklarının yanı sıra çalışma özgürlüğü veya eğitilmiş olma özgürlüklerini vermiyorlardı. Afganistan'ın yeni anayasası kabul edildiğinde, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasının altını çizdi (EVAW) ve 2003 tarihli anayasanın 22'inci maddesinde kadın hakları ve kadınların siyasete katılımları üzerinde durdu. Afganistan Ulusal Meclisi iki

yapıdan oluşmaktadır. Wolesi Jirga (halkın evi) ve Meshrano Jirga (Büyüklerin Evi). Ulusal meclisin yüzde 27'sini (Wolesi Jirga) kadınlara ayrılmıştır. (Kasa, 2014:4). Ancak kadınların gelişmesine ve güçlenmesine rağmen, çoğunluğu kamu ve sosyal yaşamlarındaki tehditlerle ve haklarının ihlali karşı karşıya ve bu tür tehditler rapor edildiğinde hükümet genellikle görmezden gelmektedir ve her zaman kadınları kamusal söylemden uzaklaştırmada suç ortağı haline getirmektedir. Kadınların çoğunluğu hayatlarını İslam tarafından verilen haklar için; eğitim almak, çalışmak, hayat arkadaşını seçmek, iş yapmak, siyasete katılmakla tehdit ediliyor ve bunlarla mücadele ederek geçiyor veya erkek olarak eşit haklara sahip olmak ve Afganistan artık kadınlar için güvenli bir yer değildir. Afganistan yasalarında ve kadın haklarına ilişkin anayasada her zaman, kadına yönelik şiddetin kaldırılması ve tüm Afgan vatandaşlarına eşit haklar vurgulanmış olsa bile, yine de şiddet seviyesi yüksektir. 2004 yılında Anayasa Madde 59, anayasada yer alan hak ve özgürlükleri manipüle etmesine izin verilmeyeceğini ifade etmiş ya da hiç kimsenin bağımsızlığa, toprak bütünlüğüne, egemenliğe ve ulusal birliğe karşı hareket etmesine müsaade edilmeyeceğini belirtmiştir.(anayasa, ,2004:15). Afganistan'daki kadınlar, Taliban baskısı altında yirmi yıldan fazla savaş sırasında, insan hakları konusunda feci bir saldırıya uğradılar. Savaşın Afgan kadınları üzerindeki kadın hakları, aile içindeki ve Afgan toplumundaki ekonomik ve diğer rollerinden edilmesine yönelik etkileri gibi (Barakat & Wardell, 2001:P.2).

5.3.5. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ayrımcılık

Bugün kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık, Afganistan ve tüm dünyadaki en ciddi insan hakları sorunlarından biridir. Ayrımcılık sadece bugün kadınlara karşı değil, insanların yüzleştiği asıl problem ve günlük yaşamlarında onunla mücadele ediyorlar. Taliban'ın kontrolü altındaki bölgelerde ve illerde, kadına yönelik şiddet her geçen gün artıyor. Kadına yönelik şiddet ailelerin içinden başlıyor ve her gün birçok kadının hayatını alıyor ve daha sonra bu durum ülke, toplum ve sosyal hayatlarına yayılıyor, kadınlar bugün çok kötü durumda yaşıyorlar. Taliban rejimi altındaki kadınlara karşı aşırı şiddet ve ayrımcılık, şu anda Afganistan'ın büyük bölümünü kontrol ediyor ve bunu kadınlar için yıllar içinde daha da kötüleşen koşullar takip etti ardından rejim kadın hakları konusunda kısıtlamalar getirdi. Savaşan gruplar, cinsiyete özgü şiddet bağlamında kadınları hedef aldılar (tecavüz ve zorla evlilikler gibi) çünkü onlar kadındı ya da belli bir etnik gruba üyeydiler. (Human rights, 2001:6). Afganistan'da kadınlara karşı bazı değişmeyen suçlar mevcuttur; bazı zorluklar güvenlik sorunları ve sınırlamalar, kadının devlete erişiminin olmaması gibi. Afganistan'da

çok normal sayılan kadınlara yönelik ihlallerin çoğu, kültürel ve geleneksel faktörlerdir ve kadınların tüm ihlallere ve ayrımcılığa karşı kendilerini korumalarını engelleyen diğer konulardır. Kadına yönelik tutum en bariz bir şekilde, bir kız bebeğin doğumundan sonra aile ilişkilerinde açıkça görülebilir, çünkü böyle bir doğum hoş olmayan bir şey olarak ve tüm aile için talihsizlik olarak değerlendirilir. Kadınlara karşı ailelerde de şiddet ve ayrımcılık görülebilir. (M. Rahimi, 1991:11-6). Afganistan, Taliban'ın iktidara gelmesinden önce de dünyadaki ikinci en yüksek anne ölüm oranına sahiptir. Afganistan'ın yüksek anne ve çocuk ölüm oranları ve kadınlar için çok düşük okuryazarlığı mevcuttur. Taliban'ın iktidara yükselişi sonrasında kadınlar ve kızlar sistematik olarak ayrımcılığa maruz kaldılar ve ötekileştirildiler, insan hakları ihlal edildi. Taliban kontrolü altındaki bazı illerde, kadınlar ve kızlar, eğitime, sağlık kuruluşlarına ve istihdama erişimde hala ciddi biçimde kısıtlanmışlardır. Kötü sağlık durumu ve yetersiz beslenme hamilelik ve doğumları Afgan kadınları için ayrıca daha da tehlikeli bir hale getirmiştir. Taliban politikaları kadınların özgürlüğünü ve hareketini de kısıtladı ve şiddet ve ayrımcılığı da artırdı. Taliban rejimi altındaki kadınlar, kamusal görünümünün Taliban edebi ile çeliştiği düşünülürse taciz edildi ve dövüldüler. Kadınların kamusal alandan uzaklaştırılması, siyasal süreçte herhangi bir rol verilmemesi ve her türlü resmi ve gayri resmi yönetsel hususlarda dışlandıkları anlamına geliyordu. Afgan kadınlar son 25 yıldır sadece Taliban rejimi altında değil, tüm dönemlerde iç ve diğer şiddet türlerinden muzdarip oldular. Kadınlar, Taliban rejimi boyunca insan haklarının ağır ihlallerine maruz kaldılar ve bunu kadınları korumak için olduklarını söyledikleri buyruklar ile haklı göstermeye çalıştılar. Taliban kuralları ve kısıtlama, kadınların özgür hareketliliğine izin vermedi, istihdam, eğitim ve hatta tıbbi bakımdan yasaklanmışlardı. Sadece çok az sayıda erkek- kadın doktorun Kabil'deki hastanede çalışmasına izin veriliyordu. (Skaine, 2008:7). Hala ülkeyi yöneten resmi ve gayri resmi kuruluşlarda, afgan kadınlara karşı yüksek düzeyde ayrımcılık yansıtılmaktadır. Maalesef kadınlar geleneksel olarak şiddete ve kendilerine yapılan ayrımcılık hususlarını kayda geçirmedi, afgan kadın kurbanlar ve onların davalıları genellikle adalet eşit ve adil erişim hakkından mahrum bırakılıyor. Şimdiye kadar Afganistan Yüce mahkemesinde çalışan kadın yoktur. Bugün Afganistan'daki kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddet hükümet ve yargı düzeyinde en yüksek seviyededir. Tacizciler nadiren cezalandırılırlar. Yetkililer nadiren kadına yönelik şiddet saldırıları, cinayet veya intihar şikâyetlerini araştırırlar. (UN reports, 2005:1).

5.4. Afgan Kadınlar'ın Taliban Rejimi sonrası Siyasi Hayatı (2002-2018)

Beş yıl süren Taliban rejimi boyunca Afgan kadınları en çok acı çekti ve Taliban, Afgan toplumunun her alanında kadın ve kızları ötekileştirecen için katı kurallar yayınladı, Taliban 2001'de çöküşünden sonra kadınlar haklarını yeniden kazanmak için umutlandılar. Aynı yıl içinde kadınların iyileştirilmesi için ilk adım Almanya'da yapılan barışa yönelik Bonn konferansında, cinsiyet eşitliği kavramını ve kadınların hem geçici hükümete hem de yeni bir anayasanın taslaklağının hazırlanmasını yeniden gündeme getirdi. 2005'te Afgan kadınlarının parlamento seçimleri yoluyla daha önce hiç görülmemiş düzeyde siyasi temsil elde etmeleriyle, bu yönde ilerlemeler kaydedildi. Bu arada, Aralık 2001'de Bonn Anlaşması imzalandı ve üyeler geçici bir güç paylaşım anlaşması için yeni anayasa ve seçimlerin oluşturulmasını kabul ettiler. Bonn üyeleri, barışı tesis etmek ve insan haklarını korumak için bir yol haritası ve takvim hazırladı ve iki yıllık ara hükümet Hamid Karzai önderliğinde etkili bir görev yürüttü. Bonn üyeleri, kadınlardan sorumlu başkan yardımcısı olarak Dr. Sima Samar'ı da içeren geçici bir yönetim kurdular. (Skaine, 2008:8). Aslında Modernleşme, Afgan siyasi kültüründe yeni bir kelime değildir. Modernleşme teorisinin Afgan siyasi eliti üzerinde güçlü bir etkisi olduğu, Afganistan tarihinin belirli anlarına atıfta bulunularak görülebilir. Mevcut yeniden yapılanma, modernleşme ile benzer eğilimlerdir ve kadınların kamu görünürlüğü, ülke ilerlemesinin ölçütüdür. (Billaud, 2015:8-11). Afganistan'da kadınların özgürlüğü için savaşılan İslam Kadın Hareketi Başkanı olan Amina Afzali, bütün kadınların Burqa'yı (peçe) kurtuluşun sembolü olarak çıkarmaları gerektiğini söylüyor. Taliban rejiminin ardından Kadınların katılımı her geçen gün arttı, hükümet ve Parlamento'ya siyasi katılım, hem seçmen hem de aday olarak, Seçim kurumlarındaki önemli temsilcilikler, Bağımsız Seçim Komisyonu (IEC) ve Bağımsız Seçim Bildirimleri Komisyonu (IECC) gibi. Kadınlara Parlemtentonun yüzde 25'i ayrılmıştır. Kadınların bürokraside karar almadaki varlığı, Kabil bağlamında temsili yüzde 30'unu elde etmektir (Brussels, 2013:7). Kadınların siyasete katılabilmeleri için son 14 yıldan kaydedeğer miktarda alan açılmıştır. Asya vakfının 2008 yılında 2013 yılına kadar süren bir araştırmasına göre, kadınların neredeyse yüzde 60'ı eyalet meclisleri de dâhil olmak üzere seçilmiş kurumlarda kendilerini temsil ediyor. Genç kadınlar siyasal görünüşleri, siyasi arzularını gerçekleştirmek için sosyal ve hatta güvenlik risklerini almaya giderek daha fazla isteklidirler. Afganistan'da Taliban çöküşünden sonra kadın liderlerin çekirdek kadrosunun öne çıktığı görülüyor. (Sharan, 2014:2). Şimdiye kadar kadınların siyasi katılımı Afgan toplumunun demokratikleşmesinde önemli bir faktördür ve kadınlar için temel bir başarıdır. Bir ülkenin başarısı için demokrasi modeli esastır ve

demokrasi kelimesi sadece erkekler için değildir. Demokrasiye erişim, kadın ve erkeklerin sosyal ve politik ilişkilere eşit katılımını içerir. Aslında Afganistan'daki kadınların politik statüleri erkeklere göre daha az olmuştur ve çoğu zaman emniyetsizlik, yaşam tehdidi gibi ciddi engellerle karşılaşmışlardır.

5.4.1. Yeni Anayasada kadınların siyasi statüsü

2001'den sonra Afgan kadınlarının statüsü değişti ve önemli ölçüde iyileşti ve Afganistan'da Taliban rejiminden sonra kadınlar güçlendi. Afganistan'ın yeni anayasası 2001 yılında kurulduğunda, 2004 yılında geçici hükümet, Hamid Karzai tarafından imzalanmış ve onaylanmıştır. Buna göre Afganistan İslam hukuku ve tüzükleri hükümleri uyarınca kadınların kamu, sosyal faaliyetler, istihdam fırsatları ve siyasi katılım fırsatları ve halk içine çıkma hakları olmuştur. Şu anda ülkedeki kadınların durumunu karşılaştırsak, kadınların son yıllarda önemli gelişmeler kaydettiğini fark edebiliriz. Geçmişte, kadınların sosyal, politik, kültürel ve ekonomik açıdan çok fazla gelişmişliği yoktu ve erkek egemenliğinin kontrolü altındaydı. Erkekler kadınlara değer vermedi. Ve Afganistan'ın yeni anayasası kadınlara Afganistan İslam Cumhuriyeti yasalarına göre toplumsal cinsiyet eşitliği ve siyasi katılım hakları veriyor. (Mohammad, 2013). Taliban'ın kaldırılmasıyla, Halk ve kadınlar özgürlüklerinden yararlanmaya başladıkları gibi, politik ve ekonomik faaliyetlerde yer almaları, eğitimler ve siyasi katılımları da gelişmiştir. Afganistan İnsani Gelişme Raporlarına göre, 2007 yılında Afganistan, on yıllardır süren savaş ve acılara rağmen, kalkınma hedeflerine ulaşmada ilerleme kaydetmeye devam ettiğini gösteriyor. (Skaine, 2008:18-19). Bu arada, Bonn Anlaşması ve Afganistan'ın yeni anayasası, kadınların siyasete ve diğer sosyal etkinliklere katılmaları için başarı ve kazanım kapılarını açmıştır. Afgan kadınların kendine güvenleri arttı ve şimdi kadınların çoğu hükümet ve diğer organizasyonlarda görev almaktadır. Her gün yaşanan trajedilere rağmen, Kadınlar hakları için nasıl mücadele edeceğini bilirler. Şimdi işgalci güçler tarafından zorlanan hususlara uymayı reddediyorlar. Taliban rejimi sırasında, Kadınların yaşamları cinsiyet gücü ilişkisine göre şekillendi. (Povey, 2007:2). Ayrıca Afganistan, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün bir üyesidir ve 1951'de Eşit değer çalışması bağlamında, kadın ve erkeklerin eşit işe sahip olmalarını sağlayan, erkek ve kadın işçilerin eşit hakları ile ilgili sözleşmeyi onaylamıştır. Afganistan bile, Afganistan'daki kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın kaldırılması bağlamında, 1958'de istihdam ve meslek bakımından ayrımcılıkla ilgili sözleşmeyi onaylamıştır. Taliban'dan sonraki çabaların çoğu, kadınların Afganistan'daki liderliklerini teşvik etmeleri üzere uluslararası toplulukların ve

Afgan hükümeti ortaklığında programlar uygulandı. Ve bu programların çoğu kadınları siyasal otoriteye yerleştirilmesine odaklandı. (Nijat &, Murtazashvili, 2015:5). Afganistan'ın yeni anayasasında Afganistan'ın tüm vatandaşları eşit haklara sahip olup, kadınların siyasete katılma hakları vardır, hükümet kabinesinde yer alabilir, Afganistan parlamentosuna da katılabilir, oy kullanma veya kendileri aday olma haklarına sahiptirler. Bonn Sözleşmesi, kadınların siyasete katılımını garanti altına almak için, rezerve edilmiş koltuk sistemini yeniden getirdi. Kral Amanullah Han, kadınlara oy kullanma haklarını verdi. Kadınlar, Kral Amanullah'dan sonra tekrar tüm haklarından mahrum bırakıldılar. Fakat 1964'te Muhammed Zahir Şah iktidara gelip yeni anayasa oluşturduğunda, kadınların siyasete katılmasına izin verdi. Bu arada dört Afganlı kadın; ikisi Kabil'den, biri Herat ve biri de Kandahar'dan olmak üzere Wolesi Jirge (Alt meclis) üyesi olarak seçildi. (Heath &, Zahedi, 2011:13). Taliban rejiminden sonra, Bugün kadınların çoğunluğu Afgan parlamentosu, kabine, Wolesi Jirge, Loya Jirga (Üst meclis)'te karar alma pozisyonunda, bakan olarak, iş kadını olarak çalışabiliyor ve hatta cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılıyor. 1976'da Afganistan yasama meclisinin yüzde 15'ine kadar kadınlardan oluşuyordu ve Afganistan'da çok sayıda kadın yasama üyesi vardı.

5.4.2. Zorunlu Ulusal Meclisi (Loya Jirga) ve Karar Verme Sürecinde Kadınların Rolü

Afganistan'ın politik tarihini gözden geçirirsek, bunun, kadınların katılımı olmadan sürdürülebilir bir insani gelişme ve gerçekten işleyen bir siyasi sistem olmadığı gerçeği fark edilirdi. Kadınların mecliste temsili sadece son derece önemli değil aynı zamanda genel cinsiyet politikası ve güvenlik tabanında, devlet ve kurumsal inşaanın ilerlemesi ve zorluklarına da bağlıdır. Afgan kadın politikacılar, erkek meslektaşlarından çok daha fazla olarak, insanınları temsil bağlamında kendilerini görevlerinde kanıtlamak zorundadırlar. Afganistan'ın ilk Loya Jirga'sı 1928 yılında Amanullah Han Krallığı'nda kurulduğunda, Sosyal reformlara yönelik destekle kazanmaya ve Afganistan'ın modernizasyon ihtiyacını bağlamında toplumu ikna etmeye çalışmıştır. Afganistan'ın ünlü Loya Jirga'sı, Kandahar'da gerçekleşti ve Peştunlar Krallarını seçmek için toplandı, 9 gün süren tartışmalardan sonra, Afganistan'ın kurucusu olan Ahmad Shah Durrani'yi seçtiler. (Bezhan, 2013). Hamid Karzai başkanlığı döneminde kurulan Loya Jirga (Alt meclis), burada 500 temsilcinin olması ve 450 temsilcinin seçimle ve bunların 50 adedinin ise atanarak gelmesi hususundan bahsetti ve bunu vurguladılar. Yani bu temsilcilerinden, Afganistan'ın tüm eyaletlerindeki kadın temsilciler tarafından 64 kadın seçilecek ve 50 delegenin ise yarısı başkan tarafından kadınlardan

atanacaktı. Böylece kadın temsilcileri Afganistan'ın Loya Jirga'sında koltukların yüzde 20'sine sahip olacaktı. (Brunet & Solon, 2003:16). Afgan toplumunda ve siyasette kadınlar önemli bir ses oluşturacaktır. Siyasi temsilciler, kadınlar için ekonomik ve politik fırsatlara erişimin önündeki engelleri ele alacaklardır. Afgan kadın politikacıların, İslami kurallar çerçevesinde, barış sürecinde, Afganistan yeniden inşasında çok önemli rolleri vardır ve karar verme sürecine de katılırlar. (Country Report, 2006:16). Ayrıca Afganistan'ın Loya Jirga'sı Afgan halkının en yüksek ifadesi olarak kabul edildimesine rağmen resmi bir karar alma organı değildir. Loya Jirga'nın kararları, resmi bir karar olabilmesi için, iki örgüt, Parlamento ve cumhurbaşkanı tarafından onaylanmalıdır. Dolayısıyla Afgan kadınlarının Taliban rejiminden sonra siyasete katılımı veya sosyal faaliyetlerin her alanına katılımı arttı. Ulusal mecliste ve Afganistan parlamentosunda da kadın sayısı arttı ve parlamento seçimlerine daha fazla kadın seçildi. Afganistan'da kadınlara yönelik her türlü zorluğa, tehdite ve her türlü şiddet ve ayrımcılığa rağmen, kendilerini erkeklerle siyasette aynı bağlamda kanıtladılar ve Afganistan'ın politikalarında etkili ve önemli roller oynayabileceklerini gösterdiler. Ve bugün parlamento koltuklarının çoğunluğu kadınlara ayrılıyor, aynı zamanda parlamentonun alt meclisi, Ulusal meclis ve karar verme süreci için de aynı strateji kullanılıyor. Afganistan'ın Loya Jirga'sında erkeklerin yanı sıra önemli roller almaktadırlar. Afganistan hükümetleri, uluslararası toplumların işbirliği ile özellikle de Afganistanda karar alma ve politikada kadınların liderliği bağlamında ve hayatın her alanında katılımını artırmaya çalışıyorlar. 2016'da karar vericilerin yüzde 11'i kadındı ve bunlar yaşları, medeni halleri, eğitim ve uzmanlık alanlarına göre işe alındılar .(Central Statistic Org, 2017:21-27-). Afgan kadınların karar verme sürecine katılma yeteneklerini geliştirmeleri gerekmektedir. Devletten, uluslararası toplumlardan ve sivil toplumlardan destek almaları gerekmektedir. Afgan kadınları haklarının farkında olmalı ve sosyal ve politik süreçlere aktif olarak katılmalıdırlar. Kadının durumu, geçmişe kıyasla önemli ölçüde iyileşti. Afgan hükümeti bile, kadınların 2020 yılına kadar devlet kurumlarındaki varlığını ve siyasi katılımını yüzde 30'a arttırılması beklamaktadır. Son 15 yılda kadınların birçok başarıları ve gelişimleri olmasına rağmen onlar Afgan hükümetinde karar verme sürecinde önemli roller almak istemektedirler. Afganistan'ın bir kısmında hâlâ şiddet ve ayrımcılığın kurbanları olsalar da tüm zorluklara rağmen Afganistan'ın politika ve karar verme sürecinde önemli rolleri bulunmaktadır.(Ghubar,2017).

5.4.3. Afgan Parlamentosuda kadınlar

Tarihsel olarak kadınların temsili ve kamusal görünümü bağlamında, Afganistan İslam Cumhuriyeti'nde birçok dalgalanmalar olmuştur. Taliban rejiminin çöküşünden sonra kadınlar, daha önce inkâr edilen temel haklarını geri kazandılar. Bu da, Afganistanın kadın tarihinin seyrinde yeni bir bölüm olarak dikkat çekmiştir. Kadınların sosyo-politik haklarını elde etmeye başlamasıyla birlikte, siyasal haklarının bir parçası olarak cumhurbaşkanlığı, parlamento ve eyalet meclisi seçimlerinde yarıştılar. Kentsel bölgelerde 1960'larda kadınların katılımı artmıştır. Kırsal bölgelerde kadınlar ağırlıklı olarak sadece kız okullarında öğretmen olarak, doktor ve hemşireler olarak bu sektörlerde çalıştılar ve kadınların kazandıkları deneyim ve birbirleriyle sosyalleşmeleri daha sonra cinsiyet eşitliği için mücadele etmelerinde onlara destek oldu. Ancak kadınlar bu aktivitelerde rol almasına rağmen, halen erkeklerle eşit sayılmamaktadırlar. (EMADI, 2008:7). Fakat Afganistan'da 2005 yılında, parlamentoda 249 sandalyeden yaklaşık yüzde 27'si afgan kadınlara ayrılmıştı Afganistan gibi muhafazakâr bir toplumda bu durum, kadınların ne kadar büyük bir oranda temsil edildiğini göstermekteydi. (EMADI, 2008:14). Hamid Karzai, 2004'te iktidarı ele geçirdiğinde, başkanlık ve parlamento seçimlerinin önünü açtı. Uluslararası örgütler Afgan kadınlarının hükümete katılmalarını ve kadınların politik katılımlarının artmasını desteklemek ve güçlendirmek için baskı yaptılar. Taliban rejiminden sonra 2002 yılında Kadın Bakanlığı oluşturular. (EMADI, 2008:9/13). Taliban çöküşü, kadınların kendilerinin yoksulluktan kurtarmaları ve Afgan toplumunda eşit rol alabilmeleri için büyük bir şanstı. Birçok zorlukla karşılaşmalarına rağmen örneğin geleneksel muhafazakâr değer ve kültür, düşük okuryazarlık oranları ve aile içi şiddet gibi kendilerini kanıtladılar ve haklarını savundular. Aynı zamanda, son yıllarda kadınlara yönelik engellerin bir kısmı kaldırıldı ve bugün kadınların çoğunluğu siyasete, parlamentoya, karar verme sürecine ve diğer sosyal etkinliklere katılmaktadırlar. Bugünün Afgan kadınları daha önce hiç yapamadıkları seçme haklarına sahipler. Kadınların katılımı olmadan, politik ve karar verme imkânsız ve eksiktir. Bu arada, Afganistan Parlamentosu'nun iki meclisi vardır, Wolosi Jirga (Halk Meclisi) olup, 68 kadın üye de dâhil olmak üzere, beş yıl süreyle seçilirler ve Kanunları yapmak ve geçirmekten sorumludurlar. Meshrano Jirga (Yaşlılar Meclisi), toplam 102 katılımcıya sahiptir ve yüzde ellisi kadın olmalıdır; 34 üye eyalet meclislerinden dört yıllığına, 34 üye ise ilçe meclislerinden üç yıllık bir süre için seçilir, 34 üye ise başkan tarafından atanır. 10 kişi Kuchi “Göçebe topluluğundan” olmalıdır ve ayrıca Afganistan'ın “üst meclisi” olan Meshrano Jirga bir danışma organıdır. (Pajhwok News, 2014). Afganistan hükümeti, 2001 yılında Kadın İşleri Bakanlığı'nı kurduğunda ve Afgan yasalarının her

alanında kadın haklarını artırmayı amaçlayan hükümet politikalarını uygulamaktan ve yürütmekten sorumluydu. Ayrıca kanın işleri Bakanlığın'n rolü, kadınları yalnızca politika bağlamında değil, kadınların eğitimi ve savunması bağlamında da güçlendirmeyi amaç edinmişti. Talibanın Afganistan'da çöküşünden bu yana, kadınların siyasi ve kültürel durumu iyileştirildi ve hükümet kadınlara yönelik ağır ayrımcılık yasalarını kaldırdı ve kadınlara yönelik sivil eğitim, oy ve adaylık bağlamında desteği ile seçimlere katılımlarını kolaylaştırdı. Kadınlara yönelik politik ve kamusal yaşamda bir çok iyileştirmeler mevcuttur (Kaur,Ayubi,2009). Afganistan, bölgedeki Ulusal parlamentoda en yüksek kadın katılım oranına sahiptir. Parlamentodaki kadınların sayısı genellikle diğer kadın sorunlarına daha fazla önem verilmesine yol açmaktadır ve Afgan kadınlarının, kamu kararları, politik veya sosyal faaliyetlere doğrudan katılmalarını teşvik etmektedir.

5.4.4. Bakanlar Kurulunda Afgan Kadınlarının varlığı

Kadınların siyasal sürece katılımı ve hükümet kabinesinde bulunması, barışı sağlamak ve şiddet içeren aşırılığa karşı koymak için gerekli ve zorunludur. Afganistanlı kadınlar, Afganistan'ın barış süreci, siyaseti ve hükümetinde önemli role sahipler. Kadınların siyasi katılımı Afgan ülkesinin demokratikleşmesinde önemli bir faktördür ve kadınlar için temel bir başarıdır ve bir ülkenin demokrasinin başarısı için şarttır. 2001'den bu yana Afgan kadınları siyasi ve sosyal etkinliklere katılma şansı yakaladılar ve yasaların uygulanmasında da yer aldılar. 2014 yılında cumhurbaşkanlığı ve eyalet meclisi seçimlerinde, erkeklerin yanı sıra kadınların çoğunluğu da katıldı ve 2591 eyalet meclisi üyesinden 269 kadın temsilcisi bulunmaktaydı. Ulusal Birlik hükümeti kabininde dört kadın bakanlar vardır ve sekiz milletvekili ile Genel Müdürlük ofisinde çalışan 29 kadın personel bulunmaktadır. Hükümete kadınların katılımı önceki yıllara kıyaslandığında, bugünkü hükümette çalışan ve siyasete katılan çok sayıda kadın bulunmaktadır. (Afganistan Raporu, 2016:21/17). Hükümetlerde üç Afgan kadın bakan vardı ancak 2016'da kadın bakanlar dört oldu. Bu nedenle Afganistan'daki kabine üyeleri ve bakanlar cumhurbaşkanı tarafından atanır ve Ulusal Meclisin iki alt meclisi tarafından onaylanır (Wolesi Jirga ve Meshrano Jirga). Hamid Karzai döneminde Afgan kadınları için bugün olduğu kadar fazla pozisyon yoktu, ama hala birçok kadın hükümette farklı görevlerde bulunmuştu ve 2004 yılında Kadın İşleri Bakanı Dr. Sima Samar ve Sağlık Bakanı Sohaila Siddiqi bir kadındı ve Afganistan hükümetinde bazı az sayıda kadın bakanlar bulunmuştu .(Kanada Kadını:1). Afgan Ulusal Birlik hükümetinde, kabinede kadınlar için dört sandalye ayrıldı. Bu arada, Ulusal birlik hükümetinin kabinesindeki toplam 25 bakandan

sadece dördü kadın bakan idi ki bu hala yeterli değildir. Eşref Gani, bütün etnik gruplardan en az yirmi iki kadın bakanının kendi kabinelerinde bulunacağına söz vermişti ama şu anda Afgan ulusal birlik hükümeti kabinesinde bakan olarak çalışan sadece dört kadın bulunmaktadır.

5.5. Afgan Kadınlarının Siyasi Hayatı

1996'dan 2001 yılına kadar Taliban rejimi döneminde, Afganistan'daki kadınların çalışması ve eğitime katılımı mümkün değildi. ABD liderliğindeki askeri müdahalenin ardından birçok kadın ve kız okullara geri döndü ve çalışmaya başladı ve 2009 yılında Afganistan, kadına yönelik şiddetin engellenmesi “EVAW” yasasını kabul etti. (Uluslararası Af Örgütü UK,2014). Bu arada kadınların siyasete katılımı, kendi haklarının bilincinde olma, hak iddia etme, özgüven, özsaygı ve herhangi bir soruna karşı koyma kapasitesi gibi bir takım etkenlere bağlıdır. Bağlantılarını ve ilişkilerini desteklemek ve olumlu rollerini sağlamak için onları güçlendirecek bir ortama ve karar verme sürecine kadınların tam katılımına ihtiyaç vardır. Kadınların Afganistan politikalarına katılımı, hem cinsiyet eşitliğini geliştirmeye yardımcı olur ve hem de dikkate alınan politika konularını ve önerilen çözümün türünü etkileyecektir. Kadınların siyasete katılımı Afgan toplumunu, yasama organlarını, siyasi partileri ve Afganların yaşamları üzerinde derin pozitif ve demokratik etkilere sahiptir ve demokrasinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. 1919 yılında Amanullah Han'ın krallığı sırasında, İngiltere'de kadınlara oy verme hakkı verildikten sadece bir yıl sonra Afgan kadınlara ilk kez oy kullanma hakkı verildi. 1960'larda yeni anayasa, kadınların politik katılımı da dâhil olmak üzere birçok yaşam alanına eşitlik getirdi. (Uluslararası Af Örgütü, 2014). Kral Amanullah, Afganistan'daki okuma yazma bilgisizliğini, kendisi bile bazı sınıflarda öğretmeye çalışarak ve hatta göçebe “Kochi”lere öğretilmesini sağlayarak ve onlara hizmet etmek için öğretmenler işe almak suretiyle gidermeye çalışmıştı. Bu arada 1921'de Afgan kadınları için bir haftalık Rehber ve Irshad-e-Niswan haberleri kuruldu, kralın kayınvalidesi olan Yasası Rasmiyah Tarzi'de bu haftalık rehberde yazıyordu. Bu rehberin ana konuları, sosyal, politik ve uluslararası konular ve kadınlara evlenme ve moda ile ilgili bazı yararlı ipuçları veymeye yönelikti. (Emadi, 2002:61-62). Kralın Amanullah Han Eşi Malika Suraya, siyasete dâhil olmaları bağlamında kadın hakları için savaştı. Kadınların sosyal faaliyetlere ve politik alanlara, erkek kadar katılmaları gerektiğine inanıyordu. Amanullah Han'ın zamanında olduğu gibi, onlarca sene sonra 1953'ler-1973 yılları arasında Daoud Khan Krallığı bile modernleşmenin ve kadınların özgürleşmesinden yanaydı. Kadınların kamusal ve

siyasal arenaya katılmalarını destekliyorlardı. 1958'de bir kadın delegasyonu Ceylon'daki Asyalı kadınlardan oluşan bir konferansa gönderildi. Beş Afgan kadını ise Birleşmiş Milletlere delegasyon konferansı üyesi olarak gönderildi. 1962'den sonra, başka bir kadın delegasyonu, kadınların Moskova'daki uluslararası kongresine katılmıştı ve iki kadın da daha sonra Helsinki'de aynı kongreye katıldı. (Emadi, 2002:70-72). 1960'larda ve 1970'lerde, Kadının siyasi katılımı arttı ve parlamento üyeleri olarak seçilmiş üç kadın bulunmaktaydı, ayrıca Senatör olarak atanan 2 kadın ve 1965'te hükümette bakan ve üst düzey düzeyde görevli kadınlar mevcuttu.

5.5.1. Hedefler

Afganistan'daki kadınlar eşitsizlik, şiddet, ayrımcılıktan muzdaripti ve kadınların çoğu ailelerinde, toplumunda ve politik alanlarında erkeklerin kontrolü altındaydı. Afgan hükümetlerinin, uluslararası örgütler ile yardımlaşması vasıtasıyla, kadına yönelik şiddet ve eşitsizliği ortadan kaldırmak ve siyasi ve sosyal katılımı onları güçlendirmek için çaba harcamıştı. Kadınlar toplumunda kritik bir role sahiptir. Kadına yönelik şiddete son vermek gibi amaçlarına ulaşmak ve kızların tanınması ve kadınların bakımına değer verilmesi ve yerel işler, Kadınlara ekonomik kaynaklara erişim bağlamında eşit haklar vermek için yapılan reformlar, Kadınların tüm karar verme süreçlerinde liderlik ve katılım için eşit fırsatlara sahip olduğundan emin olmak gibi hedeflerini başarmışlardır. (UN Kadınlar,2016). Çoğu uluslararası fon ve çabalar, Afganistan'da kadının yönetimin bağlamında teşvik etmek içindi. Bu programların çoğu kadınları politik otorite pozisyonlarına yerleştirmeye odaklanmakta, ancak kadınların çoğunlukla şiddete ve ayrımcılığa maruz kalmaları sebebiyle politik katılımdan yoksun kalmalarına sebebiyet vermektedir. Kadınları baştan aşağıya harekete geçirmek için bazı çabalar sarf edildi. Fakat çoğunlukla bu tür programlar, Afgan toplumundaki bireyler için bir fırsat yaratmaktan ziyade bireysel liderleri veya örgütlere odaklanmaktadır. Afganistan Ulusal Birliği Eşref Gani ve Dr Abdullah, kadın hakları ile ilgili temel konulardaki politikalara yönelik kamusal söylemlerinde reform sözü verdiler. Bir kadın Kuran'ı küçümsediği iddiasıyla dövüldükten ve ateşe atıldıktan sonra, O konunun soruşturulması emrini verdi ve “Hiçbir şahsın kendi kendine yargılama ve başkalarını cezalandırmak için şiddete başvurma hakkı olmadığına” söyledi. (Alam, 2014). Kadınlar, dünya nüfusunun yarısıdır ancak siyasi alanda temsilileri, erkeklere eşit olmaktan uzaktır. (UN Kadınlar, 2016). Bu arada Afganistan'daki güvensizlik, kadınların hedefleri ve onların siyasi katılımı bağlamında en büyük zorluklardır. Kadınların başarısının ve kişisel olarak

güçlenmesinin yükseklere çıkarmak için katı cinsiyet normları tarafından yönetilen bir topluma karşı mücadele etmek zorundadırlar. Dolayısıyla bu normlar, kadınlar için uygun davranışlarının yorumlarını yöneten sosyal hayatın kurallarıdır. Aynı zamanda, Ataerkillik ve egemen kültür ve gelenekler, kadınlara yönelik ahlak kurallarını dikte eder. Ataerkil toplum, kadınları hem akıl hem de doğal anlamda erkeklerden aşağı görüyor. Bugün yaşadığımız toplum kadınları cesaretlendiriyor ve yeteneklerine inanmıyor, erkekler de kadınların yeterince akıl sahibi olmadıklarını ve hatta kusurlara sahip olduğunu düşünüyor. Cinsiyet ideolojisi, kadınların aşağıdaki konumunu güçlendiriyor. (Emadi, 2002:30-31-39). Afganistan gibi bir erkek egemen ve kadınlara karşı ve şiddet içeren ayrımcılık uygulayan bir ülkede, siyasi faaliyetlerinde başarılı olmak için hakları, hedefleri ve yetkileri için mücadele etmelidirler. Bugün uluslararası toplum, Afganistan toplumundaki kadınların durumunu iyileştirmeye çalışmaktadır. Ayrıca, BM Kadınları, Afgan kadınlarının politik aktörler olarak etkili rol oynaması ve yönetim yapısının cinsiyete duyarlılığını artırma kapasitesini geliştirmeyi amaçlayan programlarla kadınların siyasi katılımlarını desteklemektedir.(UN Kadınlar,2002).

5.5.2. Başarıları(Kazanımları)

Geçmişte Afganistan tamamen bağımsız bir ülkeydi. Afgan toplumu 1880'den 1901'e kadar Kral Abdurrahman Han'ın kontrolü altındaydı. Krallığı sırasında kadınların güçlendirilmesi ve iyileştirilmesi için birçok değişiklik yapmaya karar verdi. Politik ve sosyal katılım, kadınların kocalarını kendi başlarına seçme hakları, kocası vefat etmesi durumunda kadınların kocasından sonra en yakın erkek akrabalarıyla evlenme zorunda olmadığı gibi kurallar çıkardı. 1920'lerde, Kral Amanullah Han, kadını yetkilendirme, eğitim ve aile mevzuatıyla Afganistan'ı modernize etmek istedi. (Liebsch, 2011:9). Aynı zamanda, kadınlara daha fazla özgürlük vermek istedi. Kadınların parklara gitmek istemesi durumunda, 1920'lerde bile yüzlerini örtmek zorunda değillerdi. Birçok kadını serbest bırakarak, köleliği sona erdirdi. Afganistan'daki kadınların en büyük başarısı 1919'larda Kral Amanullah Han zamanında, İngiltere'den Afganistan'ın bağımsızlığını almasından sonra oldu. Kadınların okula gitmelerine izin verdiler ve üniversiteye gitmelerine, siyasete ve Afgan parlamentosuna katılmalarına izin verdiler, erkek ve kadınlar için aynı haklar talep ettiler (Hamidi,2012:32). Bu arada Amanullah Han'ın ardından, 1931'de (Bache Saqaw) diye adlandırılan Habibullah Kalakani, bir kez daha kadınlar için kapıları kapattı ve onları eğitimden, siyasal katılım ve sosyal etkinliklerden mahrum bıraktı. Saltanatı dokuz ay sonra

bitti. 1934'te aynı zamanda, Kral Zahir Şah zamanında Kadınlar daha iyi ve eşit muamele gördüler ve daha önemli işler için işe alınmalarına izin verdi. 1960'lar ve 1970'ler boyunca, Kadınların çoğu hükümette çalışabilmişti. Daoud Khan'da da olduğu gibi, Kadınlar da bazı önemli reformlar yaptı. Onların hükümetinde işe alınmalarına izin verdi. Hatta onun yönetimi sırasında, kadınlar askeriyede ve poliste işe alındı. Krallığı sırasında önemli başarılar elde ettiler. (Mohammad Jawed, 2000:88). Ne yazık ki, 1992'de kadınların hayatları bir kez daha değişti ve ülke şiddet içeren bir güç mücadelesine daldı, çünkü o zaman, birçok farklı grup, güç için savaşılmaya başlamıştı ve Afgan anayasası kaldırıldı, 1993'te ülke Afganistan İslam devleti oldu, peçe ile örtmek zorunlu oldu ve kızların eğitimi de ortadan kayboldu. Taliban kontrolünün başlangıcıydı ve kadınlar için yeni bir statü geliyor. Taliban hükümetinde, Kadının adı kanlı bir trajediye bağlandı, kadınlar çok kötü durumlardı. Afgan kadınlar için ülkede kural ve düzenleme yoktu. Afganistan tarihinde, Taliban rejimi Afgan Kadınları için en kötü zamandı.(Mohammad Jawed, 2000:222-23-24). 2001'den sonra kadınların durumu tamamen değişti ve onlar için yeni umut ve iyileştirme pencereleri açıldı. Taliban'la karşılaştırıldığında, en büyük başarıları eğitim alanında, ayrıca Afganistan anayasası madde 83'e göre, Afgan parlamentosunun yüzde 25'i kadınlar tarafından temsil edilmeliydi. Bununla birlikte, Cumhurbaşkanı Hamid Karzai yönetiminde, Afganistan Bağımsız İnsan Hakları Komisyonu, kuruldu ve bu kadın hakları için en büyük başarılardandı. Komisyon, kadınlara yönelik ihlal raporları yayınlıyor ve kadınların durumunun değiştirmesi bağlamında şartları sağlıyordu. Hamid Karzai zamanında, kadınların çoğunluğu hükümette çalışıyordu ve Afganistan parlamentosuna ve karar verme sürecine katıldılar. Taliban'dan sonra, Hamid Karzai her alanda kadınları güçlendirdi ve destekledi. Kadınların politik ve sosyal katılımı gelişmeye başladı, 2014 yılında Dünya Bankası anketine göre; Kızların yüzde 36'sı okullara kayıtlıydı ve işe gitmekteydi ve şimdi parlamentonun ve hükümet çalışanlarının yarısından daha fazlasını kadınlar oluşturmaktadır. Bununla birlikte, Charity Islamic Relief'e göre, 2009'daki merkezi istatistik kuruluşu "CSO" tarafından yapılan bir ankette, kadınların hükümet tarafından erkek çalışanlardan daha fazla istihdam edildiği ortaya çıktı. (BBC News, 2014). Aynı zamanda, Ulusal Birlik'in yeni hükümeti kadınların iyileştirilmesi ve güçlendirilmesinin yollarını açmaktadır. Kadınların her alanda başarıları önemli ölçüde artmaktadır ve bugün parlamento koltuklarının yüzde 27'si Afgan kadınları tarafından işgal edilmekte ve Afganistan'ın güvenli bölgelerinde eyalet meclisleri kadın konseyi olarak çalışmaktadır. Bunlar Afgan toplumunda on yıllarca süren savaşlardan sonra kadınların önemli ve etkili başarılarıdır. Afganistan hükümetinin ortaklıkları ile birlikte uluslararası topluluklar, Kadının güçlendirilmesi için bazı yararlı programlar düzenlemek ve kadınlara

yönelik iyileştirmeler bağlamında milyonlar değerinde fon harcamaktadırlar. Dengesizlik, savaş, şiddet, çatışmalara rağmen, Afganistan'daki kadınların çoğunluğu bu zaman diliminde güçlenerek çıktı. Hatta hayatta kalmanın yollarını buldular ve kendi kapasitelerinin ve yeteneklerinin farkında olmayı öğrendiler (Rostamy Povey, 2007:39). Taliban çöktükten sonra kadınlar siyasal süreçte sayılarını önemli ölçüde arttırdılar. Dünya Bankası'na göre, Afganistan hükümeti kadınları desteklemek, siyasi katılımlarını arttırarak, kamusal alanda, okullarda ve çalışma ortamlarında kadınların güvenliğini sağlamak için hala bu önemli faktörlere odaklanmalıdır. Kadınların topluma katılımları ile ilgili önemli konularda, dini liderleri konuya müdahil etmek çok önemlidir (Tzemach Lemmon, 2014).

5.5.3. Kadınların Siyasete Katılımına Yönelik Problem ve Engeller

Afganistan'da Kadınlar, siyasete katılırken birçok zorluk ve engelle karşılaşır, ekonomik bağımlılık ve mali kaynakların yetersizliği, istihdam olanakları, ayrımcı sosyal-kültürel tutumlar ve ailelere ve kamu hayatına karşı olumsuz ideoloji, taciz ve şiddet, bilgiye ulaşma ve haklarına ilişkin farkındalık eksikliği gibi, bütün bu faktörler politik kariyerine olumsuz etki eder. Yıllar süren çatışma ve istikrar, kadınları ve kız çocuklarını eğitim fırsatlarından, politik katılımdan ve Afgan toplumundaki istihdama erişiminden yoksun bıraktı. Kadınlara karşı siyasi istikrarsızlık ve ayrımcılık, politikacı kadınlar için potansiyel bir tehdit oluşturuyor ve kadınların gelişimini ve başarılarını sınırlıyordu (Bhatia, 2003:198-199-201). Yıllar süren çatışmalar, savaş ve güvensizlik kadınları toplumsal, sosyal ve politik yaşamdan uzaklaştırdı. Afganistan'da kadınların güçlendirilmesinin yetersizliği, ülkedeki istikrarsızlık çatışması ve sürekli savaş nedeniyle, tüm bu sorunların kadınların politik ve sosyal faaliyetlerinden uzak durmasıdır. Ayrıca Afganistan'daki jeopolitik istikrarsızlık, Afgan kadınlarının hayatlarını etkileyen birçok engelden sadece bir tanesidir. Afgan kadınlar acı verici ve tehdit edici rahatsızlıkları yaşamaktadırlar ve olumsuz geleneksel uygulamaların kurbanıdırlar. (Safi, 2017). Afgan kadınlar Mücahid ve Taliban rejiminde acı çektiler ve özgürlüklerini kazanmak için mücadele etmek zorunda kaldılar ve öncelikle erkek egemen olan bir toplumu yeniden düzenlemeleri gerekmektedir. Afganistan'da siyasal faaliyetlerin sadece erkekler için olduğu düşünüldüğünden, Afgan toplumundaki kadınlar siyasette aza indirilmiş rollerle ödüllendiriliyorlardı. Ocak 2015'te, bütün kadın adaylar Afganistan parlamentosu tarafından reddedildi, çünkü erkekler kadınların yeteneklerine inanmıyorlardı. Afganistan'daki kadınlar geleneksel olarak kamusal ve politik alanlardan dışlandı. Afganistan'da kadın ve kız çocuklarına karşı şiddet, çözülmemiş sorun olarak kalmıştır,

Kadınların siyasete katılmamalarının sonuçları, eğitim ve bilgi eksikliği, sağlık, hareketlilik, erkek egemenliği, işsizlik ve politik güçlülük eksikliğidir. Siyaset bazen meslek olarak kullanılır ama bazen hayat yapmak için kullanılır, ülkemiz çok zayıf sosyal yapıya sahiptir ve uzun süre hayatımızın her yönünü etkilemiştir. (Araştırma kurumu, 2005:36). Aynı zamanda, Afganistan'da yıllardır süren güvensizlik ve çatışmalar, kadınların çoğunluğunu siyasal katılımlardan yoksun bırakmıştır. Hatta bazı zamanlarda, Kadınların siyasal katılımının önündeki temel engeller kültürel norm ve kendi aileleriydi. Birçok kadının ya kocaları, ya aileleri ya da Afgan toplumu üyeleri tarafından siyasete katılmasına izin verilmiyordu. Bazı kadınlar, kültürel bariyerle yüz yüze geldiler, çünkü erkeklerin çoğunluğu kadınların evde kalması ve çocuklarla ilgilenmesi gerektiğine inanıyordu ve kadınların istediklerini yapamayacaklarına inanıyordu. Geçen yıl Afganistan hükümetinin kadının güçlendirilmesini desteklemek ve kadın haklarını korumak bağlamındaki önemli ilerlemeleri ve hükümetin somut çabalarına rağmen, Kadınları şiddetten korumayı amaçlayan ulusal mevzuatın uygulanması sorun olmaya devam etmiştir. Kadının adalete erişimi büyük bir sorun olarak kalmış ve yasa önünde eşitsizlikle karşı karşıya kalmışlardır (UNAMA Report, 2018:6). İslam, en eski eserlerinin bazılarında, yaklaşık on beş yüz yıl önce, kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olduklarını ifade etmiş ve kadınlara çalışma hakları, eğitim ve yaşam arkadaşını seçme özgürlüğü de dâhil olmak üzere haklar vermiştir. Ancak Afganistan'da, çoğu zaman kadınlara bu özel hakları verilmemiştir.

5.5.3.1. Siyasetin Eril Modeli

Siyasal erillik cinsiyet kimliğidir ve sosyal, tarihsel ve politik olarak inşa edilir. Bu erilliğin, topluma ve kurumlarına, katılım yoluyla kültürel yorumudur (Leach, 2009). Birçok ülkede, erkek rolü kadınlardan daha önemlidir, erkekler politik arenaya hâkimdir ve değerlendirme standartlarını tanımlarlar. Afganistan da, erkeklerin toplumun hâkimi olduğu ülkelerden biridir. Zayıf siyasi görüşleri ve daha fazlası ile gelenekleri, adetleri ve kadınlar üzerindeki kalıtsal baskın inançları üzerinde durdular. Sonuç olarak, siyasete erişimleri sınırlıdır. Ve kadınların politik alana karşı güçlendirilmesi ve geliştirilmesi yerine onları ezdiler ve baştan çıkardı.(Araştırma Vakfı,2005:38). Şimdiye kadar, siyasal yaşamın tümü, erkek normlarına ve değerlerine göre organize ve kontrol edildi ve erkek dışı üzerinde güce sahipti. Aslında erkeklik, erkeğin toplumsal olarak oluşturulmuş özniteliklerini ve uygulamalarını açıklayan terimdir. Erkek kimlikleri, kadın haklarını baskı altına alması ve sınırlandırması bakımından oluşturulmuş ve yeniden üretilmiştir. Erkeklerin cinselliğin alanındaki yansımaları, kadınlara karşı gücü ve erkeklerin saldırganlık, kontrol ve itaatın

egemen olduğu kamusal alandaki gücünü, kadınlar üzerinde erkekler tarafından kullanılmıştır.(Ashe, 2007:96-98). Bugün Afganistan'da kadınlar üzerinde kısıtlama getirilmesinin en yaygın nedenleri, kültür ve ataerki rollerdir. Afgan toplumunda, bir adamın karısının veya kız kardeşinin adını evin dışında taşıması utanç verici olup, hiç kimse onların kız kardeşinin veya karısının isimlerini bilmemelidir. Bazı Afganistan eyaletlerinde, kadınlar aktivist ya da politikacı olamazlar, aktivist veya politikacı olarak çalışıyorlarsa, Mulahlar veya etrafındaki diğer insanlar, böyle bir işi yapmasını engellemek için erkek aile üyelerine baskı yaparlar. Kadınların sadece çocuklarını büyütmek için evde bulunması gerektiğine inanılır. Bazı erkekler, kadınların gelişmesini veya siyasete katılmalarını istemezler. Afgan kadınlar kocasından ya da erkek akrabasından kaynaklı acı çekiyorlar. Aslında Afgan toplumunda kadına yönelik şiddet daha yaygındır, çünkü Afganistan son derece ataerki bir ülkedir, tüm bu sorunların üstünde özellikle yabancı güçlerin iş bağlamındaki işgaller ve savaşlar günlük yaşamlarında vardır ve bunlara erkeklikten kaynaklanan krizlerler eşlik etti. Bu durum kadınların hareketliliğine kısıtlama getirdi ve onlara karşı şiddeti artırdı. (Visvanathan, Duggan, Wieggersma, Nisonof, 2011). Kadınlar, bir anne, eş, kız kardeş, büyükannenin yanı sıra bir siyasetçi rolünü oynamak zorundadırlar ve bu durum geç saatlere kadar süren çalışmaları, birkaç tesisi ve seyahati gerektirdiğinden, kadınlar aile hayatlarını dengelemeye çalışıyorlar. Bu koşullar, ataerki cinsiyet ilişkisinin devamının ve güçlü, merkezi ve Afgan toplumunda kadın hakları için geniş bir programın uygulanması kapasitesine veya iradesiyle sahip bir devletin olmayışının sonucudur.

5.5.3.1.1. Siyasal Desteklerin Olmaması

Kadınların çeşitli sosyal, politik ve kültürel alanlardaki varlığı, ülkelerin sosyal ilişkilerinde tartışmalı konulardan biridir. Kuşkusuz, kadınların geriye dönük olarak varlığı ve politik ve sosyal katılımı ve geliştirmekte olan ülkelerde ve etkin katılım biçiminde harekete geçmeleri, Afganistanı kalkınma sürecinde örgütlemiş ve bu durum çok önemlidir (Hashte Subh Daily news, 1391/2012). Afganistan tarihinde, insanlar on yıllarca süren savaş ve istikrarsızlıkta, bu dönemde özellikle kadınlar birçok problemle karşı karşıya kaldılar ve her zaman birçok haklarından ve fırsatlarından yoksun bırakıldılar. Bireyin hakları, kadın ve erkeklerin yerlerinin bir aile üyesi olarak tanımlandığı geleneksel bir toplumda anlamsızdır. Bu da Afgan kadınlarının ailelerinden ayrı olarak özgürleştirilemeyeceği veya yetkilendirilemeyeceği anlamına gelir. Ancak hala Afganistan'daki kadınlar, politik katılım, hukukun üstünlüğü ve eğitim gibi alanlarda gerçekten ilerleme kaydetmişlerdir. 2001'den ve Bonn Anlaşmasından bugüne kadar, ilk Kadın İşleri Bakanlığı'nın kurulmuş ve Afgan

bağımsız İnsan hakları komisyonuna izin verilmiş ve Afganistan her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması konulu sözleşmeye katılmıştır. (Hancock, 2011:1.7). Bu nedenle, kadınları güçlendirmek için tüm toplumun güçlendirilmesi gerekiyordu ama bu gerçek, çözülemeyecek kadar karmaşık ve sonuç netti. Afgan toplumu, cinsiyet siyasetinin prizmasıyla dünyaya sunuldu. Saldırgan Erkekler, kurban Kadın arasında bölünmüş bir ulus olarak. Dolayısıyla Afganistan'daki kadınların çoğunluğu siyasete ya da başka sosyal aktivitelere girmeme kararı aldı. 30 yıl süren savaşlar, rejimlerin gelip gitmesi ve uluslararası siyaset tanınmanın ötesinde yön değiştirdi ama yine de aileler aynı kaldı. Onlar, eğitilmeleri ya da politikaya dâhil olmaları için kadınları desteklemediler, Afgan kadınları için en büyük engel, güvensizlik, farkındalık eksikliği, hükümet ve diğer tarafların siyasi desteklerinin olmaması, uzlaşma sürecine yetersiz katılımı, tarafsız bir adalet sistemine erişim eksikliğidir ve geleneksel adalet sistemi hüküm sürerken yasal temsildir. Başkan, gelen kabine üyeleri, engelleri kaldırmak için tamamen destekleyiciler ama kamusal alanda kadınların güçlendirilmesini ve katılımını siyasetten soyutlayan başkaları vardır (Rasuli,2017). Bu arada maalesef, siyasal desteklerin eksikliği, uzlaşmayı engelleyebilir. Kadınların siyasete katılmasını engelleyen bazı faktörler ve engeller vardır (Hashte Subh Daily News,:1391/2012). Siyasette yer alan kadınların çoğunluğu kamusal destek almıyor, çoğu zaman yaşam tehdidi alıyorlar veya kadınların çoğunun aile destekleri yok, aileler onları evde kalmaya ya da evlenmeye zorluyor. Afganistan'ın bazı eyaletlerinde, Kadınlar siyasete katılma, eğitim alma şansına sahip değillerdir veya ailelerden kısıtlamalar mevcuttur. Kadının temel sorunu, siyasete karşı güvensizlik, istikrarsızlık, çatışma ve onlara karşı ayrımcılıktır.

- Zihinsel faktör: Afganistan'daki kadınların sosyal aktivitelerinin eksikliği ve tarih boyunca onların ilgisizliği, kadınları iç inançlarına yönlendirdi. Temelde büyük sektörleri yönetme veya kontrol etme kabiliyetine ve yeteneğine sahip olmadıkları, siyasete katılmamaları gerektiğini kim düşünmektedir. Ya da diğer taraftan, kadınlar kendi başlarına, kendi yeteneklerine, kapasitelerine ve toplumdaki etkililiğine inanmamaktadırlar ve bu arada, erkeklerin kendileri hakkında her zaman düşünceleri bulunmaktadır. Buna göre erkekler, kadınların siyasete katılımını gerekli görmemektedirler ya da toplum, her zaman geleneksel inançların etkisi altındadır. (Hasht-e Sub daily news,2012).
- Sosyal Faktör: Geleneksel Afgan toplumunun erkeklerle kadınlar arasındaki ayrımcılığa ve cinsiyet üstünlüğüne sahip olması, bu sorunun aile ve toplumun davranışları sonucunda iki cinsiyet arasındaki sosyalleşme sürecinde farklılığa neden

olmuştur. Bu durum sosyal aktivitelere katılmamak ya da politik karar verme sürecine dâhil olmak bağlamında, kadınları zihinsel olarak zorlar.

- Kültürel ve dini faktörler: Afganistan'daki tarihi geçmişten gelen ataerkil kültürün varlığı, kadınları erkeklere itaat edecek ve onlara bağlayacak ve kadınların varoluşçu değerlerinin, dini ve din adamlarının yetiştirilmesine ve topluma yararlı olmasına bağlı olduğunu düşündürecektir. Bu ataerkil kültür, politik kuralların oluşturulmasına hükmetmektedir ve siyasete ve sosyal ilişkilere katılmak bağlamında sadece erkekleri kabul etmektedir. Afganistan'da kadınlar her zaman siyasetten ve diğer sosyal faaliyetlerden uzak durdular ve tüm haklarını kısıtlandı (Hasht –e-Sub günlük haberler, 2012). Afganistan hükümeti, kadınların ilerlemesi ve güçlendirilmesinin önünü açmak için hayati öneme sahip olan kadın haklarına yönelik önemli adımlar attı. (Hancock, 2017:11). Ulusal birlik hükümeti bile kadınların siyasete katılma yolunu açmıştı ve bu bağlamda, sosyal faaliyetlerini önceki yıllardan daha fazla artırdı.

5.5.3.2. Sosyo-Ekonomik Engeller

Bugün Afganistan'da, Kadınların hakları şeriat, geleneksel hukuk ve yasal hukuk ile anayasal “Eşitlik” ve yasal eşitsizlik arasında çözülmemiş durumdadır. Geleneksel engeller, kadınların ekonomik faaliyetlerini kısıtlamaktadır. Kadınların toplumdaki sosyal ve ekonomik statüleri, siyasal kurumlara katılımları üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Bu arada, ekonomik kalkınmaya ulaşmak, bir toplumu veya ülkeyi oluşturmanın temel amaçlarından biridir. Her ülke, sosyal güvenliği sağlamak için ekonomisini büyütme ve genişletme için mücadele ediyor. Ekonomik kalkınma, sosyal ortaklıklar için çok önemlidir ve gereklidir. Dünyadaki erkekler ve kadınlar, farklı rollere sahiptir ve farklı zorluklar ve kısıtlamalarla mücadele ederler. Kadın ve erkeklerin rol ve sorumlulukları, sosyo-ekonomik koşullar ve kültürel değerler temelinde farklıdır. Dolayısıyla Afganistan'daki kadın ve erkeklerin rolü, ülkenin farklı bölgelerinde farklılık göstermektedir ve bu yerel sosyo-ekonomik ve kültürel durumlara bağlıdır. (Najimi, 2018: 7). Ekonomik olarak kadınların, Afganistan'daki erkekler kadar mal mülk bağlamında sahiplikleri yoktur. Kadınların siyasete katılmasını engelleyen birçok engel ve etken vardır. (Mohammad, 2012). Sosyo-ekonomik sorunlar Afganistan'daki politik istikrarsızlığın ve terörizmin ana sebebidir. Sosyo-ekonomik engellerin zorlukla üstesinden gelinememesinin sebebi, kadınların erkeklere maddi olarak bağımlı olması ve gerekli kaynaklara sahip olmamaları ya da seçim kampanyasında onları desteklemek için ekonomik olarak bağımsız olmamaları ve çift görevleri, “Evin sorumlulukları ya da mesleki

sorumlulukları”dır ve bu nedenle, sınırlı olan zamansal kaynaklara da sahip değillerdir. Afganistan'da kadınların politik katılımından mahrum bırakılmasında bazı temel sorunlar vardır.

- Halk desteği eksikliği: Genel olarak Afganistan'daki kadınlar, Parlamenter veya cumhurbaşkanlığı seçimleri için aday olduklarında halktan destek almıyorlar. Çünkü insanlar kadınların yeteneklerine inanmıyorlar çünkü bazı insanlar, kadınların ev dışında çalışmasına bile izin vermemesi gerektiği gibi bir fikre sahiptir ve eğer kadınlar cumhurbaşkanlığı veya parlamento seçimlerine katılırlarsa, pek çok insandan destek alamazlar.(LIPKA,2014).
- Güvensizlik: Kadın politikacılar için temel sorun güvensizliktir, onların katılmasını istemeyen veya siyasete karışmasını istemeyen asi/isyancıardan ve hatta halktan kendilerine yönelik hayati tehditler alırlar.
- Finansal kaynaklar: Kadınlar seçimlere iştirak etmek için siyasi partilerden yeterli mali destek alamazlar ve ekonomik kaynakların eksikliği kadınların siyasi katılımını ve seçim sürecinin önündeki başlıca engellerden biridir. Afgan kadın adayların yeterli ekonomik kaynak ve maddi destek almamalarından dolayı, zorluklarla karşılaşacakları ve seçimlerde başarılı olamayacakları anlaşılmaktadır. Kadınların ekonomik veya finansal kaynaklara erişimlerindeki eşitsizlikleri, onların politik faaliyetlerini yöneltmelerini kısıtlamaktadır.
- Okur-yazarlık ve eğitime sınırlı erişim: Afganistan'da, Afgan kadın ve kız çocukların üçte birinin okula gitmediği tahmin ediliyor. Afgan toplumunun yarısı kadındır ancak bunların çoğunun eğitime erişimi yoktur, bu durum siyasal katılımcı seviyesini sosyal veya politik yönlerden sınırlandırmıştır. Geleneksel bir ülke olarak Afganistan her zaman farklı açılardan büyük bir cinsiyet eşitsizliği içinde olmuştur. Özellikle kadınlar ve kızlar eğitimde çeşitli engellerle karşı karşıyadır. Yani okuryazarlık kadınların siyasete katılımındaki yoksunluğun temel sebebidir. (Shayan, 2015:1).
- Yolsuzluk: Liderliğin ortaya çıkması ve kadınların kamu sektörlerine katılımı için büyük engel teşkil etmektedir. Kadınlarla kıyasla, erkekler de Afganistan'daki yolsuzluk sorunlarından muzdariptir ve bu sorunun ele alınması çok zordur. Dolayısıyla sistematik yolsuzluk, kadınların tüm zorluktan kurtulmalarını engellemekte, aday olma ya da politik sektörlere katılma konusundaki ilgilerini sınırlandırmaktadır.

5.5.3.2.1. Yoksulluğun Feminizasyonu ve İşsizlik

Afganistan'daki mevcut ekonomik ve politik durum, özellikle kadınlara olumsuz etkide bulunmuş ve Afgan toplumunun en fakir kesmine dönüşmelerine neden olmuştur. Kadınlar giderek istikrarlı bir iş bulamamaktadırlar. Bugün, Afganistan'daki temel zorluk, kadın ve erkeklerin yoksulluğu ve işsizliğidir. Sosyal ve ekonomik engeller kadınların potansiyel başarılarına ulaşmasını engellemektedir. Güvensizlik, ısrarcı sosyal normlar, okuryazarlık ve istihdam olanaklarının eksikliği, Afganistan ekonomisine resmi olarak katkıda bulunmalarını ya da siyasete dâhil olmalarını ve Afganistan'da erkeklerle eşit haklara sahip olmalarını engellemiştir. Kadınlar erkeklerden çeşitli şiddet biçimleri yaşamışlardır; çünkü kadınların gücü yoktur ve devlet ya da toplum onları koruyamamıştır. Afganistan'da kızlar için okullaşma zorunlu ve gereklidir. Hükümet, ataerkillikten moderniteye geçişi, insan kaynaklarının yanı sıra kadınların yetenekleri bağlamında da inşa etmelidir.(Visvanathan, Duggan, Wiegersma, Nisonof,2011). Bugün Afganistan'da kadınların çoğunluğu yoksulluk içinde yaşamaktadır ve kadınların çoğu sert ve ayrımcı koşullar altında çalışmaya devam etmektedir, bu sosyo-ekonomik ve kültürel sebeplerin ve faktörlerin altında yatan sebep olup, Kadınlara karşı eşitsizliği ve ayrımcılığı artırmaktadır. Farkındalık yaratma ve standartları belirleme konusunda önemli başarılarla rağmen, Afganistan'daki kadınların çoğunun gerçek yaşamlarında çok az değişiklik olmuştur ve bu değişikliklerden çok az kadın faydalanmıştır. Ama çoğu için, işsizlik ve yoksulluk, kendilerine yönelik şiddetin, günlük yaşamlarında kendileri için büyük bir meydan okuma olarak kalmasını sağlamıştır. Ev dışında çalışan kadınlar, hayatlarını her gün riske atmaktadırlar. Afgan toplumunda hala güçlü gelenek inançları vardır. (The Guardian News, 2011). Afganistan'da son on yılları yaşanan savaşlar, sosyal ve ekonomik çöküşler, ülkede aile dengesizliğinin artmasında önemli bir faktör olan kadın işgücüne katılımı ve ücretlerin düşmesi ile sonuçlandı. Aynı zamanda kadınların erkeklere kıyasla üç ana dezavantajı vardı; Daha az eğitim ve daha az hakka sahip olmanın yanı sıra, daha ağır bir iş yüküne karşın daha düşük getiri sağlamaktadır. Ülkede sosyoekonomik hareketliliğin önündeki bu engel, maaşlarda cinsiyet ayrımcılığının artırılması, işe alım, terfi ve işten çıkarma, büyüyen profesyonel ayrımcılığın yanı sıra yoksulluğun feminizasyonu sonucunda, kadınlara emeklerinin karşılığı olarak erkeklerden daha az para ödenmektedir. Özel sektöre devlet desteğinin olmaması, yüksek nüfus artış hızı, güvenlik eksikliği, eğitime sınırlı erişim, eğitim kalitesi, Afganistan'da yüksek oranda işsizlik ve yoksulluğa neden olan faktörlerdir. Bu arada ekonomik faaliyetler son derece azaldı ve yoksulluk üzerindeki baskı ve iş fırsatlarını ve sosyal gelişim bozukluğunu azaltmaya devam etmektedir. (Mohammad Akbari, 2016).

5.5.3.2.2. Eğitim ve öğretim

Afganistan'da geçen on yıllarda savaş ve istikrarsızlık, özellikle Taliban rejimi zamanında Kadınlar ve kızlar, tüm haklarından ve eğitimlerinden mahrum edildi. Afganistan'da, Afganistan'ın İslami yasalarına göre, Afganistan'ın yeni anayasasınının 21'inci maddesine göre, çalışan kadınlara karşı hukuki engelleri yoktur, Erkeklere veya kadınlara yönelik her türlü ayrımcılık yasaktır. Ancak Afganistan'ın tarihinde eğitim, sağlık, sosyal ve kamusal yaşamda ve siyasete katılım bağlamında en çok acı çeken insanlar Afgan kadınlarıdır. Taliban rejiminin çöküşünden sonra, umutlar 2001'de yeni hükümetin kurulması ve uluslararası toplulukların desteğiyle yaşamaya başladı. Ancak Afganistan'daki uzun çatışmalar ve savaşlar sonrasında, Kadınların eğitimi hala standardın altındadır. Taliban kontrolü altındaki eyaletlerde, Talibanın ve onun kız çocuklarına yönelik tehditleri ve hatta aile kısıtlamaları nedeniyle, kızların eğitim hakkı elinden alınmıştır. Afganistan'daki kadınlar, kurtuluşu bekleyen pasif kurban olarak resmedilmektedir. (Povey, 2013:1) Güvensizlik, tehditler, ayrımcılık korkusu ve onlara yönelik şiddet, kadınların ve kızların eğitime erişimlerini önlemektedir. Çoğu zaman, Siyasal katılımın yalnızca erkeklere göre olduğu, kadınlara uygun olmadığı düşünülür. Kadınların siyasette çok az rolü mevcuttur. Kadınların siyasete katılımı için eğitilmeleri gerekiyor. Kadınların iş tecrübesi olmalıdır. Ne yazık ki Afganistan'ın Taliban kontrolü altındaki eyaletlerinin büyük çoğunluğunda kadınlar eğitimden mahrum bırakılmaktadır, ya da aile kısıtlamalarına maruz kalmakta, erken ve zorla evlilikler yaşamaktadır. Kadınların herhangi bir etkin eğitim alma şansını yakalayamamaları en önemli sorundur. Amir Habibullah Khan döneminde, Krallık kadınlarına halk içinde roller verildi ve çalışabilirlerdi. Mahmood Beg Tarzi'nin kayınbabası Kral Amanullah Han da kadınlar üzerindeki koruyucu kısıtlamalara direnç gösterdi. İslamda, asla kadınların cezalandırılmasının ve toplumdaki eğitim haklarının ellerinden alınması için olmadığı tartışılmıştı. İslam, sosyal işlevsellik toplumu için kadınlara fırsatlar sunmaktadır. (İbrahim,2014:439). Bununla birlikte, Afganistan İslam Cumhuriyeti, bazı uluslararası toplulukların yardımıyla, Kadınların siyasal katılımını iyileştirmek ve güçlendirmek ve bilinçlendirmek amacıyla kadınlara ve kız çocuklarına eğitim verilmesi ve bazı yararlı eğitimlere özel bir ilgi göstermektedir. Çünkü eğitim ve öğretim, kadınların politik katılımında ana rolü oynamaktadır ancak Afganistan'ın bir kısmında halen herhangi bir eğitim almıyorlar. Bu bağlamda, Eğitim görmezlerse siyasette yer alamayacaklar ya da hükümette çalışamayacaklardır. Eğitime erişimi olmayan kadınların temel sorunu güvenlidir. Eğitim

eksikliği, kadınların Afganistan'daki politik katılımının en büyük engelidir. Afgan toplumu bazı bölgelerinde kadınların çoğunluğu eğitimden mahrumdur. Okullara veya eğitime herhangi bir erişimi yoktur. Sahip oldukları basit hayatı, bundan daha fazlasına aşına değildirler ve eğitilmiş olmayan kadınların siyasete dâhil olma korkusu mevcuttur. Aslında bu tip kadınlar kendi sefaletlerinden sorumludur. Böyle bir yaşamı ve durumu kabul ettiler ve siyaset arenasına erkeklerin egemen olmasını alışkanlık haline getirdiler, erkeklerde kadınların yeterli kabiliyetleri olmadığından dolayı siyasete katılmadığına inanıyorlar. (Mohammad, 1379/2000:7-8). Maalesef şimdiye kadar, bazı aileler kızlarının eğitime izin okula, hatta ilkokullara bile gitmelerine kültürel ve dini katı kurallar ve aynı zamanda güvenlik sorunları nedeniyle izin vermiyordu. Bazı kızlar okullarını ayrımcılık gözetilen gelenekler nedeniyle terk etmeye zorlandılar. (Nojumi, Mazurana, Stites, 2010: xviii/18).

5.5.3.3. İdeolojik ve Psikolojik Engeller

Ataerkillik, erkek egemenliğinin bir sistemi olarak kadınların siyasette ilişkilerini şekillendirir. Dişi ve Erkek, kadınlara ve erkeklere dönüşür ve erkeklerin ayrıcalık olduğu cinsiyet ilişkisi hiyerarşisini inşa eder. Aslında, dünyanın dört bir yanındaki pek çok toplum, kadınlarla ilgili bir ideolojinin egemenliğindedir ki o da; genellikle kabul edilmese ya da kitle bilincinde utanç verici olsa, Kadınlar için kadınsı doğadan emin olsalar bile Kadının sadece evde bir annenin rolünü oynaması gerektiğidir. Dolayısıyla, afgan kadın politikacılar, karşılaştıkları tüm engellerin üstesinden gelmelidirler. (IDEA, Yeteneklerinden gurur duymak yerine suçlu hissederler ve ev hanımı olarak ev kurmak bağlamında daha güçlü bir kadın olarak kendi seçimlerini yapmadıkça siyasetçi olamayacaklarını düşünürler. Bu arada, Afganistan, nüfusunun yaklaşık % 99'unun Müslüman olduğu bir ülkedir ve bugün politikacıların çoğu, ideolojinin politik faaliyetlerinin ilerlemesi ve gelişmesi için rolünü kullanmaya çalışmaktadırlar. Talibanizm, İslam'ın adı altında İslam toplumunda halkın tahakkümü için kendi görüşlerini kullanan ideoloji görüşüyle ortaya çıktı. (Mir Rahmany, 2017:47). Siyasete girerken kadınlar için bazı ideolojik ve psikolojik engeller vardır; toplumsal cinsiyet ideolojisi ve kültürel örüntüler, kadınlara ve erkeklere atanan önceden belirlenmiş toplumsal rollerin yanı sıra, Kadının siyasi katılımı ve seçimlerinde güven eksikliği. Bu arada, birçok ülkede gelenekler kadınların ana rollerini erkekler gibi politikacı olarak değil anne olarak belirlemektedir. Sonuç olarak, toplumsal yapı ve kadınlar hakkındaki görüşler, politik alanlara dâhil olma yeteneklerini veya yetersizliklerini belirlemektedir. Kültürel beklentiler kadın ya da anne olarak kadınların, cinsiyet uygunluğu ve beklentileri ile uyum sağlamadığı için özel alanlardan kamusal veya siyasal alana geçişi sağlayan baskın bir imajını

oluşturmuştur (Easley Giraldo,2016:21). İdeolojik faktör Afgan kadınlarına birçok zorluk üretmeye ve kadınların politik katılımını engellemeye devam etmektedir. Erkeklerin kadına zorla ya da doğrudan baskıyla ideolojik, politik, sosyal ve aile sistemi ya da yasa bağlamında ne yapmaları ya da ne yapılmamalarını söyler, yani erkeklerin kontrolü altındadır ve Kadınları ev işlerinde tutmak ve onları politik alandan uzak tutmak için ataerkilde kullanılan ideoloji aracı kullanılır (Muhammad,2014:443-444). Ne zaman politik alanlara girmeye çalışsalar, tüm zorluklarla ve engellerle yüzleşmek zorundadırlar ve genel olarak siyasetçi kadınlar politik alanda rahatsızlık hissetmek bağlamında tüm zorlukları aşmak zorundadırlar.

5.5.3.3.1. Geleneksel Rolü

Birçok ülkede, gelenekler, kadınların anneler ve ev hanımları olarak birincil rolleri üzerinde durmakta ve onları bu rollerle sınırlamaktadır. Afganistan da bu geleneksel ülkeden biridir. Geleneksel kültürel değerler bile, kadınların herhangi bir politik süreçte yükselişine, ilerlemesine ve katılımına karşı hareket eder. Dünyanın her yerindeki toplumların hepsi bir “kadının mekânı” ideolojisi tarafından yönetiliyor. Bu ideolojiye göre kadınlar sadece çalışan anne rolünü oynamadırlar. Erkekler ve kadınlar, kariyer ve aile seçimleri yaparken cinsiyet rollerine ilişkin toplumsal inançlara meydan okumaktadırlar ve geleneksel normlara karşı çıkıyorlar. Geleneksel olmayan rolleri üstlenen kadınlar, çoğu zaman ayrımcılığı ve rollerinde başarı ve memnuniyet elde etmenin önündeki engellerle yüzleşmelidirler (M. Perrone, 2009:vol.36). Taliban hüküm sürerken, Kadınlar herhangi bir zamanda olduğundan daha kötü muamele gördüler. İnsan olarak tüm haklarından mahrum bırakılmışlardı. Taliban rejimi sırasında, kadınların kamu sektöründe bulunmaması, kadınların her türlü resmi ve gayri resmi yönetim de dâhil olmak üzere siyasi süreçteki herhangi bir rolden dışlanması anlamına gelmektedir. Afganistanda, dini ve geleneksel rollerin kurulması, kadına yönelik şiddet ve kadına yönelik ayrımcılık suçu, evin dışındaki kadınların kişisel güvenliklerine engel oluştur. Çünkü birçok Afganlı erkek, kadınlara yönelik arzuları için dini ve geleneksel gerekçeler kullanmaktadır. Afgan toplumunda bugün toplumsal normlar dini normdan ziyade evrimleşmiş gibi görünüyor. Afganistan bir geleneksel ve erkek egemen ülkedir, Kadınlar erkeklerin izni olmadan hiçbir şey yapamazlar. Bazı erkekler, kadınların siyasete katılımının önündeki en büyük engellerin güvenilirlik, güvenlik sorunları ve kültürel engellerin eksikliği olduğunu düşünüyor. Erkekler, bir erkeğin halkın önünde durup konuşmaya başladığında, herkes ayakta duracak ve onu dinleyecek ama kadınlar güvenlik eksikliği nedeniyle ve aileleri izin vermediğinden, kalabalığın önünde duramaz, toplum bu tür durumlara aşina değildir. (Abirafeh, 2009:79). İslam erkeklere ve kadınlara eşit haklar verir ve kadına yönelik

her türlü suça karşıdır, İslam bile kadınların haklarını ihlal eden geleneklere karşıdır ve kadınlara uygulanan geleneğin İslam'da hiçbir kökeni yoktur ve İslami kurallara aykırıdır. İslam'ın Müslümanları yönlendirdiği ve bu geleneksel kuralların bağlamında kadınlara dayatılan kurallar arasındaki çatışmada, eğer Kuran'ın rehberliğini takip edersek, Kadın hakları ihlal edilebilecek bir gelenek ve eylem olmayacaktır. Afgan kadınları için temel zorluklar, kapasite eksikliği, medeni haklarına yönelik bilincinin düşük olması, güvensizlik ve zararlı geleneksel rollerdir. Afganistan'daki kadınlara İslam'ın onlara verdiği haklar verilmemektedir. Kadınların çoğu, temel insan haklarına zarar veren gelenekler nedeniyle, Afgan toplumunda kötü muameleye maruz kalmıştır. Kadınları, resmi yasal haklarından korumak için din ve gelenek adına muhafazakâr kurallar kullanılmaktadır. (Kakar, 2014). Afganistan'daki kadının hala politik baskı ve sosyal ötekileştirme ile karşı karşıya kaldığı kuşkusuzdur. Anayasa, Afganistan'daki her kadının hayatını büyük ölçüde geliştirememiş olabilir. Afganistan'ın anayasasında kadın hakları çok önemlidir ama Afganistanın geleneksel kadın rolü ve Afganistan'ın aşiret kültürü Afgan toplumundaki kadınların başarılarını ve güçlendirilmesi kısıtlamaktadır. Bir kadın politikacı olduğunda, karşı karşıya olduğu tüm ayrımcılık ve şiddete karşı mücadele etmeli, haklarına ve ona karşı bütün geleneksel kısıtlamalara karşı savaşmak için çok güçlü olmalıdır. Afganistan'da, çeşitli dini gelenekler genellikle şu anda iktidardakiler tarafından siyasal statüyü haklı göstermek veya sürdürmek için bir araç olarak kullanılmaktadır. Kadınlar hâlâ ülkenin gelişen siyasi kurumlarına katılmaya çalışıyorlar. Taliban ve diğer isyancılar, kadınları topluma iştirakini, ölüm tehditleri, taciz ve fiziksel saldırılarla sınırlandırmaktadır. Hükümet yetkilileri, potansiyel siyasi katılımcılar ve kadın adaylarda aktif olan kadınları tehdit etmektedirler, çünkü onlar kadındırlar ve kadınların insan haklarını savunurlar. (İnsan Hakları İzleme Örgütü 2004:1.3).

5.5.3.3.2. Güven Eksikliği

Afganistan erkek egemen ülkedir ve bu ülkede kadınların siyasete katılamayacaklarına inanıyorlar. Bu yüzden Afgan kadınlarının katılımcı siyasete cesaret edebilmeleri en büyük zorluk olup bu siyasette ve sosyal aktiviteler yer almasını engellemektedir. Kadınların kamusal alanda konuşma yetkisi olmalıdır ve kendi hakları için mücadele etmek için özgüvenleri olmalıdır. Bu arada, güven eksikliği, Afgan toplumunda resmi anlamda siyasete katılımda kadınların yetersiz temsil edilmesinin temel nedenlerinden biridir. Birçok ülke kadınları siyasete dâhil olmaya teşvik etmek için girişimlerde bulunmaktadır.(Ballington & Karam,2005:45). Ama Afganistan'da, Kadınların siyasal katılımına karşı başlıca engeller, güven eksikliği ve erkek egemen toplumdur. Kadınlar kendi yetenekleri ve kapasitelerine

güvenmiyor çünkü her zaman halkın içinde veya ailede erkeklerin kontrolü altındadırlar. Afganistan nüfusunun yarısından fazlası kadındır. Taliban devrildikten sonra, Afganistan'da güvensizlik ve istikrarsızlığa rağmen kadınlar tüm sektörlerde başarıya ulaştılar. Kadınlar siyasete katılmak istediklerinde, erkek katılımcılardan daha fazla zorluklarla karşılaşılır. Bütün kadınlar siyasete katılan zorluklarla ve engellerle yüzleştikten sonra, Kadın, güven ve kararlılıkla politik süreçteki en yüksek seviyelere ulaşabilir. Afganistan siyaseti modernleştirilmelidir ancak ne yazık ki Afgan politikaları çok geleneksel bir kabile tarzında uygulanmaktadır. Siyasete katılan veya evin dışında çalışan kadınlara karşı özel ve kötü gelenekler hâkimdir. Kadınların kendine güveni ve kendine saygısı olmalıdır eğer bu ikisine sahiplerse, Siyasi kariyerinde başarılı olacaktır. Bugün Afganistan'da, Afgan kadınları için birçok zorluğa neden olan ve onların siyasete katılımlarını engelleyen ideolojik faktörler. İdeoloji, kadınları ev işlerinde tutmak ve onları politik alandan uzak tutmak için ataerkillikte bir araç olarak kullanılır. (Mohammad Ibrahim, 2014:443-444). Maalesef kadınların başarıları, hakları ve gelişimi, Yüce Allah'ın verilen haklar olsa bile kadınlar için Afganistan'da bugüne kadar tanınmamıştır. İnsan Allah tarafından yaratılmıştır ve bu sadece erkeklerin Allah tarafından yaratıldığı anlamına gelmez, cinsiyetleri ne olursa olsun herkesi içerir. Bu arada peygamberimiz Muhammed (SAV), Sizin en hayırlınız, kadın ya da erkek olsun, Allah'ın emirlerini en iyi takip edendir, demiştir. Kutsal dinimiz İslam, kadınları da Allah'ın yarattığı çok özel bir İnsan olarak tanımlamıştır.

5.5.3.3.3. Güvenlik Bariyerleri

Sosyal ve kültürel engellerin yanı sıra güvensizlik, kadınların sosyal yeteneklerini ve Afganistan'daki siyasal katılımını sınırladı. Taliban rejiminin devrilmesinin üzerinden 15 yıl geçmesine rağmen, hala kadınlar, ailelerinde ve toplumda ya da halka açık alanlarda, güvenlik engelleri, şiddet ve ayrımcılıkla karşı karşıyadır ve kendilerini güvende hissetmezler ve bugün asıl sorun güvenlik eksikliği, tarafsız adalet sisteminin eksikliği ve yasal temsiliyettir. Onlar sistematik olarak ayrımcılığa uğradılar ve çeşitli şiddet, fiziksel, ekonomik, psikolojik ve cinsel taciz biçimleriyle karşı karşıyadırlar. Afgan toplumunda, Kadınları toplumun yarısı olarak kabul etmek için irade eksikliği ve Afganistan'ın gelişen bir toplum olarak yenilenmesine katılmalarını sağlamak bağlamında siyasi irade eksikliği mevcuttur. Diğer bir tarafta ise, yasaların uygulanmasındaki zayıflıklar, Kadınların adalete erişimi ve siyasal katılımı için sistematik engeller bulunmaktadır. Afganistan'daki kadınlar haklarının korunması ve sürdürülmesi bağlamında cinsiyet eşitsizliği, kültürel, sosyal, ekonomik ve politik ayrımcılıkta en yüksek düzeyde insan güvensizliğini ve her tür resmi ve

geleneksel hükümet ve yönetim sisteminin sistematik başarısızlığı yaşamışlardır. (Stites, 2010:31-32). Afgan kadınların hayatlarını iyileştirme çabaları birçok zorlukla karşı karşıyadır ve Afganistan, kadınlar için en zor ve tehlikeli ülkeden biri olmaya devam etmektedir. Politikacı kadınların tehdit ve taciz, Polis kadınları ise meslektaşları tarafından uygulanan tacizle karşı karşıyadır. Güvensizlik her gün kadınlara karşı büyümektedir. Hükümet, kadının durumunu iyileştirmek için faydalı yollar bulamamaktadır. Afgan politikacı kadınlar her gün birçok zorlukla karşı karşıyadır. Afganistan'ın başkenti ve diğer eyaletlerinde yaşayan kadınların yoksunluğu ve yoksunluğu, şiddet ve çatışmadan etkilenen ciddi bir tehdittir. Kadınların gelecekteki yaşamları ve onların siyasal katılımları yönünden alarm vermektedir. Güvensizlik, kadınların haklarından ve siyasal katılımından mahrum bırakılmasında, temel faktördür. Afgan kadınlarının kamuya katılımı ve varlığı, Afgan toplumunda cinsiyetin rolü üzerinde güçlü bir etkiye sahip olmuştur. 2001'den bu yana kadınlar, Afganistan'ın yeniden inşasına katkıda bulunan çeşitli uluslararası tartışmalara sınırlı katılım gösterdiler (Gineesh Kohestani & Azami,2013:14). Afgan kadınlar otuz yıldır süren çatışma ve güvensizlik yüzünden acı çekti, Temel haklarından mahrum bırakıldılar. Taliban rejiminin çöküşünden sonra Kadınlar bazı kazançlar elde ettiler. Bununla birlikte, tam ve eşit haklarını gerçekleştirmek için daha çok şey yapılmalıdır. Afganistan'ın tarihsel sosyal ve yapısal normları ve sınırlamaları, siyasete katılan kadınlara pek çok zorluğuk yaratmaktadır. Kadınlar sadece ev hanımı ya da anne olmak için yaratılmamıştır. Aynı zamanda barışın inşasında ve güvenliğinde, politik katılımında özel roller oynama becerisine de sahiptirler ama ne yazık ki Afgan kadınlar, güvenlik, eğitim, kadın hakları, tehditler, aile ve kültürel sorunlar, ataerkillik ve erkek egemen toplum gibi birçok nedenden dolayı, on yıllardır temel insan haklarından yoksun bırakılmışlardır. Afganistan'ın anayasasında kadın hakları yasal olarak önemli olsa da, Afgan aşiret kültürleri ve cinsiyet rolleri mevcut durumda kadınları siyasete katılımdaki başarılarından ve haklarından yoksun bırakılabilir (Liebsch,2011,8). Kadınlar için güvenlik sorunları sadece Afganistan'ın yeniden iyileştirilmesine katılan kadınlara yönelik değildir ancak muhafazakâr uygulamaların yaygınlığı Afgan toplumundaki sivil, kültürel, ekonomik, politik ve sosyal faaliyetlerdeki rollerini sınırlandırmaktadır.

5.6.Afganistan'da Kadın Haklarının Güçlendirilmesinde Sivil Toplumlar ve Uluslararası Örgütlenmenin Rolü

Afganistan'da, on yıllarca süren savaş ve siyasi istikrarsızlıktan sonra, ABD hükümetinin önderliğinde, ABD ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Afganistan'a müdahale etti ve 2001 Taliban rejiminden sonra, yeni bir hükümet kurdu.(Najimi,2018:1).

Bugün, birçok örgütlerin çabaları ve finansmanı ve uluslararası topluluklar ve sivil toplumlar ile Afgan kadınları, hayatlarının her alanında güçlendirilmeye ve Afganistan'daki kadınların güçlendirilmesinde ve haklarında çok önemli roller oynamaya devam ediliyor. Bu arada, Taliban rejiminden sonra Asya vakfı, Afgan hükümetinin kadınlarını güçlendirmek ve desteklemek için Afgan hükümetiyle işbirliğini teşvik etmek için çalışıyor. Yıllık olarak, Uluslararası örgütler Afganistan'da kadın ve kız çocuklarının eğitimi, kadın hakları, siyasal katılım ve cinsiyet eşitliği için milyonlarca dolarlık para harcıyor. Uluslararası toplum UNDP, “Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı”, Afganistan'daki cinsiyet eşitsizliğini azaltmaya çalışıyor. Bu arada, birleşik millet olan “Afganistan'daki Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi, cinsiyet eşitliğini ve güçlenen bir kadını iyileştirmede Afgan hükümetiyle işbirliği yapmaktadır. UNDP, Kadın İşleri Bakanlığı'na kadınların güçlendirilmesi için projeler yürütmelerinde yardımcı oluyor ve onlara mali ve teknik destek sağlıyor. (Najimi, 2018:8). Taliban'ın 2001'de devrilmesinden bu yana kadınların ve kızların yaşamları düzeldi ve uluslararası toplumların ve Amerika Birleşik Devletleri'nin işbirliğiyle bir milyondan fazla kız okullara kayıt yaptırdı. Bu şekilde, kadınların yaşamlarının her yönüyle güçlenmesinde önemli roller oynadılar. Afganistan hükümeti ve STK'lar (Sivil Toplum Kuruluşları) kadınların statüsünü, politik ve kamuya açık olan katılımlarını iyileştirmek için birçok yararlı eğitim ve finansman programı başlattı. Parlamento üyelerinin yarısından fazlası kadındır. Bu arada, Afganistan'daki Asya vakfı, kadınlara ve kızlara devlet, kurumlar ve etkili devlet dışı fon verenler, sivil toplum, aşiret ve dini liderler de dâhil olmak üzere ulusal ve uluslararası ortakların işbirliği ile fırsatlar sunmaktadır. Onlar, kızların ve kadınların ekonomik katılımını artıran eğitime ve programlara erişmeleri için giderek daha fazla destek sağladılar ve Kadın İşleri Bakanlığı'nın kadınlara yönelik politika reformları ve hizmet sunumu için etkili bir savunma sağladılar. (Asya Vakfı, 2011:1). Dolayısıyla, sivil toplum örgütleri Afganistan'da kadınlara yönelik yurttaşlık ve siyasal katılımı teşvik etme ve ülke çapında oy kullanma kampanyaları konusunda önemli bir rol oynadılar ve bugün, Afganistan ve uluslararası örgütlerin Ulusal Birlik hükümeti, kadınların güçlendirilmesine ve kapasite geliştirme çalışmalarına bağlamında zemin hazırlamaktadırlar. Afganistan'daki güvensizlik ve istikrarsızlığa rağmen, UNAMA “Birleşmiş Milletler Örgütü Mars İdaresi” USAID, “Uluslararası Kalkınma için Birleşik Devletler Ajansı” ve ayrıca bazı diğer topluluklar, Afganistan'da kadınların güçlendirilmesi için Afganistan ve eyaletlerinde finansman ve eğitim programları kurdu.

5.7.ARAŞTIRMA BULGULARININ ANALİZİ: AFGANİSTAN'DA SİYASETTE KADINLAR

AFGHAN KADININ ALANLARI, FAALİYETLERİ VE SİYASAL ÇIKARLARI

Giriş

Bu bölüm Afganistan'da siyasetteki kadınlar hakkındaki bulguların sunumu ve tartışmasıdır. Bu bulguları sunmak için tablolar, sıklık ve yüzdeler kullanılmıştır. Bu bulguların tartışılması, özellikle araştırma sorularını yanıtlamak için düzenlenmiştir.

Katılımcıların Demografik Karakteristiği

Bu bölümdeki katılımcılar üzerindeki demografik özellikler arasında cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyleri, çalışılan yıl sayısı ve medeni durum bulunmaktadır.

Tablo 1 Katılımcıların Cinsiyetini Göstermektedir

Cinsiyet	Sık Sık	Yüzde
Kadın	30	100%

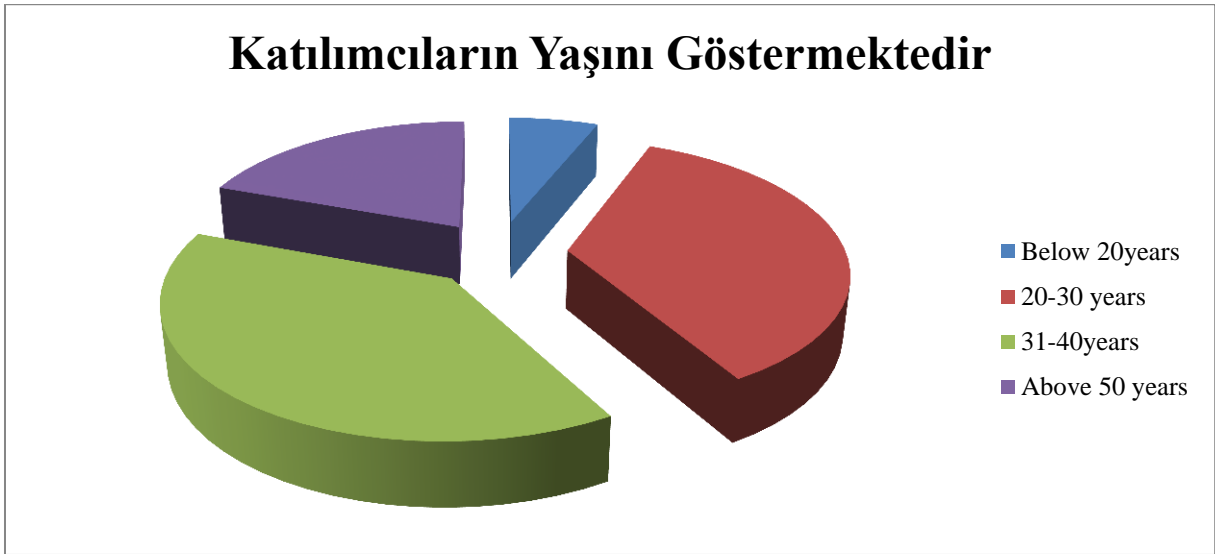
Kaynak birincil veri.

Yukarıdaki Tablo ve Grafik 1, Afganistan'ın siyasetine kadınların katılımının araştırılmasında, tüm katılımcıların (% 100) kadın olarak seçildiğini göstermektedir.

Tablo 2 Katılımcıların Yaşını Göstermektedir

Yaş	Sıklık	Yüzde
20 yaş altı	0	0%
20-30 yaş	11	37%
31-40 yaş	13	43%
41 yaş üstü	6	20%
Toplam	30	100%

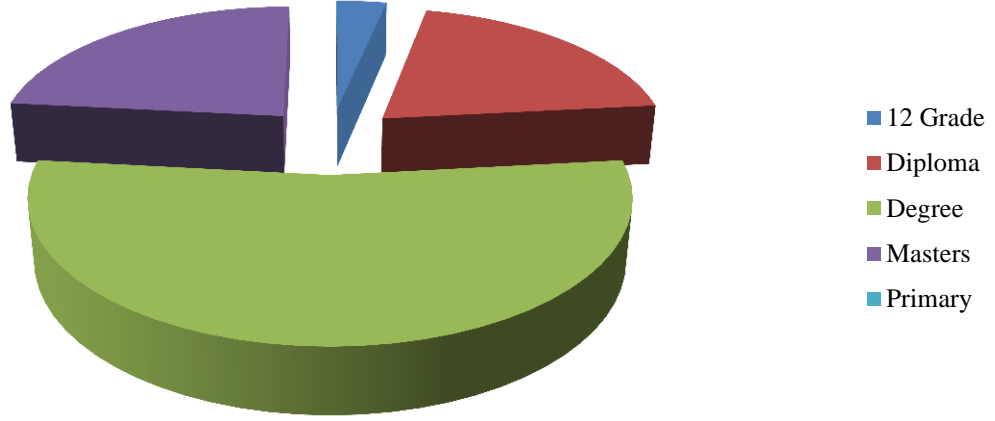
Kaynak birincil veri

Yukarıdaki Tablo 2, en büyük katılımcı sayısının 31-40 yaş aralığında olduğu ve toplam katılımcıların yüzde 43'ünü temsil ettiğini, yüzde 37'sinin 20-30 yaşları arasında, 20'den az olanların yüzde 0 ve katılımcılardan 50 yaşın üzerinde olanların yüzde 20 olduğunu göstermektedir.

Tablo 3 Katılımcıların eğitim seviyesi gösteriliyor

Eğitim	Sıklık	Yüzde
12'inci Sınıf	1	3%
Diploma	6	20%
Lisans	16	53%
Master	7	23%
İlköğretim	0	0%
Toplam	30	100%

Katılımcıların Eğitim Seviyesini Gösteriyor

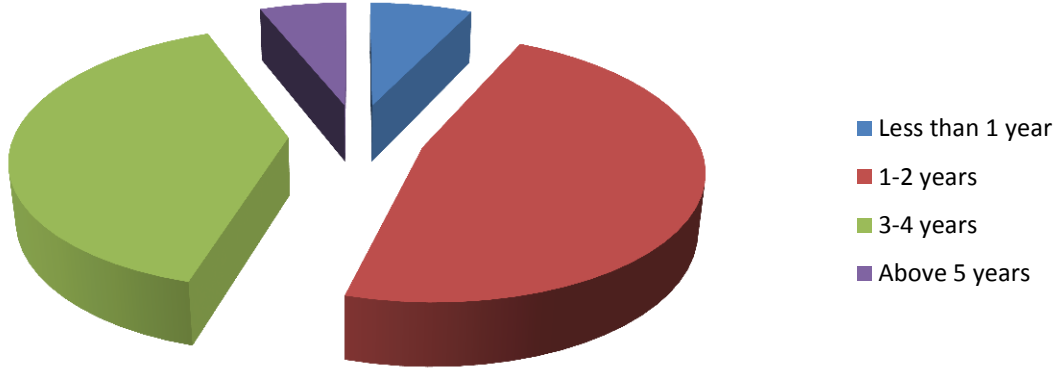
Yukarıdaki Tablo 3 eğitim seviyesi kategorilerini göstermektedir. Katılımcıların yüzde 53'ü lisans diplomasına sahiptir, yüzde 20'si diploma sahibi, yüzde 3'ü 12'inci Sınıf, yüzde 23'ü yüksek lisans ve yüzde 0'ı ilköğretimdir.

Çoğunluğun lisans diploması vardır. Bu, siyasetteki kadınların, düşük eğitimden ziyade daha yüksek dereceli eğitimi olduklarını gösterir

Tablo 4 Çalışılan yılların sayısını gösteriyor

Çalışılan yılların sayısı	Sıklık	Yüzde
Bir yıldan az	4	13%
1-2 yıl arası	5	17%
3-4 yıl arası	10	33%
Beş yıldan fazla	11	37%
Toplam	30	100%

Çalışılan Yılların Sayısı

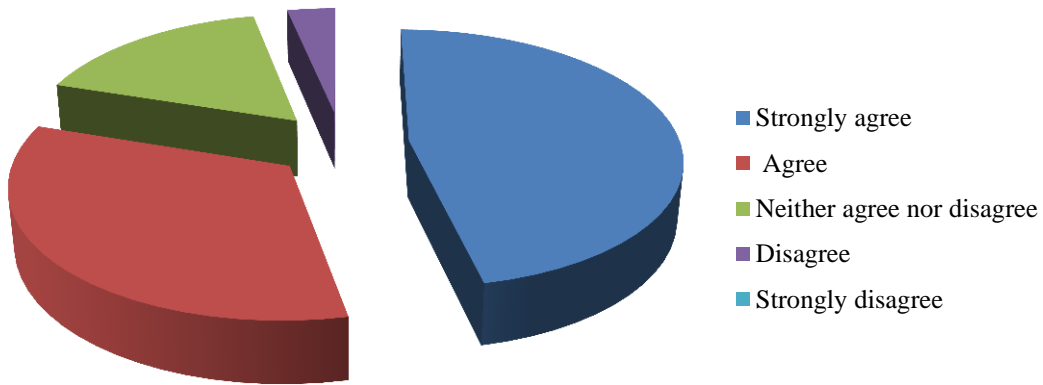
Kaynak birincil veri

Yukarıdaki Tablo 4, çalışanların çoğunluğu 5 yıldan fazla çalışmış olup, toplam katılımcıların yüzde 37'sini temsil etmekte olduğunu göstermektedir. Çalışanların % 33'ü 3-4 yıl çalıştı, 1 yıldan az olanlar % 13 ve 1-2 yıl olanlar yüzde 17.

Bölüm B- Siyasi Alanla İlişkiler

Kötü eğitim, kadınların siyasi katılımının azaltılmasının temel nedeni midir?

Kötü eğitim, kadınların siyasi katılımının azaltılmasının temel nedenidir

Kaynak birincil veri

Yukarıdaki grafik göstermektedir ki; kadınların çoğunluğu% 100'lük katılımdan kaynaklanıyordu. % 33'ü katılıyorum ve % 47'si kesinlikle katılıyorum, % 3'ü katılmıyorum, % 0'ı kesinlikle katılmıyorum,% 17'si ise herhangi bir cevap vermemiştir.

Bu, ülkedeki kadınların çoğunun bu alandan memnun olmadığını gösteriyor.

Yerel Mula'nın (cami imamı) kadınların siyasal eylemlerde bulunmasının önlenmesinde bir neden midir?

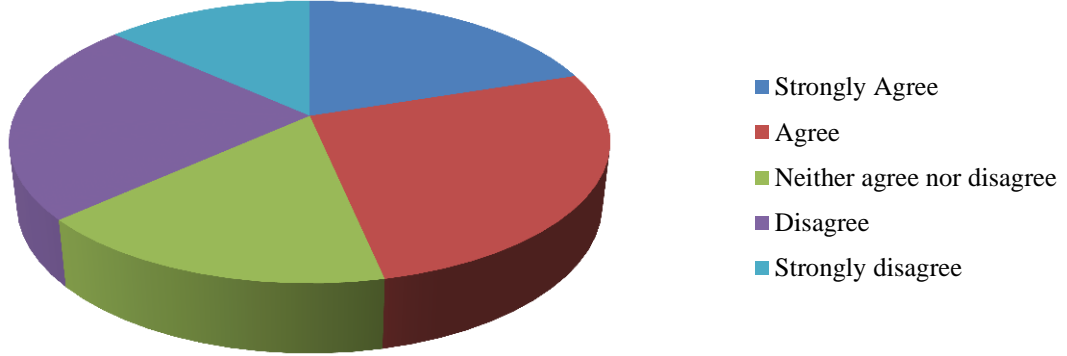

Kaynak birincil veri

Katılımcıların bu soruyla ilgili görüşleri çok gariptir. Katılımcıların% 43'ü kesinlikle katılırken, % 30 katıldı, % 13'ü herhangi bir cevap vermedi, % 10'u katılmıyorum ve sadece % 3'ü kesinlikle katılmıyorum dedi.

Kültürel sınırlama, kadınların siyasal katılımlarının bastırılmasındaki temel faktör müdür?

Kültürel sınırlama, kadınların siyasal bağlamda bastırılmasında bir alt sebeptir

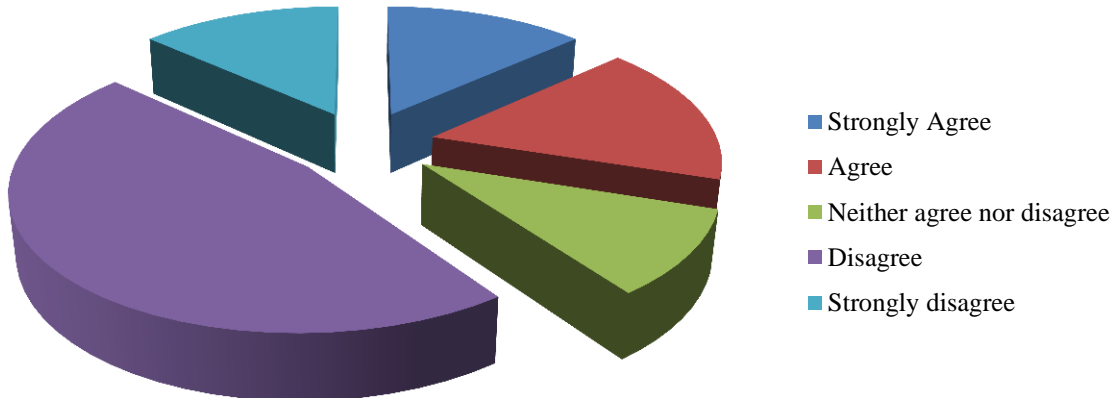
Kaynak Birincil Veri

Yukarıdaki grafik, katılımcıların yanıtlarının farklı olduğunu ve cevaplarının yüzdelere göre şu şekilde olduğunu göstermektedir. % 20'si kesinlikle katılıyorum,% 27'si katılıyorum,% 23'ü bu soruya cevap vermedi, % 23'ü katılmıyorum ve % 13'ü kesinlikle katılmıyorum.

Ve katılımcılara göre, kültürel sınırlama ülkenin farklı bölgelerinde değişiklik göstermektedir.

Kadın İşleri Bakanlığı kadınların haklarını elde etmedeki görevini, yerine iyi getirmekte midir?

Kadın İşleri Bakanlığı kadınların haklarının başarılmasında görevlerini yerine getirmiştir

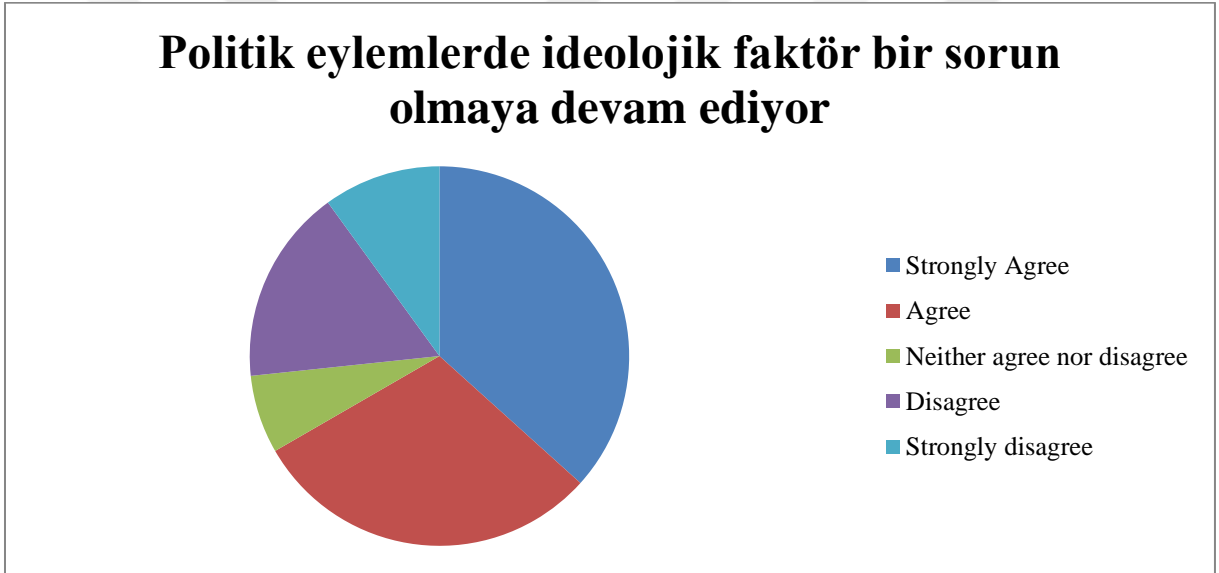

Kaynak Birincil Veri

Kadın İşleri Bakanlığının kadın hakları kazanımına katkıları hakkında soru sorulduğunda, ankete katılanların, % 13 kesinlikle katılıyorum yanıtını, % 17'si katılıyorum yanıtını verirken, % 10'u soruya cevap vermedi, % 47'si katılmıyorum ve % 13'ü katılmıyorum yanıtını verdi.

Bu, kadın politikacıların çoğunun, kadın haklarına başarma bağlamında, Bakanlığın rolüne yerine getiremediğini ima etmektedir.

Politik eylemlerde ideolojik faktör sizin için bir sorun olmaya devam ediyor mu?

Birincil Verilerin Kaynağı

Siyasal eylemlerde ideolojik faktörün bir sorun olarak sorulduğunda, cevaplar aşağıdaki gibi oldu; % 37'si kesinlikle katılıyorum,% 30'u katılıyorum,% 7'si cevap vermedi, % 17'si katılmıyorum ve % 10'u kesinlikle katılmıyorum.

Çalışanların çoğunluğunun soruyu kabul ettiğini göstermektedir.

Bu grafik, kadınların çoğunun politik eylemleri için hala ideolojik faktörden etkilendiğini göstermektedir.

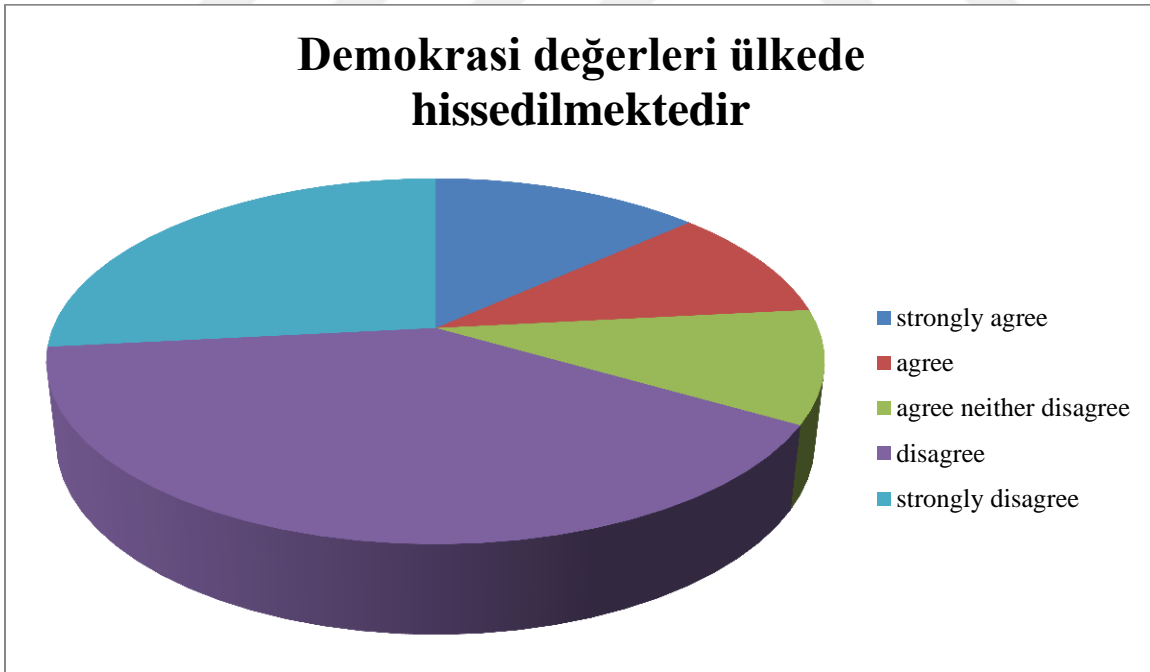
Geleneksel sınıf toplumu görev için evden çıkarken sizi rahatsız ediyor mu?

Birincil Veri Kaynağı

Yukarıdaki grafik gösteriyor ki, geleneksel sınıf toplumunun, çalışma alanları için evden çıkması kadınları rahatsız etmektedir. % 23'ü katılıyorum,% 43'ü katılıyorum,% 7'si cevap vermedi ve % 27'si katılmıyorum.

Demokrasi değerleri ülkenizde hissedilmekte midir?

Birincil Veri Kaynağı

Yukarıdaki grafik, katılımcıların çoğunun ülkede demokrasinin hissedilebilirliği bağlamında hayal kırıklığına uğradığını göstermektedir ve % 100 üzerinden % 13'ü kesinlikle

katılıyorum, % 10'u katılıyorum,% 10'u cevap vermedi,% 40'ı katılmıyorum ve% 27'si kesinlikle katılmıyorum.

Kadınların hakları ülkenizde hissedilebilmekte midir?

Birincil Veri Kaynağı

Yukarıdaki grafik, kadın haklarının tam olarak elde edilemediğini göstermekte olup, % 100 üzerinden % 23'ünün kesinlikle katılıyorum, % 30'unun katılıma katıldığını, % 10'unun ne katılıp ne de katılmadığını belirtmiş, % 37'si katılmıyorum.

Güvenlik sorunu, kadınların siyasal eylemlerde bulunmasının engellenmesi için bir neden midir?

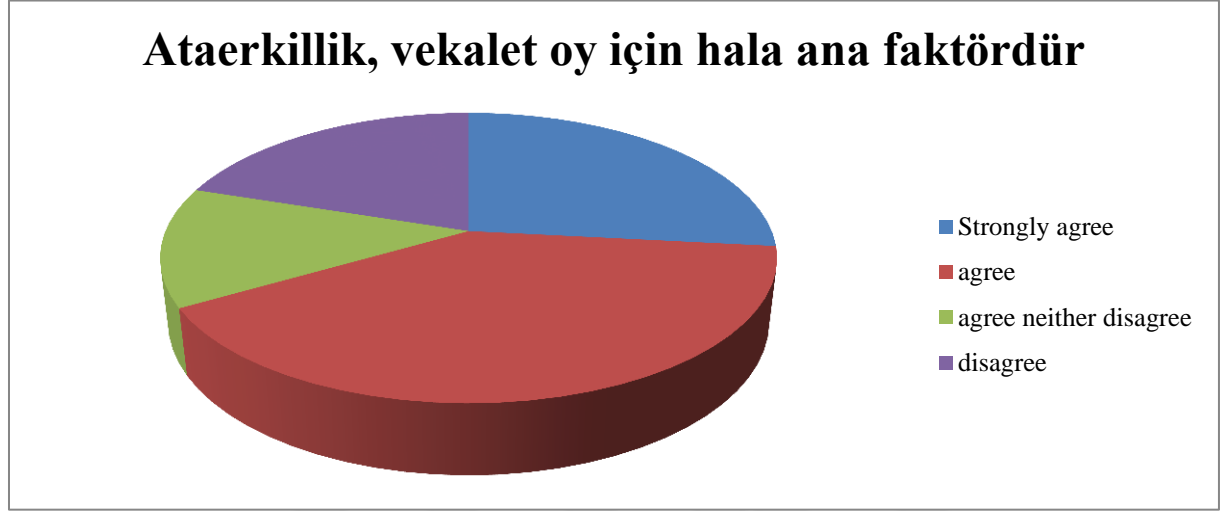

Birincil Veri Kaynağı

Yukarıdaki grafik, kadınların siyasette engellenmesinin temel nedenlerinden birinin güvenlik sorunları olduğunu göstermektedir.

% 100'ü üzerinden % 43'ü kesinlikle katılıyorum,% 30'u katılıyorum,% 10'u ne katılıyorum ne de katılmıyorum ve sadece % 17'si katılmıyorum.

Ataerkillik hala vekâlet oy için ana faktör müdür?

Birincil Veri Kaynağı

Yukarıdaki grafik, ataerkilliğin ülkede vekâleten oy kullanmada ana etken olduğunu göstermektedir. % 100 üzerinden % 27'si kesinlikle katılıyorum,% 40'ı katılıyorum,% 13'ü ne katılıyorum ne de katılmıyorum ve sadece% 20'si yukarıdaki konuya katılmıyor.

Kadınların siyasette harekete geçmesini engelleyen temel neden ekonomik faktör müdür?

Birincil Veri Kaynağı

Yukarıdaki grafik, kadınların çoğunun siyasal eylemleri için ekonomik faktör tarafından etkilenmediğini göstermektedir. % 100'ün % 23'ü kesinlikle katılıyorum,% 20'si katılıyorum,% 27'si ne katılıyorum ne de katılmıyorum ve % 30'u katılmıyorum.

Muhafazakâr siyasi görüşler, kadınların siyasette hareket etmesinin azaltılmasında ana alternatif midir?

Birincil Veri Kaynağı

Yukarıdaki grafik, siyasetteki muhafazakâr görüşlerin kadınların siyasette azaltılmasında temel bir faktör olmadığını göstermektedir. % 100'ün % 17'si kesinlikle katılıyorum,% 37'si katılıyorum,% 23'ü ne katılmıyorum ne katılmıyorum ve % 40'ı katılmıyorum.

Ataerkil muhafazakâr görüşler kadınların siyasete katılmalarını engelliyor mu?

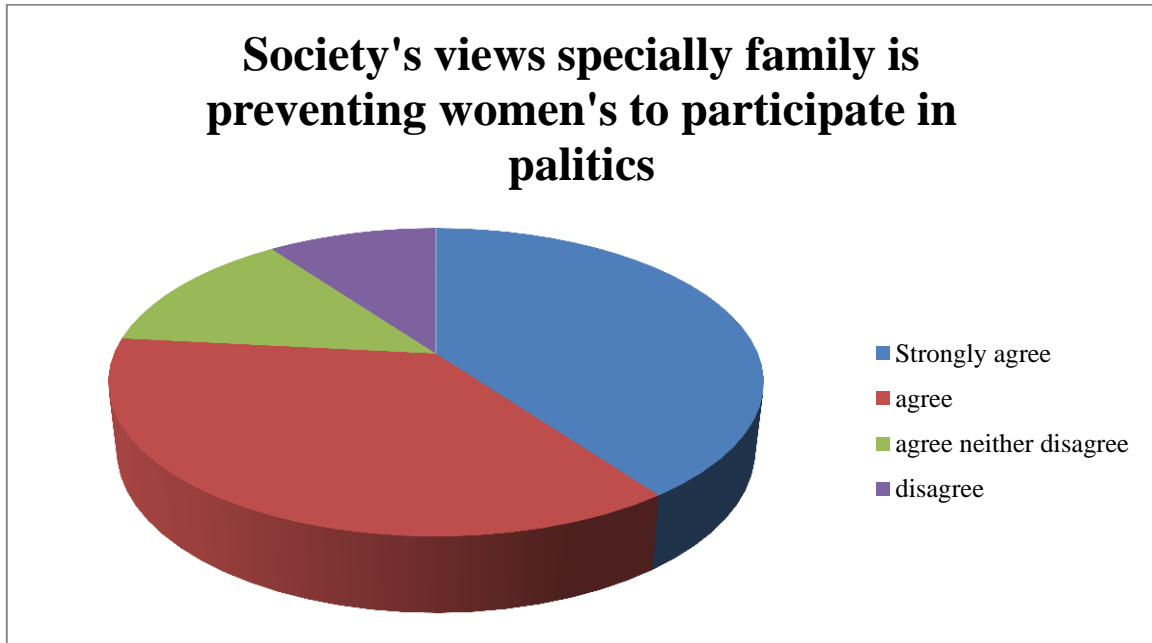

Birincil Veri Kaynağı

Yukarıdaki grafik, ataerkil muhafazakâr görüşler, kadınların siyasette engellenmiş olduğunu göstermektedir.

% 100'ün % 43'ten kesinlikle katılıyorum,% 37'si katılıyorum,% 10'u ne katılmıyorum ne de katılmıyorum ve sadece % 10'u katılmıyorum.

Toplumun (aile akrabaları, komşuları vb.) Görüşleri, kadınların siyasete katılmalarını engelliyor mu?

Birincil Veri Kaynağı

Yukarıdaki grafik, toplumun görüşünün özel olarak aile görüşlerinin kadınların siyasete katılmasını engellediğini göstermektedir.

% 100'ün % 40'ü kesinlikle katılıyorum,% 37'si katılıyorum,% 13'ü ne katılıyorum ne de katılmıyorum ve sadece % 10'u yukarıdaki konuya katılmıyor.

Kadınların aile yükümlülükleri siyasete katılımlarını engelliyor mu?

Birincil Veri Kaynağı

Yukarıdaki grafik, aile yükümlülüğünün çoğunlukla siyasete katılımlarını engellemediğini göstermektedir.

% 100'ün % 10'u kesinlikle katılıyorum % 7'si katılıyorum,% 17'si ne katılıyorum, ne katılmıyorum ve sadece % 67'si yukarıdaki konuya katılmıyor.

Bölüm C - KİŞİSEL YAŞAMLA İLİŞKİ

Bu bölüm, bir sunumdur ve katılımcıların kişisel yaşamları ile ilişkisidir.

Katılımcılara kişisel yaşamları hakkında sorular sorulmuş olup, daha önce dört anket tarafından zaten sunulmuştur.

Bu bulgulara kapsamındaki tartışmalar, özellikle araştırma sorularını yanıtlamaya yönelik düzenlenmiştir. Ve soruların cevapları için, katılımcıların cevaplarını aşağıdaki sorularda sadece kısaca yorumladık.

Aileniz işinizi onaylıyor mu? Onlar seni destekliyor mu?

Katılımcıların hepsi bu soruya; Ailelerinin işlerine devam etmelerine yönelik onları tam olarak destekledikleri cevabını verdiler.

Aile hayatınızla (ev işleriniz ve aile üyelerinizle ilgilenme) aynı zamanda iş hayatınızı nasıl yönetebilirsiniz?

Bu soruda, Katılımcıların çoğunun ev işine dâhil olmadıklarını, bazılarının ev işlerinde aileleri tarafından yardım edildiği, diğerlerinin ise ev işlerini yapmak için bir kadını işe aldıkları görülmüştür ve bu da aynı zamanda hizmetlinin ailesini mali olarak desteklemek için bir gelirdir.

Ülkenizde çalışan kadınların sorunları nelerdir?

Ankete katılanların çoğu toplumumuzun erkek egemen bir ülke olduğu konusunda mutabıktır ve kadınların yüksek mevkilerde görev yapamayacaklarını, lider olamayacaklarını ya da erkeklerden emir alacaklarını düşünüyorlar. Erkekler bir kadını patronu veya lideri kabul edemezler, bu nedenle kadınlar işlerinde terfi edemezler.

Bazı katılımcıların herhangi bir problemi yokken, bazı katılımcıların birçok problemle uğraşmak zorunda kalmaktadır. Örneğin: erkekler onların haklarını ihlal etmektedirler. Kimse onların kapasitesine güvenmiyor, bunun dışında, onlar çocukları ve ilgilenmek zorunda oldukları diğer aile fertlerine bakmak için ofiste çalışıyorlar, ama yine de aile ondan çok şey beklenmektedir.

Asıl sorun, ofiste bulunan insanların ona bir kadın olarak ya da en azından insan olarak saygı duymamasıdır.

Ülkeniz hakkında ve ülkenizdeki kadınlar hakkında hayalleriniz/idealleriniz nelerdir?

Kadınlar bu soruya ekleme yaptılar ve ülkemizde kadınların başarısı ve gelişmesi için umut verdiler ve erkeklerin açık fikirli olmasını ve kadınlara, erkeklerin yaptığı herhangi bir işi yapabileceklerini kanıtlama şansı verilmesini istiyorlardı.

Çok sayıda çalışma yapıldığı ve halen hükümet ve sivil toplum örgütlerinin kadınların kapasitesini/gücünü artırmak için çalıştıkları ve ailelerine katkıda bulunacak ve maddi destek sağlayabilecek şekilde kendi yollarını çizmeleri için onları bilgilendirdiklerini ifade etmişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Toplumumuzun yadsınamaz aktif üyesi olarak kadınlar, büyük değişimler ve devrimler için erkeklere kıyasla çok daha fazla fedakârlık gösterdiler. Medeni demokratik toplumlarda, bir toplumun her üyesi eşit haklara sahiptir. Sosyal faaliyet hakları ve cinsiyet statüleri dikkate alınmadan, siyasete katılım hakları bağlamında hatta kadınlar, pozisyon ve yetkilerle ilgili olarak erkeklerle aynı kabul edilmektedir. Ancak modern toplumdaki kadınların daha fazla haklara sahip olmasına rağmen, özellikle de kadın haklarının ihlali ve eşitsizliği içeren birçok sorun vardır. Bu grafik Afganistan dâhil üçüncü dünya ülkelerinde daha yüksektir. Onlarca yıllık savaş, istikrarsızlık, sosyal rahatsızlık nedeniyle birçok zorlukla karşı karşıya kalmışlardır. Afganistan'daki kadınlar ayrımcılığa karşı daha savunmasız durumdadırlar, seçimlere katılma hakkını elde etmek için zorluklarla karşı karşıya kalıyorlar ve adaylara oy vermeleri de engelleniyor. Aynı zamanda, Afganistanın mevcut kısmi ve ön sonuçlarını görmemiz gerektiğinden, Afgan kadınları için münasip statü ve ihtiyacını biliyoruz, Afgan kadınlarının seçim, siyasal katılım ve sosyal aktivitelere yoğun katılımı mümkündür. Genel olarak, kadınların siyasal katılımının Afganistan'ının değişiminin ve demokrasiyi destekleme konusundaki muhteşem sembollerden biri olduğunu söylemek zor değildir. Bununla birlikte, Afgan hükümeti, kadınların anayasadaki haklarını şart koşarak cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesine olan bağlılığını ilan etmiş ve Afganistan'da cinsiyet eşitliğini hayata geçirmek için, cinsiyet eşitliği konusunda uluslararası toplumun işbirliği ile ülkenin kadın politikası ve Ulusal Eylem planını yayınlamıştır. Ama bütün bunlara rağmen, kadınlar hala ast pozisyonundadır ve Afgan toplumundaki düşük statüyü temsil etmektedirler. Politika oluşturma sürecine ve siyasal katılımları hala düşüktür. Afgan kadınlar, barışın inşası, güvenlik meselesi ve kadınların güçlendirilmesi konusunda kamuoyunu etkileyebilirler. Çünkü Afganistan'daki kadınlar, her zaman çatışma, ihlal ve ayrımcılıktan mağdur olmuşlardır. Yani, ağırlıklı olarak kırsal ve gelişmemiş olan ve çoğunluğu kadın olan bir ülkede, nüfusun yarısı okur-yazar değildir. Kadınların güçlendirilmesi ve siyasal katılımları çok kolay çözülecek bir konu değildir ve ekonomik kalkınma, ülke yapısı, devlet oluşumunu ve sivil toplumu inşa etmenin yanı sıra, kadınların durumunu iyileştirmek için de en önemli gerekliliktir. Kadınların siyasi katılımı, Afgan toplumundaki barış, güvenlik ve istikrar ile ilgilidir ve demokrasinin tezahürü olan politik katılım ve onlara fikir çeşitliliği ve hem erkek hem de kadınların katılımı için izin verirken ülke nüfusunun yarısını oluşturan kadınları hariç tutamazlar. Böylece, tüm Afgan halklarına demokratik haklarını kullanmaları

için eşit haklar ve teşvik verildiğinde, demokrasi süreci etkili bir şekilde büyüyebilir ve gelişebilir ve kadınlar belli başlı katılım haklarından eşit olarak siyasete katılabilirler. Aslında silahlı çatışmanın tüm Afgan vatandaşlarına olumsuz etkileri vardır ama kadınlar, politik alanlarda yer alırken, Afganistan'da risklerle yüzleşmek zordunda kalmıştır. Sonuç olarak öldürme, taciz, şiddet, kadınlara karşı cinayet ve adaletsizlik, afgan toplumunu yönlendiremeyebilir. Çünkü küresel topluluklar, uluslararası örgütler kadın haklarının korunması ve garanti edilmesi için farkındalık yaratmaktadır. Bu esnada, Afgan kadınlar erkeklerle birlikte barış ve eşit haklar istiyorlar. Ancak son on yıldır haklarını almak bağlamında destek hükümeti ve uluslararası bağışçılar ve sivil toplum örgütlerinin yardımı ile savaşmış olanlar için, hayat birçok afgan kadın için düzelmiştir. Ama bu henüz yeterli olmayıp, daha alınacak çok uzun bir yol vardır. Pek çok kadın 2001'den beri Afganistan'daki değişikliklerden henüz yararlanamamıştır. Afganistan'daki kadınlarda statülerinde önemli ilerlemeler kaydedildi ama yine de kadınların kapasitelerini korumaya ve inşa etmeye değerdir ve kadın haklarının korunmasını ve teşvik edilmesini sağlama sorumluluğu, öncelikli olarak Afgan hükümetine aittir.

Tavsiye

Afgan kadınların siyasete katılımı bağlamında aşağıdaki gibi bazı önerilerimiz bulunmaktadır; Siyasi partilere, örgütsel yapıda şans verilmelidir. Partiler, gönüllü kotalarına mecburiyet getirmelidir. Siyasi partiler, kadınların seçimlere maksimum siyasi katılımını sağlamak için destek ve kaynak sağlamalıdır. Etkin siyasi katılım, bastırılmış katılım ve kadın vekâlet oylamasına odaklanmalıdır. Siyasi partiler, kadınları aday ve ayrıca liderlik pozisyonuna dâhil edecek programlar geliştirmelidirler. Kadın üye parlamentosu ve kadın eyalet meclisi üyeleri, Kadınlar için seçim ortamı reform kampanyacıdır. Belirli politik konulardaki farklılıklarına bakılmaksızın, bu örgütler, siyasal konudaki farklılıklardan bağımsız olarak kadınların seçim katılımının artmasına odaklanmalıdır. Medya, politik düzeyde farkındalığı artırmak için kadınlara yönelik siyasal liderliği, temel düzeyde kolaylaştırabilir. Medyanın, kadınların Afganistan politikalarına siyasi katılımı hakkında, kitleler halinde bir hareket başlatması gerekmektedir. Medya, kadınların siyasal sisteme katılımının, hükümetin karar vermesinde pay sahibi olmadaki önemini vurgulamalıdır. Medya, kadınların seçimlere katılım yolundaki geleneksel engelleri aşmaya yardımcı olmalıdır. Radyo, siyasal katılım için kadınlarda farkındalık geliştirmeyi destekleyebilir. Hakların eşitliği, siyasi avantajın matematiği, Afgan seçimlerine en etkili teşvik kadın katılımıdır. Afgan hükümeti ve uluslararası toplum, kadınların haklarından mahrum

birakılmadığından emin olmalıdır. Siyasi çözümün kadınların haklarını açık bir şekilde garanti etmesi gerektiğine hükmederek, Kadınların siyasete anlamlı katılımı, tüm sosyal aşamalar ve herhangi bir seviyede barış ve karar verme sürecine katılım bağlamında gerçek bir taahhütte bulunmalıdırlar. Ayrıca hükümet, seçilmiş kurumlarda ve her düzeydeki devlet kurumlarında kadınların temsilini çoğaltmaya yönelik çabalarını artırmalıdır. Dini liderleri, İslam'daki kadın hakları konusunda konuşmaları için teşvik etmeli, ayrıca eğitim, sağlık, adalet, siyaset, sosyal faaliyetler ve diğer temel hizmetlere kadın erişimini teşvik etme çabalarını yoğunlaştırmalıdırlar. Afgan kadınlarını geliştirmek ve güçlendirmek için İçişleri ve Savunma Bakanlıklarımız, adalet ve güvenlik sektörlerindeki kadın haklarını ve insan hakları hukukunu iyileştirmelidir ve bu yasaların etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamalıdırlar. Afganistan'da kadınların güçlendirilmesi için Uluslararası toplum, kadın hakları bağlamında toplum düzeyinde farkındalığını artırmak için, genişletilmiş yurttaşlık eğitim programlarını desteklemelidir. Kadın liderliğini geliştirmek için çabaları desteklemelidir. Hükümetin, uluslararası toplumun kadınları destekleme ve koruma çabalarının işbirliği, Kadınların güçlendirilmesi anlamına gelmektedir ve bu durum Afganistan'ı güçlendirecek olup, Afganistan'ın güçlendirilmesi için kadınların güçlendirilmesinden daha etkili bir araç yoktur. Hükümet desteği kadınların siyasal ve toplumsal alanlarda daha büyük bir rol oynaması için çok önemlidir. Bu arada Afgan hükümeti, güvenlik ve adalet sektörlerinde kadınların işe alınmalarını önemli ölçüde arttırmalıdır ve bunu başarmak için Hükümet, ulaşım, konaklama ve çocuk bakımı gibi teşvikler sunmalıdır. Uygun destekler verilerek, rollerini etkin bir şekilde yürütebilmeleri için Kadınların üst yönetim pozisyonlarına terfi edilmesi gerekmekte ve kadınların da hedeflerine ulaşmak, Afgan toplumunda siyasal ve sosyal faaliyetlerde erkeklerle eşit haklara sahip olabilmeleri ve kendi hakları için mücadele etmeler gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Kitaplar

Ahmad Rashid. (2002). Taliban: Islam, Oil and the New Great Game of central Asia, London, I.B. Tauris

Amin Saikal. (2004). Modern Afghanistan A History of Struggle and Survival, I.B TAURIS, London.

Anne Phillips . (2009). Feminism and Politics, United States, Oxford University.

Antonio Giustozzi. (2002). War, Politics and Society in Afghanistan,from “1978-1992”, London, Hurst and company.

Bashirullah Najimi. (2018). Gender and Public Participation in Afghanistan: Aid, Transparency and Accountability, Toronto Canada.

Beverly Male. (1981). Revolutionary Afghanistan, “(revolutionary Afghanistan)”.

David Isby. (2010). Afghanistan Graveyard of Empires, a New History of the Borderland, London.

Din Mohammad Jaweed. (2000). Zan Dar Tarikh Afghanistan, “Women in History of Afghanistan, Persain Book Translated.

Din Mohammad Jaweed. (2003. 1381). Zan Dar Tarikh Afghanistan, “Women in the History of Afghanistan” Persain Book Translated.

Dr. Sayed Ali Musavee. (2009.1388). Afghanistan Analytical history from King Zahir Shah till Hamid Karzai, “Persain Book Translated”.

ELAHAH Rostami. Povey. (2007). Afghan Women Identity andn Invasion, London, New York. USA.

Fidelda Ashe . (2007). The New Polilitics of Masculinity Men, Power and Resistance, London & New York.

Hafizullah Emadi. (2002). Repression, Resistance, and Women in Afghanistan, London, British Library Publication.

Haideh Moghissi. (2005). Women and Islam Criticle Concepts in Sociology, Social Conditions, obstacles and Prosoects, USA & Canada.

Hakim Hamidi & Masoud Hamidi. (2012). A Catalog of Modern Coins of Afghanistan, Boston.

Hamid Wahab Alkozai. (2013). A Concise history of Afghanistan in 25 Volumes, United State, Trafford Publishing.

Jennifer Heath & Ashraf Zahedi. (2011). Land of Unconquerable, The live of contemporary Afghan women, Las Angeles.

Joanne Hollows . (2000). Feminism, Feminity and Popular Culture , New York, Manchester Unniversity.

Joseph. J. Collins. (2011). Understanding War in Afghanistan, Washington DC. National Defense University Press.

Julie Ballingron & Azza Karam. (2005). Women in Parliament Beyond Numbers, Sweden.

Julie Billaud. (2015). Kabul carnivel: Gender Politics in Postwar Afghanistan, Philadelphia.

Leyon Paladad. (1929). Eselahat ve Inqilab, Reforms and Revulation, “Translated From Persain Book”, By Dr. Baqi Yousefzai, United State, Nebraska University Press,.

Lina Abirafeh. (2009). Gender and International Aid in Afghanistan: The Politics and Effects of Interventions, North Carolina & London.

Louis Hancock. (2011). A Place at the Table, “SafeGaurding Women’s Rights in Afghanistan, UK, Oxfam.

Mai Yamani . (1996). Feminism adn Islam Legal and Literary Perspective, New York University, New York.

Maraim A. Nawabi. (2003). Women’s Rights in the New Constitution of Afghanistan.

Martin Ewans. (2002). A New History 2nd Edition, London, Published By Routledge Curzon.

Martin Ewans. (2004). Edited, The Great Game of Britain and Russia in Central Asia, , New York , Routledge Published.

Martin Mccauley. (2002). Afghanistan and Central Asian A Modern History, Published Britain.

Mir Ghulam Mohammad Ghubar. (1999). Afghanistan on the Path of History, Viginia.

Mir Ghulam Mohammad Ghubar. (1987). Afghanistan Dar Masir Tarikh, Afghanistan in the Path of History “Translated from Persain” , Tehran, Inqelab Press.

Mohammad Usman Haleef. (2000.1379). Negah-e- Ba Mawqeyat ve Shaksiyat Zan Dar Afghanistan, “review on Status, Rights and Personality of Women in Afghanistan, Persain Book Translated, Peshawar Pakistan.

Nalini Visvanathan, Lynn Duggan, Nan Wiegersma, Laurie Nisonof. (2011). The Women,Gender and Development reader ,part 10, Valentine M.Moghadam,London,USA.

Neamatollah Nojumi . (2002). The Rise of Taliban in Afghanistan, Mass Mobilization, civil War and the Future of the region, New York, Palgrave Publisher.

Neamatollah Nojumi, Dyan Mazurana, & Elizabeth Stities. (2010). *Life and Security in Rural Afghanistan*, Toronto, New York.

Nelly .P. Stromquist . (2013). *Women in The Third World*, Encyclopedia of Contemporary Issues, New York.

Paul D. Williom . (2008). *Security Studies An Introduction*, London, Routledge Published.

Robert Cord et al . (2012). *Political Science an Introduction* , United States, Pearson Press.

Rosemarie Skaine. (2002). *The Women of Afghnistan Under Taliban*, North carolina. U.S.A.

Shaima Khenjani. (2012). *Afghan Women: “ a Guid Understanding An Afghan Women’s role in Her Society*, New Jersey.

Shaista Wahab and Barry Youngerman. (2007). *A Brief History of Afghanistan*, Infobase, New York.

Shayma Bhatia. (2003). *Sontemporary Afghanistan: A Political Dictionary*, New Delhi.

Zafar Shayan. (2015). *Gender Inequality in education in Afghanistan, Access and Barriers* Turkey.

Makaleler

Aarya Nijat & Jennifer Murtazashvili. (2015). *Women’s Leadership Role in Afghanistan*. Washington DC. United Stated Peace Institute.

Academic Research. (2007). *Political participation of women in the New Structure of Power in Post September 11*, Persian Artical Translated.

Adam Bennett. (2004). *Reconstructing Afghanistan*, Washington DC, International Monetary Fund program.

Afghanistan Agreement. (2001). *Bonne Agreement on Afghanistan, A Collection of Official Text From 2001 to 2011*. New York. Social Fusion Center. www.cimicweb.org.

Afghanistan Constitution. (2003). *The Constitution of Islamic Republic of Afghanistan*. Artical 43.

Ahmad Khan. (2010). *Women and Gender in Afghanistan*, Civil-Military fusion Center.

Akhtar Kassimyar. (2009). *The Truth of Terrirism* , New York, University Press.

Andrew Chua. (2014). *The promise and Failure of King Amanullah’s Modernnization Programin Afghanistan*, Research Journal, Australia.

Anil Kumar Mohapatra. (December.2009). *Theory of Feminism and Tribal women: An Empirical Study of koraput*, Mans Sana Monograph Publisher.

Ariane Brunet & Isabelle Solon Helal. (2003). Seizing an Opportunity Afghan Women and the Constitution- Making Process. Canada Rights and Democracy Report.

Artical 4. (2004). Constitution of Islamic Republic of Afghanista.

Cathrine Powell. (2014). Women and Girls in Afghanistan Transition, New York.

Central Statiestic Org. (2015). Women and Men in Afghanistan. Kabul.

Central Statistics Org. (2017). Women and Men in Decision Making. Afghanistan UN Women Report.

CIA FactBook. (2011).

Country Report. (2006). Islamic Republic of Afghanistan Interim Poverty Reduction Strategy. Washington DC.

Dr. Huma Ahmad Ghosh. (May 2013). A History of Women in Afghanistan, Lessons Learnt for the Future Yesterday and Tomorrow, Journal of International Women's studies.

Dr. Lina Gineesh, Masouda Kohestani & Rahim Azami. (2013). Tawanmand Sazie Iqtesadi Zanan Afghanistan. Economic Empowerment of Afghan women. United Nation Artical.

Erin Foster . (August 2011). Afghan Ethnic Groups: A Brief Investigation, Civil- Military Fusion Center.

GILLES DORRONSORO. (2003). Afghanistan: The Delusion of victory. Report.

Gulab Mir Rahmany. (2017). Poltical Ideology of Afghanistan from the Prespective if Sociology. International Research.

Henry Duke Burbridge & Mohammad Mehdi Frough. (2016). Afghanistan in 2016. A Survey of the Afghan People. Asian Foundation.

Huma Ahmad Ghosh. (2003). A History of Women in Afghanistan Lessons Learnt for the future or Yesterday abd Tomorrow, Journal of International Women's Studies.

Human Rights Watch. (2001). Humanity Denied. Systematic Violation of Women's Rights in Afghanistan. Artical.

Human Rights Watch. (2007). Afghanistan Country Summary.

Human Rights. (1998). The Taliba's War on Women , " A Health and Human Rights Crisis in Afghanistan. United State of America, Physiiciens Report for Human Rights.

Irene Khan. (2014). Women's Professional Participation in Afghanistan's Justice. United Nation Global Survey.

Jan Teorelle. (2006). The Political and Three Theoriee of Democracy. A Research Inventory and Agenda, European Journal of Political Research. Seweden, Lund University.

- Jangamlung Richard. (2014). The Complexity of Justice System and Women in the Contemporary Afghanistan. *Journal of International Research*.
- Kenneth Katzman. (2017). Afghanistan Post Taliban Governance, Security, and U.S. Policy, Congressional Research service.
- Kensley Liebsch. (2001). Female Political Participation in Afghanistan, Social Realities and internal Security, Virginia United States, Master thesis.
- Kristin M. Perrone. (2009). Traditional and Nontraditional work and Family Role for women and Men. Colombia. Career Development University of Missouri.
- Library of Parliament. (October 2007). Afghanistan: History and System of Government, Parliamentary Information and Research Service Publication.
- Mariam Nawabi. (2003). Women's Rights in the Constitution of Afghanistan.
- Mohammad Ibrahim. (2014). Women Participation in politics. Case Study Report.
- Mohammad Zaheer Shahban. (2013). "Jaygah Zanan Dar Nizam Huquqi Afghanistan." Afghanistan Independent Human Rights Commission. Persian Article Translated.
- Nancy Hopkins. (2014). Afghanistan in 2014. Survey of Afghan People. Asian Foundation.
- National Action Plan. (2007. 2017). National Action Plan for the Women of Afghanistan.
- P. B. Sinha. (2009). The Rise and Fall of Hafizullah Amin, Strategy Analysis.
- Parwin Alimajrooh. (1989). Afghan Women between Marxism and Islamic Fundamentalism, Central Asia, Survey.
- Paul Overby. (1992). Amanullah: The Hard Case of Reform in Afghanistan, New York, Afghanistan Forum.
- Progress Report. (2016). Women's Status and Empowerment National Action Plan. Kabul Afghanistan. Ministry of Foreign Affairs.
- Razia Ray. (2009). Women's and Girls in Afghanistan, Washington DC, Razia Ray's Hope Foundation.
- Rosmarie Skaine. (2008). Women of Afghanistan in the Post Taliban Era. Carolina & London.
- Saleh. N. (March 2013). Women's Participation in King Amanullah Khan, Afghanistan Times.
- Seran de Leede. (April.2014). Afghan Women and the Taliban, An Exploratory Assessment, Netherlands. Policy Paper.
- Sultan Barakat & Gareth Wardell. (2002). Capitalizing on capacity of Afghan Women. Roles in Afghanistan's Reconstruction and Development. Geneva.

Terri M. Easley Giraldo. (2016). Women's Political Efficacy and Political Ambition in the Face of Political Cynicism And Gender Barrier. Kansas PHD Thesis.

Thomas Barfield. (2010). Afghanistan: A Cultural and Political History, United Kingdom, Princeton University Press.

Timea Kasa. (2014). Accessing Women's Rights in Afghanistan. Washington DC.

UNHCR . (2011). World Dictionary of Minorities and Indigenous People, Afghanistan- Uzbek and Turkmans.

United Nation Report. (2004). The Situation of Women and Girls in Afghanistan. Commission on the Status of Women.

United Nation Treaty Collection . (March 1953). Status of Women; Convention on the Political Rights of Women, New York.

United Nation. (2018). Injustice and Impunity Mediation of Criminal Offences of Violence against Women. Kabul Afghanistan.

Wali M. Rahimi . (1991). Status of Women: Afghanistan, Bangkok, UNESCO Principal Regional Office For Asia and the Pacific.

Wali. M. Rahimi. (1999). Status of Women in Afghanistan. Bangkok Thailand. UNESCO Principal Regional Office for Asia.

WCLRF. (2008). Women Access to Justice Problems and Challenges. Open Society Institute. Legal Research Foundation. Kabul Afghanistan.

Elektronik Kaynaklar

Amnesty International Uk/Issues. (2014). Women's Rights in Afghanistan.
<http://www.amnesty.org.uk/women-rights-afghanistan-history>

Atifa Safi. (2017). The Ignored Achievements of Afghan women. Middle East Magazine.
<http://www.mindthismagazine.com/afghanwomen/>

BBC News. (2014). Afghanistan Before and After Taliban.
<https://www.bbc.com/news/world-asia>

Canadian Women For Women in Afghanistan. " Women in Afghanistan's Government".
Website:www.cw4wafgan.ca

Frud Bezhan. (2013). Loya Jirga An Afghan Tradition Explained. Radio Free Europe News.
<https://www.rferl.org/a/afghanistan-loya-jirga-explainer/>

Griff Witte, "Afghanistan War 2002-2014", <http://www.britannica.com>

Gulabuddin Ghubar. (2017). Women Want Significant Role in Decision Making. Tolo News.
<http://www.tolonews.com>

Harjot Kaur & Najla Ayubi. (2009). Status of Women in Afghanistan. Asian Foundation. <http://asianfoundation.org/2009/01/21/status-of-women-in-afghanistan/>

Hashti Subh Daily News. (2012.1391). Mawamie Musharikat Siyasi ve Ejtimahie Zanan dar Afghanistan. Obstacles to Women's political and social participation in Afghanistan Persain Aily News Translated. https://www.nationsonline.org/oneworld/thirdworld_cuntries.htm

<https://www.theguardian.com/global-development/povertymatters/2011/sep/26/afghanistan-women-what-went-wrong>

Humaira Rasuli & Saifora Paktiss. (2017). Women's Rights Empower Support and Provide Resources. Medica Organization. <http://www.dandc.eu>

Institute for the War, Afghan Government. <http://www.understandingwar.org/afghan-government>

Kara Jensen "Obstacles to Accessing the Justice system in Rural Afghanistan", Indiana Journal of Global Legal Studies. Vol. 18. <https://www.repository.law.indiana.edu/>.

khama press, "Masuma Esmati Wardak", Last revised 26,feb,2010 <https://www.khaama.com/masuma-esmati-wardak/>

Maryam Sakeenah. (2010). Status of Women in Post Taliban Afghanistan. Transcend Media Service. <https://www.transcend.org>

Mayesha Alam. (2014). Equality For Afghan Women Remains a Critical goals for President Ghani. <http://www.pri.org>

Micheal Lipka. (2014). Asian Foundation Among Afghan Public, Mixed Support for Women's rights. Washington DC. Pew Research Center. <http://www.pewresearch.org>

Mick Leach. (2009). The politics of Masculinity An Over view of Contemporary Theory

Middle East Week Day Newsletter. (2015). Women's rights in Afghanistan The Turbulent Fight for Equality. <http://www.theweek.co.uk/64107/women's-rights-inafganistan-the-turbuleny-fight-for-equality>

Mohammad Zahir Akbari. (2016). Unempolyment crisis. Daily independent Newspaper. <http://outlookafghanistan.net>

Mohammad Zia. (2012). Mawanih, Tawsiha Iqtesadi Afghanistan. "Obstacles to the Afghansitan's Economic Development. The Daily Afghanistan Ma <http://www.dailyafghanistan.com>

Oisika Chakrabarti. (2011). UN Women Urge Full Participation of Afghan Women in the Road Ahead from Bonn. <http://www.unwomen.org>

Oxford Dictionary. <http://en.oxforddictionaries.com/definition/feminism>

Pajhwok Afghan news. <http://elections.pajhwok.com/en/content/national-assambly>

Rechelle Fawcett. (March 2013). The Reality and Future of Islamic Feminism, Aljazeera.
<https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2013/03/201332715585855781.html>

Sima Rastin, “ Feminism islami, goftoman feministi dar naw andishy dini, (İslami feminizm, din içinde yeni düşünce tartışması), Afghan Asmai, <http://www.afghanasamai.com/NAB/Nab-1/1/%D9%81%DB%8C%D9%85%DB%8C%D9%86%DB%8C%D8%B2%D9%85%20%D8%A7%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85%DB%8C%20-%DA%AF%D9%81%D8%AA%D9%85%D8%A7%D9%86.pdf>.

Spogmay Waziri Kakar. (2014). Religion is Being Used in Afghanistan to deny women their rights. BBC. News. <http://womennewsnetwork.net>.

Suraya Dalil. (March 2014). Kubra Noorzai Nokhostin Wazir Zan dar Afghanistan, “Kubra Noorzai the First Minister Women in Afghanistan” persian Artical Translated, Ashti Sohlib Press. <https://8am.af/x8am/1392/12/19/kobra-norozi-first-premier-afghanistan/>

The Constitution of the Islamic Republic of Afghanistan,Ratified date. (January 2004).
<http://www.afghanembassy.com.pl/afg/images/pliki/TheConstitution.pdf>.

The Gaurdian International News. (2011). What Went Wrong for the Afghanistan’s Women

UN Reports. (2005). Afghanistan: women Still Under Attacks. Systematic Failure to Protect.
<http://web.amnesty.org/library/print>.

UN Women. (1946). A Brief History of the CSW, <http://www.unwomen.org/en/csw/brief-history>

UN Women. (November.2016). Stepping it up towards Goal Five: More women in politics make for stronger democracies. <http://www.unwomen.org/en/news/stories/2016/11/more-women-in-politics-make-for-stronger-democracies>

UN Women.(2002).Polticial Paarticipation of Women. Asia and the Pacific.
<http://asiapacific.unwomen.org/en/focus-areas/governance/political-participation-of-women>

World Directory of Minorities and Indigenous People “ Afghanistan Pashtun”.
<http://minorityrights.org/minorities/pashtuns/>

ÖZGEÇMİŞ

KİŞSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Masouda NAWABI
Doğum Yeri Ve Tarihi : Afganistan. 1.01.1989
İletişim Bilgileri : katrin.wafa1443@yahoo.com

EĞİTİM

2003- 2006 kabul university, İngilizce Dil ve Edebiyet
2007-2008 Kardan Üniversitesi, DBA, diploma işletme yönetimi
2016- 2018 Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler, Sosyoloji

İŞ DENEYİMİ

2007-2014 Kabil Banka- Eğitim Müdürü

YABANCI DİL

İngilizce, Farsça, Peştunca, Türkçe , Hintçe